AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

...KARA KONFERANSI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt XII, Sayı: 194

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
***Tel:** 18992 P.K . 582 - Ankara*

İdare:

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

Karikatür:

TURHAN

Ressam:

Oğuz TURAN

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
Ege AJANSI
ASSOCIATED PRESS

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

Abone Şartları:

8 aylık	(12 nüsha)	:	8 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha)	:	82 lira

İlân Şartları:

8 renkli arka kapak (Tam sayfa):

850 Lira

Kapak içi 800 lira, metin sayfaları

Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih 28.1.1058

Kapak resmimiz:

J. Poster Dulles

...tepsisi boş geldi!

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu hafta AKİS'in sayfalarım çevirirken dış politikaya ayrılan yerin mutaddan pek fazla olduğuna göreceksiniz. DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfalarından önce, alışılmamış bir başlık daha bulacaksınız. Bu başlık ANKARA KONFERANSI başlığıdır. Bu ayın sonunda, önümüzdeki hafta içinde Ankarada toplanacak olan Bağdat Paktı Konseyinin takdimi mahiyetinde olan bu yazıda, son yıllarda Türkiye ve çevresi ile ilgili - mevzuların nasıl bir bir gözden geçirildiğini müşahade edeceksiniz. Milletlerarası politika pazarındaki yerimiz, bugüne kadar takip edegeldiğimiz dış politikanın müsbet ve menfi tarafları, bundan sonraki muhtemel inkişaflar bu yazıda en ince detaylarına kadar okuyucuların gözleri önüne serilmeğe çalışıldı. Bu sayısında AKİS, sizin için o kendine has iğneleyici ve yumuşak üslûbu ile, mümkün olduğu kadar eğlenceli safhalarını da ortaya koyarak dış politika meselelerine topluca bir nazar atfetmek imkânım hazırladı.

Yıllardan beri hazırlanan doküman ve bu dokümanlardan meydana gelen arşivin baştan aşağı gözden geçirilmesi ve aşağı yukarı onbeş günden beri devam eden hummalı bir çalışmanın, muhtelif temas Ve konuşmaların muhassalası olan bu yaza, iftiharla söyliyebiliriz ki Türkiyede bu mevzuda yazılan yazıların en orijinal ve tatmin edicisidir. Gazetecilikten de öte bir, ihtisas işi olan dış politika mevzuunda selâhiyetle konuşabilecek müşavirlerin de İştirakiyle kaleme alınan AKİS'in dış politika yazıları ve hele bu hafta okuyacağınız ANKARA KONFERANSI başlıklı yazı, öyle ümid ediyoruz ki dış politikamızı idare edenlerin dahi zevk ve ibretle okuyacakları bir nefasettedir.

Dış politika meselelerine daima en orijinal zaviyeden bakmasını bilen ve müdafaa ettiği dâvalarda, hemen her zaman haklı çıkan AKİS Mr. Dulles'ın hayatını altlatırken, Orta Doğu meselelerinin de bütün veçhelerini ortaya koymaktadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER'e ayrılmış sayfalardaki A.B.D. başlıklı yazıda, Mr. Dulles'ın memleketinin halle mecbur olduğu diger hayati meseleler anlatılmaktadır. Büyük bas büyük dertleriyle uğraşırken, İngilizler de küçük dertleriyle oyalanmaktadırlar. Ciddi A. B. D. yazısından sonra, İngilterenin dertlerinin neler olduğunu tebessümsüz okuyamıyacaksınız. Manşı geçip de Fransaya gelince bu memlekette üniversite hürriyetinin nasıl anlaşıldığını göreceksiniz.

AKİS okuyucuları bu hafta İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA başlıklı yazıları da pek beğeneceklerdir. Bilhassa memur okuyucular, üç-beş cümleye şu bir türlü çıkmayan Personel Kanunu tasarısı hakkındaki bütün tafsilâtın sığdırıldığını göreceklerdir. Evsiz okuyucular ise "herkese bir ev" vaadlerine rağmen hâlâ niçin evsiz olduklarını öğreneceklerdir. Üstelik görülmüş kalkınmanın ateşli müdafilerinin göriHmemlş medihleriııe de bol bol güleceklerdir.

URTTA OLUP BİTENLER sayfalarında bulacağınız HÜKÜMETY başlıklı yazı bir bakanın istilasının en geniş tahlilini vermektedir, Menderes V. Kabinesinde meydana gelen ilk büyük çatlak olan bu istifa, nedense basında lâyık olduğu yeri bulamadı. Gazeteler yalnız haberi vermekle yetindiler. Bu kadar mühim bir istifanın nedenleri üzerinde durmadılar. İşte AKİS bu mevzuda da üstüne düşen vazifeyi yapmağa çalıştı. Millî Savunma Bakanı Şerefi Erginin istifası, istifanın akla getirdiği şeyler bu yazıda enine boyuna anlatılmakta ve bu istifa sebebiyle kabine içinde yapılan son derece ehemmiyetli değişikliklere de AKİS'in ışığı tutulmaktadır.

Bu hafta OKUYUCU MEKTUPLARI sütunumuzda Bediüzzaman hakkında yazılan mektuplardan birkaç tanesini daha bulacaksınız. Hemen haber verelim ki yurdun dört bir köşesinden gelen mektuplar Bediüzzaman hikâyesini hiç değilse bir pehlivan tefrikası kadar uzatmamıza yetecek kadar çoktu. AKİS, Bediüzzamanın hayatını, ve gayelerini okuyucularının gözleri önüne sererken doğrucu böylesine geniş bir alâka çemberi yaratacağını ummamıştı. En azından bir AKİSİ baştan aşağı dolduracak kadar çok olan bu mektupların hepsini teker teker neşretmek, zaten mahdut olan OKUYUCU MEKTUPLARI sütunlarımızda başka mevzulardan bahseden okuyucularımızın hakkının yenmesine sebeb olduğundan bundan böyle bu mevzudaki mektuplara yer vermemeğe karar verdik. Lehimizde veya aleyhimizde fikirlerini yazmak zahmetine katlanan okuyucularımıza teşekkür ederiz.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Devam eden karanlık

Bütün bu bir hafta, milletin her tarafından pek çok ihsan gelmeyen bir açıklamayı bekledi. Geçen haftanın sonundaydı. Millî Savunma Bakanlığının temsil bürosu bir tebliğ yayınlamıştı. Tebliğde, uzun zamanden beri ağızlarda dolaşan ve neşri gazetelere yasak edilen bir haber tavzih şeklinde açıklanıyordu: Orduda tevkifler vardı. Açıklamaya göre yabancı ajanslar işi mübalâğa et mişlerdi. Tevkif edilen topu topu dokuz subaydır Bunlar biri emekli üç albay, bir yarbay, dört binbaşı ve bir yüzbaşıydı. Hadise bir subayın ihbarı ile başlamıştı. Sonra? Sonra yeni bir haber çıkmadı. Neşir yasağı devam ediyordu.

Neşir yasağı devam ediyordu. Tabiî "ağız gazetesi neşriyatı' da beraber.. İşin tuhaf tarafı şuydu ki, demek yabancı ajanslar mübalâğalı haber vermiş olmasaydılar dokuz subayın tevkifinden milletçe daha hayli zaman malûmat sahibi olmıyacaktık.

Halbuki gazeteler, daha hâdisenin başlangıcında vak'adan haberdar olmuşlar ve neşir, yasağının kalkacağı gün yayınlanmak üzere geniş malûmat toplamışlardı. Fakat okuyucularını maalesef tenvir edemiyorlardı ve bu yüzden karanlıkta kalan millet, ortalıkta dolaşan çoğu uydurma, kimi maksatlı rivayetlere kulak vermek zorunda bırakılıyordu. Hakikat şuydu ki bu hafta içinde hemen bütün gözler Türk Silâhlı Kuvvetlerine çevrilmişti ve Orduyla alâkalı haberler geniş akisler uyandırıyordu. Nitekim bu haftanın başında Cumhuriyet gazetesi, Orduda yapılan yeni tâyinleri yazdığında adetâ kapış kapış gitti. Bir çok komutanın yeri değiştirilmişti, kıtaların başında bulunan generallerden bazıları tetkik kurullarına aza yapılarak kıtalardan alınmıştı. İstanbuldan Ankaraya gelenler, Ankaradan İstanbula nakledilenler vardı. Üstelik haber. Cumhuriyetin hususî istihbaratıydı. Birgün sonra Ulus yeni bir havadis verdi:Yerleri değiştirilen yüksek rütbeli komutanlara tebeddülat şahsen tebliğ edilmişti. Bu arada İstanbulda Başbakan Adnan Menderesin Türk Silâhlı Kuvvetleri ileri gelenleriyle, Genel Kurmay Başkanı ve diğer Orgenerallerle görüştüğü öğreniliyor. Vilâyet binasında mühim temasların yapıldığı görülüyordu. Fakat resmi makamlar bilgi vermiyorlar ve basının bilgi vermesi va--ağı devam ediyordu. Bu ise gözleri ordudan uzaklaştırmıyor, bilakis alâkayı kamçılıyordu. Ne olup bittiğinin öğrenilmesi havayı berraklıştıracaktı. Zira unutulmamalıydı ki Türk mileti Silâhlı Kuvvetleri üzerine titriyordu. Malûmat vermemekte israr, büyük bir hatâydı

Tabiî, verilecek bir malûmat varsa!

Hükümet

Üç iniş

Geçen haftanın sonunda Ankarada miletvekillerinin devam ettiği meşhur Anadolu Klübünde eğlenceli bir hâdise cereyan etti. Vakit akşam üzereydi. Uzun boylu, şişman, tanınmış sinema yıldızı Oliver Hardy'yi andıran babacan tavırlı bir adam kapıdan içeri girdi. Salonda oturanlar şöyle bir toplanıp yeni gelene yer verdiler. Ne de olsa Bakandı. Şem'i Ergindi. Millî Savunma Bakanı talihsiz eski Sivas milletvekillerinden bazılarının bulunduğu, tarafa gitti. Oturdular. Bu arada Şem'i Ergin garsona viski ısmarladı. O zaman arkadaşlarından biri takıldı. Madem ki Bakandı, orada bulunanların her birine viski ısmarlamalıydı. Şem'i Erginin yüzünde acı bir tebessüm belirdi.

Adnan Menderes
İşin *başı*

"— Pek âlâ dedi, madem ki Bakanız.."

Ve viskileri ısmarladı. Halbuki o saatte Şem'i Ergin Bakan değildi. Biraz evvel Çankayaya gitmiş ve Cumhurbaşkanı tarazından kabul edilmişti. Anadolu Klübüne geldiği zaman Millî Savunma Bakanlığından ayrılması katiyet kesbetmişti. Fakat haber ancak Pazar akşamı radyonun saat 19 daki bülteninde ilân olundu ve milletin "Dokuz subay hadisesi"yle bu kadar yakından alâkadar bulunduğu bir sırada kelimenin tam manasıyla bomba gibi patladı. Umumî kanaat derhal şu oldu: Tanrılar susamışlardı! Gerçi iki gün sonra bir takım mektuplar ve cevapları radyolarda okunacak, bunlarda Şem'i Erginin "sıhhî sebep"le vazifesinden ayrıldığı bildirilecekti. Ama herkes mektupları "biz biliriz bu sıhhi sebebi"' diye, başını sallayarak dinleyecekti. Doğrusu isetenilirse Cumartesi günü Anadolu Klübünde aslanlar gibi görünen kanlı canlı sabık Milli Savunma Bakanının Pazar günkü istifasına sebep olarak daha iyi bir şey bulunabilirdi.

İstifa derhal umumî bir üzüntü yarattı. Buna Muhalefet dahi iştirak etti. Şem'i Ergin partizanca politikadan sakınmasını bilmiş, Silâhlı Kuvvetlerin sempatisini toplamış, kendisini sevdirmişti. Böyle mühim bir anda -Temsil Bürosu- "tahkikatın devam ettiği"ni bildirmemiş miydi? Silâhlı Kuvvetlerin başından ayrılması elbette ki çeşitli tahminlere yol açacaktı. Nitekim, "ağız gazetesi" gene faaliyete geçti

Sonra, Allahtan ki meşhur istifa mektubu geldi. Şem'i Erginin Başbakanına hitabı pek "Demokrat Parti kongresi ağzı" idi. Sabık Milli Savunma Bakanı "başında bulunduğunuz hükümetin benim de içinde bulunduğum zamana ait bütün hamlelerinden hisseme düşecek miktarı benim ve çocuklarım için ebedî iftihar vesilesi olacaktır" diyordu. Mektubu okuyanlar düşündüler Menderes IV. ve Menderes V. Kabineleri elbette ki büyük işler yapmışlardı! Son kanunlar bu kabineler zamanında çıkmıştı: Basın Kanunu. Toplantı Kanunu, Seçim Kanunu Tadilatı.. Ama bunlarla küçük Erginlerin ebediyen iftihar edeceklerini söylemek biraz mübalâğa sayılmaz mıydı? O zaman pek çok kimse Şem'i Erginin hakikaten zannettikleri Şem'i Ergin olup olmadığını kendi kendilerine sordular. Bu, kıymetli bir teselli oldu.

Böylece "Hür. P. hareketi" esnasında hemen hemen o saflara geçmek üzereyken tutulup kabineye alınan iki Manisa milletvekilinden -Manisa, Feyzi Lütfi Karaosmanoğlunun seçim bölgesidir- ikincisi de, birincisi Dr. Nafiz Körezi takiben yerine iade olunuyordu Şem'i Erginin Karaosmanoğlunu istihlaf ettiği Kızılay Başkanlığında kalıp kalmayacağı da ilerdeki tutumuna bağlı olacaktı. Mamafih mektubu, o ümit kapısının açık kaldığım gösteriyordu.

Çıkışsız İniş

Şem'i Erginin istifası bazı kimseleri pek memnun etti. Bunlar Milli Savunma Bakanlığındaki değişiklikle değil, onun neticeleri ile alâkalıydılar. Evvelâ, beklenildiği üzere açılan bakanlığa Ethem Menderesin

Haftanın içinden

Bir Bakanla Hasbıhâl

Metin TOKER

Geçen hafta, AKİS'in tertip ve tanzimiyle meşgul olan arkadaşlarını "Sıtkı Yırcalının bir tekzibi var" dediler. İtiraf ederim ki, bir an durakladım. Sayın Basın-Yayın ve Turizm Bakanının resmini kapağa koymuş, iç sayfalarda İlân ve Reklâm işini ele almıştık. Bu işin tedvir tarzını beğenmiyor, böyle bir tedbirin niçin alındığını anlatıyor, ilk tatbikatı açıklıyor, alâkalı Bakanın ise Basın _ Yayın ve Turizm Bakanı olmayıp Devlet Bakanı olduğunu belirtiyor, sayın Sıtkı Yurcalının boş yere göze battığını hatırlatıyorduk. Bir Basın-Yayın ve Turizm Bakanı varken elbette ki akla evvelâ, gazetelerin kâğıt ve ilân işleriyle onun meşgul bulunduğu gelirdi. Halbuki vaziyet değişikti. Sayın Sıtkı Yırcalı bu vazifeyi üzerine almamıştı. İlk tatbikat günlerinde de başkentten ayrılıp Balıkesire gitmişti. Bunu tabiî karşılamak lâzımdı, zira bu politikacı bizce "istikbali olan ve istikbalini hal uğrunda feda etmemeyi artık öğrenmiş bulunan bir devlet adamı" sayılıyordu. "Neticede pek çok gürültü koparabilecek adaletsiz bir tevzi işine adının karışmasını arzu etmemiş" olabilirdi. Hakkı vardı. Çünkü tatbikat adaletsizdi. Rakamlar ortadaydı, deliller ortadaydı. İşte AKİS bunları yazmıştı. Sayın Sıtkı Yırcalı niçin bir tekzip göndermek lüzumunu hissetmişti?

Sonra tekzibi okudum. Son derece efendice yazılmıştı. Bilinen tekziplerin havası bunda yoktu. Zaten Balıkesirin sayın milletvekilinden başka bir üslûp beklenmezdi. Fakat nenin tekzip olunduğunu, gene anlayamadım. Sayın Sıtkı Yırcalının birşeyler söylemek istediği muhakkaktı. Tekzibini, mutlaka mecmuaya girsin diye savcılık vasıtasıyla göndermek zahmetini ihtivar etmişti. Gerçi yazı savcılık zoruyla sütunlarımıza sokulmuşsa da biz, böyle bir mektubu neşretmeyi vazife bilir ve neşrederdik. Ama mesele o değildi, sayın Bakan bizim yazımız karşısındaki tutumunun açıklanmasında demek zaruret görüyordu, demek buna kendisini mecbur hissediyordu. Halbuki söylediklerinde böyle bir lüzumu belirten düzeltme yoktu. Diyordu ki: "Hükümetçe alınan muayyen prensip kararları İcra Vekilleri Heyeti azasının tümüne şamil -bir vazife ve mesuliyet hükmünü ve mânasını taşır". Ama ilâve de ediyordu. "Her Vekilin tatbikata taallûk eden hususlardaki münferid mesuliyetleri dışında..." Bizim söylediğimiz de bu değil miydi? Biz de tatbikatı tenkid etmemiş ve sayın Yuvalının bu tatbikatı üzerine almak istemediğini belirtmemiş miydik? Tekzipte bundan sonra daha umumi kaideler bahis mevzuu ediliyor ve üzerinde şüphesiz herkesin ittifak edeceği hakikatler hatırlatılıyordu. "Yalnız Hükümet içinde mesuliyet deruhte edenlerin değil, demokrasi ve hürriyet rejimine sadakatle bağlı olan bütün teşekküllerin' ve şahısların herhangi bir sahada amme hizmeti ifa ederken böyle bir müşterek vazife, ve mesuliyet duygusuyla hareket etmelerinin hem hizmetlerin iyi görülmesi, hem de memleket Ve millet için gaye ittihaz ettiğimiz neticelerin istihsali bakımından şart olduğuna kaniim" deniliyordu.

Ama tekzip! Evet, Sayın Yırcalı neyi tekzip etmek için bütün bu zahmetleri ihtiyar etmişti? Bunların alisi iddia olunmamıştı ki.. Üstelik Balıkesirin sayın milletvekiline maledilen fikir Ve temayül, dediği gibi, "demokrasi ve hürriyet rejimine sadakatle bağlı olan" herkesi ancak memnun ederdi. Tekzibi manalandıramayınca AKİS'te çıkan yazıya tekrar bir göz attım. Ve, işte o zaman anladım. Sayın Yırcalının, kendi imzasıyla AKİS'te bir tekzibin çıkmasına niçin böylesine ehemmiyet verdiğini, niçin AKİS'le mutabık bulunacağını ilân zaruretini hissettiğini kavradım. Kendisiyle alâkalı yazıda söyle deniliyordu: Tahsilini yaptığı Fransada "Hükümetler geçer, idare kalır" derlerdi. Sıtkı Yırcalı da "Başbakanlar geçer, Partiler kalır" diye düşünenlerdendi. Onun için iç kabineye girmediğinden memnundu, onun için "Basını adam etme" kampanyasında rol almamayı tercih etmişti!

Bilinen nezaketi içinde sayın Bakan, bana öyle geldi ki, adeta bir göz işareti yaparak "anlarsınız ya.." diyor ve işte, bunu tekzip ediyordu.

Ama, ben anlayamadım, sayın Yırcalı. Elbette ki, mensup bulunduğunuz siyasî parti içinde kendisine böyle bir düşünce atfedilen kimsenin illâ bir tekzip yapmak zaruretinde olup olmadığını takdir etmekten acizim. Geçenlerde Sayın Tevfik Beri de kapağa resminin konulacağını bildirerek kendisine müracaat eden ve bir biyografisini isteyen AKİS mensuplarına "Siz, başını yemek istediğiniz kimseleri evvelâ Başbakanlığa namzet diye gösteriyor, öyle harcıyorsunuz" demişti. Sayın Tevfik Beriye de hak veremem. Politikacılar Başbakanlığa namzetliklerini tutumlarıyla, kıymetleriyle bizzat ortaya koyarlar. Her namzedin mutlaka başarı kazanması da şart değildir. Öyleleri vardır ki bir muayyen müddet ümid verirler, sonra bir de bakarsınız kuyruklu yıldızdan başka bir şey değillerdir. Geçip giderler. Böyleleri olmuştur ve olacaktır. Kalıplarının adamı bulunmadıklarını belli etmişlerdir. Fakat bana asıl garip görünen, bir siyasî parti içinde kalbur üstü şahsiyetlerin kendilerinden "Başbakan namzedi" diye bahsedilmesinden, hattâ "o, Başbakanlar geçer, Partiler kalır diye düşünür" denmesinden niçin böylesine endişe duyduklarıdır.

Niçinin sebebini izah bana düşmez, ama ben çektiğimiz dertlerin bir çoğunu bu endişeye bağlıyorum. Siyası partiler içinde muhtelif temayüller vardır. Her temayülün de mutlaka temsilcisi bulunur. Lider, en çok temsilcisi olan temayülü parti politikası olarak yürütür. Yoksa onun her gün değişebilen temayülleri itirazsız, mücadelesiz parti politikası diye kabul edilmez. "Demokrasi ve hürriyet rejimine sadakatle bağlı olmak" iyi şeydir. Fakat bu, demokrasi ve hürriyet rejimine aykırı tutumlara karşı parti içinde veya dışında mücadele etmeyi her şeyden çok icap ettirmez mi? Bunu başarmak içinse, bana kalırsa, biraz gayrete -cesarete demek istemiyorum, lüzum vardır. D. P. içinde bunun yapıldığına sayın Yırcalı acaba samimiyetle kanı midir? Bizzat kendisinin "demokrasi ve hürriyet rejimine sadakatle bağlı" bir insan olarak vazifesini yerine getirdiğine inanmakta mıdır? Ve lütfen söylesin: Balıkesirdeyken şampiyonluğunu yaptığı demokrasi ve hürriyet bu muydu? Bir demokrasi ve hürriyet ki, bizzat sayın Yırcalı kendisini Tanrıların hışmından, hışmı olmasa dahi şüphesinden kurtarmak için kalemi eline almak zorunda kalıyor!

İnsanların kendilerini teselli için nasıl az müşkülpesent olduklarını bilirim. O bakımdan, Muhalefet yıllarında başka şarkılar okumuş bir çok sayın İktidar erkânına bugün "canım, ama Muhalefet de..", "canım, ama Basın da.." "canım, ama Üniversite de.." dediklerini çok duymuşumdur.

Halbuki sayın Yırcalı, bu endişe, bu çekingenlik, bu "vakti zaman" beklemek, bu idarei maslahat yok mu? İşte, "demokrasi ve hürriyet rejimine sadakatte bağlı olanları" asıl o öldürüyor. Asıl o öldürüyor.

Şem'i Ergin
Havaya viski

getirilmesi, dolayısıyla onun Bayındırlık Bakanlığından ayrılması bu Bakanlıkla iş yapanların bir kısmını sevindirdi. Buna mukabil Bakanlığın genç ve idealist " mühendisleri teessür içindeydiler. Bayındırlık Bakanlığı büyük işler yapan bir Bakanlıktı. İhalelerinde büyük paralar bahis mevzuu oluyordu. Dolayısıyla, da bir takım tesirlerin şümul sahası içindeydi Ethem Menderes böyle tesirlere daima mukavemet etmiş ve fennin sesini duyuran genç mühendisleri' korumuş, onlara destek olmuştu. Onun sayesinde memlekete faydası olmayan bir çok teşebbüs - bunlar, sahipleri ipin son derece faydalıydı- (Bayındırlık Bakanlığının kapısından geri çevrilmişti. Bakan ve mühendisler elele vermişler, tesirlere "yasak" demişlerdi. Şimdi, Bakanlık böyle bir hamiden, son derece dürüst bir Bakandan ve oldukça medeni cesaret" sahibi bir amirden mahrum kalıyordu. Yeni Bakanın nasıl davranacağı, mühendislerce meçhuldü.

Ethem Menderes, kabinelerin "gedik doldurucusu" sayılabileceği için yeniden Milli Savunma Bakanlığı teklif edildiğinde boyun eğmişti. İşleri biliyordu. Sevilmiyen bir bakan da değildi.

Kaybolan makam

Fakat sürpriz, Bayındırlık Bakanlığına Başbakan Yardımcısı Tevfik İlerinin getirilişiydi. Eski Yol Mühendisinin baş döndürücü yükselişi duruyordu. Hattâ pek âlâ denilebilirdi ki aylardan beri Hükümetin ve Partinin adeta tekzip işlerini tedvir eden. bu suretle de bir çok kimseye az sempatik gelmeye başlayan Tevfik İleri tenzili rütbe, ediyordu. Başbakan Yardımcılığından ayrılması İç kabinenin diğer üyelerini sevindirmişti. Kademe farkı ortadan kalkıyordu. Hattâ pek muhtemeldir ki Tevfik İleri İç kabineden çıkarılıp Orta kabineye alınıyordu. Bazı kimselerin sevinmesi haksız değildi. Kendileri uzun müddet evvelâ Samed Ağaoğlu, sonra Mükerrem Sarol ile, gelip te Tevfik İleri "2 numaralı adam" yerine yerleşsin diye mücadele etmemişlerdi. Onlar uğraşmışlar, parsayı Samsun milletvekili toplamıştı. Böyle şey olur muydu? Simdi, yeni ayarlamayla hak ve adalet yerini buluyordu.

Üstelik kabinede bir de münhal beliriyordu. Münhale her bir talip, bir yumuşak başlı milletvekili demekti.

Tevfik İleri
Attan indi...

D. P.

Aranıyor!

Bu haftanın başında pazartesi günü İstanbul da Liman lokantasının civarından geçenler büyük büyük Cadillacların, kırmızı plâkalı iri Buick'lerin, lüks hususi otomobillerin dolaşıp durduğunu görünce "galiba bir şeyler var" diye düşündüler ve işi olmayanlar etrafı seyre koyuldular. Hakikaten etrafta bir canlılık seziliyor, bilhassa resmi ve onlar kadar kolaylıkla teşhis edilen sivil polislerin cansiperane gayretleri- göze çarpıyordu. Başbakan Adnan Menderesin İstanbulda bulunduğunu bilenler "her halde o gelecek" dediler. Hakikaten bir müddetten, bilhassa son seçimlerden beri 27 Ekim zaferinin sahibi nereye gitse, orada evvelâ geniş emniyet tertibatı almıyordu.

Böyle düşünenler yanılmamışlardı. Liman lokantasında D. P. nin İstanbul Müteşebbis İl İdare Kurulu Başkanı Cemil Bengü bir "Şükran Yemeği" veriyordu. Şükran, resmen İstanbulun en eski İl İdare Kurulunaydı. O kadar çok çalışmışlar ve seçimleri kazanmamışlar mıydı? Ama yemeğin ortasında, garsonların enginarları dağıtmaya başladıkları sırada Menderes IV. kabinesinin talihsiz Devlet Bakanı ve Ordu D. P. listesinin talihsiz adayı Cemil Bengü kalkıp nutka geçince görüldü ki şükran, asıl, Genel Başkanadır. Haki katen o gün Menderes, -yemekten sonra büyük bir cömertlikle dağıtılan kahveler hariç-, alâkanın en büyüğüne mazhar oldu.

Cemil Bengü- organizatörlük vasıflarını mükellef bir davet organize etmekle de göstermek istemişti. Davet ettiği misafirler, misafirlerin en âlâsıydı. Refik Koraltan, Adnan Menderes, Bakanlar, İstanbul milletvekilleri, Vali, eski İl İdare Kurulu azaları, Vilâyet ve' Belediye Meclisleri Başkanlık divanları mensupları Daimi Encümen azaları ve D. P nin meşhur İlçe Başkanları.. Yalnız misafirler değil, mönü de mönülerin en ranasıydı: Aperetifler Ve ordövrden sonra doluca şarabı, levrek balığı, hindi dolması, zeytinyağlı enginar, salata, kaymaklı hamur tatlısı, meyva ve kahve! Doğrusu şu devirde böyle ev sahibine her zaman rastlamak kabil değildi.

Davetliler geliyor -

Alt kademeyi temsil eden davetliler Liman Lokantasına tam saat 12.30 da gelmişlerdi. Bilhassa İlçe

Ethem Menderes
Çat orada, çat burada

Başkanları son derece şık kıyafetleriyle dikkati. çekiyorlardı. Bazıları öylesine özene bezene giyinmişlerdi ki, Bakanlar bile onların yanında sönük kalıyordu. İnsan, .ister istemez 1950 öncesi D. P. İlçe Başkanları ile yenilerin bir mukayesesini yapıyordu. Memleketin içine girdiği "Nurlu ve müreffeh devre"nin bundan güzel delili mi olurdu?

Saat 12.35 de Vali Mümtaz Tarhan geldi. Fakat Liman Lokantasının kapısının açıldığı çıkmaz sokağı kirpas içinde görünce son derecede içerledi. Ne demekti yani? Biraz sonra Başbakan "gelecekti, sokağı böyle mi görmeliydi? Lokantanın kapısının karşısındaki Denizcilik Bankası memurlarını bu yüzden iyice haşladı. Çıkmaz sokağı da, binanın hademelerine ellerindeki küçük süpürgelerle temizletti Yerdeki taşkömürü kırıntılan, taş ve sigara izmaritleri hep kaldırıldı. Kapıda bu temizlik yapılırken Emin Kalafat göründü. Lâcivert bir el bise giymişti. Liman - Lokantasının sahanlığında Müteşebbis İl İdare Heyeti azaları tarafından karşılandı. Azaların dokuzu da tek sıra halinde dizilmiş, gelenleri selamlıyorlardı. Koyu mavi bir kostüm giymiş, olan İl Başkanı Bengü, Kalafatın kulağına doğru eğilerek "Abiciğim, hoş geldin, şeref verdin" dedi.

Başbakanın ziyafete, saat 13 de geleceği bildirilmişti. Onbeş dakika kadar geç kaldı. O gelmeden önce Lokanta katına çıkan asansörün önü ve sahanlık paspaslarla yeniden iyice silinip süpürüldü. Daha önce gelenlerin ayaklarındaki çamur, ortalığı biraz kirletmişti. Saat 13.20 de asansörlerden birinin kapısı üçüncü katta açıldığında içinden üç kişi çıktı. Bunlar, Koraltan, Menderes ve Ali Fuat Cebesoydu. Diğer asansörde ise Polatkanla Zorlu göründü. Menderes asansörden çıkarken Korâltana yol verdi. Müteşebbis İl İdare Heyeti Menderesi karşılamak için selâmlıkta beklemekle yetinmemiş, asansörün önüne kadar inmişti. Önce Koraltan ve sonra da Menderes ve Cebesoy teker teker azaların elini sıktılar. Menderesin yanında Koraltan sönük ve hemen herkes yalnız Menderesle alâkadar olduğu için çok kere ortada kalıyordu. Diğer davetliler de kapıya üşüşmüşlerdi. El sıkma faslının yanında el öpenler de son derece boldu. Menderes de, Koraltan da ellerini uzattılar. Bu arada uzanan beş on kol, Menderes ve Koraltanın üzerindeki paltoları sıyırıp çıkarmıştı. Menderes kahverengi,. Koraltan ise gri flanel bir elbise giymişlerdi

Menderes, etrafını saranlarla havadan sudan konuşuyordu. Bir ara Fahrettin Ulaşın damadı meşhur futbolcu, Genel Meclis azası Fikret Kırcana -Küçük Fikret- bir gün evvel hazır bulunduğu B. J. K. . G. S. maçından uzun -uzun bahsetti. Bu arada küçük bir tepsi içinde içki sunuldu. Menderes bir martini seçti ve kadehini havaya kaldırarak Müteşebbis İl İdare Kurulunun muvaffakiyeti şerefine içti. Etrafındakiler de bu temenniye iştirak ettiler. Bu arada, ziyafette açıkta kalmaktan korkanlar masanın etrafında önceden yerlerini peylemişler, ayakta bekliyorlardı.

Muazzam masanın dört ayağının birleştiği kaidesinde şeref mahalli vardı. Menderes sağına Üzeyir Avunduku, soluna Refik Koraltanı almıştı. Refik Koraltanın öte tarafına da sırasıyla Ali Fuat Cebesoy, Cemil Bengü, Emin Kalafat, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan ve Mümtaz Tarhan vardı. Ali Fuad Cebesoyun Bakanlardan önce gelmesi bazı kimseleri şaşırttı. Fakat bu, sürprizlerin daha itkiydi.

Cebesoya İltifat

Bütün ziyafet boyunca Adnan Menderes, hemen sadece Ali Fuad Cebesoyla meşgul oldu. Hani Milli Savunma Bakanlığına bir tâyin yapılmasaydı bunu böyle bir tâyine yormak pek âlâ mümkün olabilirdi. Koraltan, Menderesin hemen yanında bulunmasına rağmen bütün ziyafet boyunca Genel Başkanıyla ya iki, ya da üç kelime ancak konuştu. Menderes devamlı surette Cebesoyla Koraltanın önünden, hattâ onun yemek yemesine bile mani olacak şekilde eğilerek hasbıhal ediyordu. Onların konuşması sırasında oturduğu yerde geri çekilmek zorunda kalan Koraltanın suratı bir hayli asıktı. Menderesle zaman zaman konuşmak teşebbüsleri de kısa cevaplarla kesilmişti.

Başbakanın Cebesoyla bu alâkası nereden çıkıyordu? Bunun sebebi bir türlü izah edilemiyordu. Üstelik' Cebesoy, Liman Lokantasına gelmeden önce de Vilâyette Başbakanla uzun bir konuşma yapmıştı. Vilâyetten Liman Lokantasına birlikte *gel*mişlerdi.

Enginarlar tevzi edilmeye başlandığı sırada, Bengü ayağa kalkarak çok kısa bir hoşamedi konuşması yaptı. Kendisine Menderes ,cevap verdi. Biraz önce Mümtaz Tarhan, Başbakandan müsaade alarak gitmişti. Menderes izni başını öne eğerek vermiş ve Tarhanın elini sıkmıştı. Genel Başkan D. P. İstanbul teşkilâtının "güzide ve ileri gelen şahsiyetleri arasında bulunmaktan" bahtiyarlık duyduğunu söyledi. Konuşmasını, "B. M M. Başkanımız ve çok büyük ve kahraman bir deylet adamımız olan Ali Fuad Cebesoy ve Vekillerimiz adına" yaptığını ilâve etti. Cebesoy Bakanlardan önce sayılıyordu. Sonra niçin Cebesoydu da, diğer İstanbul milletvekilleri değildi? Genel Başkan onları saymadı. Bu sıralama, Bakanların bile garibine gitti ve Menderese gayrı ihtiyarî baktılar. O, ellerini karnının üzerine kavuşturmuş konuşuyordu. İstanbulda 1946 dan bu yana Demokrat Parti için çalışmış olanların hepsine teşekkür etti. Hattâ ölmüş olanları ve "zamanın aldatıcı cereyanlarına uyarak başka saflara iltihak edenler"i de tasrih etti. Hizmetlerinden dolayı şükran hislerini ifade etti. Bütün İstanbullulara da, son umumî seçimlerde Demokrat Partiye "müteveccihkâr olduklarından dolayı sonsuz minnetlerini" arzetti.

Menderesin İlâve ettiklerine bakılırsa, "Demokrat Partinin daha dört sene müddetle memleket hizmetinde kalması mukadderdi." D. P., asıl büyük hizmetlerini dört senenin hita-

Genel Başkan İstanbul partilileriyle

Tatlı yiyelim tatlı konuşalım

mından sonra ortaya koyacaktı. Dört sene sonra bütün güçlükler halledilecek ve Demokrat Partilileri "yollarından, imanlarından ayırmaya matuf gayretler, sıfıra müncer olacaktı." D. P. dört sene sonra, yeni baştan İktidara gelmiş gibi çalışacak ve millet de bu siyasî teşekkülü bağrına basacaktı

Menderesin hafif, yorgun ve bezgin bir sesle yaptığı konuşma pek şiddetle alkışlanmadı. Arkadan yemeğe devam edildi.

Saat 15 sıralarında ziyafet bitti. Menderes ve kendisiyle birlikte gelen zevat ayrılırken, bir karışıklıktır koptu. Genel Başkanın elini öpebilmek için balıklama uçuşanlar vardı. Bu sırada Emin Kalafat, ezilmemek için kenarda kalmaya itina e**diyordu.**

Bir başkan mı aranıyor?

Ziyafetin akisleri bütün hafta İstanbulda devam etti. D. P. nin mütemadiyen İktidarda kalacağına dair D. P. Genel Başkanının sözlerini C. H. P. nin İstanbul Başkanı Şemsettin Günaltay zarif bir tarzda cevaplandırdı: Ümit de olmasa, insan nasıl yaşardı? Ama Cebesoya gösterilen iltifat bilhassa Demokrat Parti çevrelerinde ihtimallere yol açtı.

Menderesin ziyafet boyunca neşeli görünmesine rağmen, zaman zaman daldığı ve birşeyler düşündüğü görülüyordu. Ziyafettekiler Cebesoya gösterilen aşırı alâka ile bu dalgınlıklar arasında bir münasebet kurmakta gecikmediler. Menderesi düşündüren gittikçe yaklaşan 1 Mart tarihi idi. Gerçi Menderes yanlış adım attığını pek kabul etmezdi ama, kendine göre belki de ilk defa yanlış bir adım atmış ve 1955 sonlarında İstanbul Vilâyeti ile Belediyesinin ayrılması yolunda bir. kanunun çıkmasına rıza göstermişti. O gün için pek parlak olan fikir, son radan -hele imar faaliyetleri başlayınca, bütün parlaklığını kaybetmişti. Taraftarlarının tabiri ile "İstanbulun üçüncü Fatihi" Vilâyetle Belediyenin ayrılmasını artık uygun bulmuyordu. Bulmuyordu . ama, bir defa kanun çıkarılmıştı. 1956 Martının başında bu iş suhuletle halledilmiş ve İstanbul Valisine Şehir Meclisi üyelerinin ittifakı ile Belediye Başkanlığına vekâlet etmek selâhiyeti tanınmıştı. 1957 de bu selâhiyet bir yıl daha temdit edilerek işi geçiştirmenin yolu bulunmuştu. Ancak kanun hükümleri, illâ da bir Belediye Başkanının seçilmesini amir olduğundan, o günden bu yana seçimin 1958 Martının başında yapılacağı yolunda söz verilmişti. Üstelik bu arada Şehir Meclisinin Belediye Başkanlığı vazifesini de vekâleten yapmakla vazifelendirdiği Fahreddin Kerim, Berne elçi olarak gönderilmiş, yerine Mümtaz Tarhan getirilmişti. Mümtaz Tarhan, Gökaydan boşalan makama getirilince otomatikman Belediye Başkanlığı da yapmağa başlamıştı. Valilik tâyinle yapı lacak bir işti ama, Belediye Başkanlığı için seçime ihtiyaç vardı. Mümtaz Tarhanın durumu kanuna aykırı bir hal arzediyordu. Bunu uzun müddet devam ettirmeye imkân yoktu. 1 Martta seçimlere gitmek gerekecekti. Ama, İstanbul gibi Belediye hizmetleri son derece ağır bir şehre getirilecek Belediye Başkanı öyle rastgele biri olamazdı. Sonra Belediye Başkanının da Vali gibi Menderese çok bağlı birisi olması lâzımdı ki, İstanbulun üçüncü defa fethi için yapılan çalışmalarda çatlak sesler çıkmasın.

Gerçi elde bu iş için biçilmiş kaftan gibi görünen biri vardı ama, o da en az Belediye Başkanlığı kadar dikkat istiyen bir isin başına getirilmişti. İstanbul D. P. Müteşebbis İl İdare Kurulu Başkanı Cemil Bengü bu işi mükemmelen yapabileceğini

Ali Fuat Cebesoy
Ye kürküm ye..

söylüyordu. Bir basın toplantısında kendisine sorulan: "'Teklif edilirse İstanbul Belediye Başkanlığı vazifesini kabul eder misiniz?" sualini:

"— Allah nasip ederse tabiî! İstanbula hizmet için canımı bile veririm" diye cevaplandırmıştı.

Cemil Bengünün, İstanbulda avukatlık yapmak için açılmış iki tane yazıhanesi, D. P. İl Başkanlığı gibi bir vazifesi olmasına rağmen Belediye Başkanlığını kabul edeceği tabii idi. Zira ne de olsa Belediye Başkanlığı, İl Başkanlığı gibi maaşsız bir iş değildi. Üstelik, emrinde son derece lüks bir makam arabası olacaktı. Elbette ki Bengü Belediye Başkanlığına gelmek istiyecekti. Ancak, ah şu İl Başkanlığına münasip biri bulunsaydı!

İşte Liman Lokantasındaki ziyafette hazır bulunanlar bir an için "acaba İstanbul İl Başkanlığı için yeni bir aday mı bulundu" diye düşündüler. Niçin olmasındı? İşte C.H. P. eski bir Başbakanını sırf İstanbul teşkilâtı hizipleşmesin diye İl Başkanı yapmıştı. D. P. de pek âlâ meşhur bir miletvekilini, "son derece sevilen ve sayılan" Cebesoyu İl Başkanlığına getirir ve böylece teşkilâttaki hizipleşmeleri önleyebilirdi. Menderes IV Kabinesinin talihsiz iki bakanı da - Tarhan ve Bengü-kardeş kardeş geçinerek, herhangi bir çatlak sesin çıkmasına meydan vermeden İstanbulun Valilik ve Belediye Başkanlığı vazifelerini üzerlerine alırlardı. Davanın böylece halli herhalde hiç kimseyi kırmazdı da...

Üvey evlât Ankara

İstanbulda bunlar olup biterken bu hafta Ankarada D. P. liler hâlâ kendilerine bir İl İdare Kurulu Başkanı, bir de Belediye Başkanı arıyorlardı. Doğrusu istenilirse, Genel Başkan bu Ankaralılardan bıkmıştı. Bir türlü lâf anlamak bilmiyorlardı. İdare Kurulunun başına Mümtaz Tarhanı getirmişti, memnun olmamışlardı. Hele üstadı Belediye Başkanlığına da seçtirmek niyeti büyük itirazlarla karşılaşmıştı. Sonra ortaya başka bir aday atmıştı: Hulki Alisbah! Hulki Alisbah, Koç müessesesinin Genel Müdüriydi. D.P. nin Sivas listesinden aday gösterilmiş, fakat seçilememişti. İşte, ondan mükemmel idareci bulunur muydu? Gerçi şuydu, buydu ama -Partili de değildi. Belediye Başkanlığı için biçilmiş kaftandı. Ama hayır! Ankaranın Demokrat Belediye Meclisi bîr anda ayaklanmıştı: Dışardan getirilecek bir başkan istemiyorlardı, vekil olarak Kemal Aygün kalabilirdi. Onu hem kendileri, hem halk seviyordu. Üstelik Kemal Aygün çalışıyordu da.. Ama eğer bir asil seçilecekse, azalar kendi aralarından seçeceklerdi. Genel Merkez ısrar ederse, Partiden istifa edecekler ve bir müstakil Grup kuracaklardı. Asîlerle Tevfik İleri, hattâ Refik Koraltan konuşmuştu. Lâf dinlemiyorlardı. Bunların ileri sürdüğüne göre Ankarada seçimler D. P. tarafından Genel Merkezin hatâsı yüzünden kaybedilmişti. Belediye Başkanı Orhan Eren, Milletvekili Ramiz Eren ve İl Başkan Selamı Birgen triumvirası Genel Başkanı yanıltmış ve nitekim tavsiye ettikleri taktik iflas etmişti. Şimdi, arkalarında Atıf Benderlioğlu bulunan karşı hizip bir şansın da kendilerine verilmesini istiyordu. Ne Mümtaz Tarhan, ne Hulki Alisbah! Ne de bir başkası. Belediye. Belediyecilerin olmalıydı.

Belediye Belediyecilerin olacak mıydı, olmayacak miydi bilinmez ama, herhalde Ankara D. P. nin başına bir dert. olmuştu. Bir yandan muzaffer C. H. P. harıl harıl çalışırken D. P. hâlâ ne bir İl Başkam, ne bir Belediye Başkam bulabilmişti. Adnan Menderes ise meseleyle meşgul olmaya yanaşmıyordu. Madem ' ki

teklif ettiği adaylar beğenilmiyordu, ne halleri varsa görmeliydiler! ,

Yalnız, bu arada bir sual hatıra geliyordu: Gelecek dört sene, bir daha ki dört sene, ondan sonraki dört sene, hani şu Genel Başkanın İstanbulda bahsettiği dört seneler nasıl kazanılacaktı, Allah askına?"

Üniversite

Duvarlar ses veriyor da..

Orta boylu, esmer tenli kadın sanki ağzına bir mühür vurulmuşcasına susuyor, ta.. Üniversite binasının büyük giriş kapısından beri ısrarla kendisini takib eden ve durmadan sual yağmuruna tutan muhatabına cevap vermiyordu. Öylesine muannit bir susuşu vardı ki yanında yürüyenler, bu gençce, eli çantalı hanımın İstanbul Üniversitesi Roma Hukuku Profesörü olduğunu bilmeseler, dakikalardan beri cevapsız kalan sualleri karşısında muhatapların dilsiz olmasından endişeye düşebilirlerdi.

İstanbul Üniversitesinde Roma Hukuku Profesörü olan hanımın adı Türkan Rado idi. Türkân Rado da pek çok Üniversite mensubu gibi yakın zamana kadar adı ancak talebeleri ve Üniversite muhiti arasında bilinen bir hoca idi. Ne var ki. son zamanlarda İstanbul Üniversitesinde patlak veren ve İktidarın elinin Üniversiteye bir defa daha uzanmasına sebep olan hadiseden sonra bazı hocalarla beraber Türkân Radonun da adı sık sık gazete sütunlarında yer almaya başladı. Hüseyin Naili Kubalının Bakanlık enirine alınabilmesi için Millî Eğitim Bakanlığının İstanbul Üniversitesi Senatosuna yazdığı yazıya cevap hazırlamak ve hadiseyi tahkik etmek için seçilen üç kişilik komisyonun üyeliklerinden birine Türkân Rado getirilmişti. Ancak bu komisyonun çalışmalarına başlamasından bir kaç gün sonra Türkân Radonun komisyon üyeliğinden istifa etmesi ve sorulan sualleri de cevaplandırmaktan kaçınması, bütün gözlerin üzerine çevrilmesine sebep oldu. İşte Radoyu, Üniversitenin kapısında yakalayıp ısrarla sual. yağmuruna tutanlar ve ağzından birşeyler kapmaya çalışanlar meraklı gazetecilerden ikisi idi. Üniversitenin bahçesinde dikili heykeli- geçip, iç kapıya geldiklerinde ilk defadır ki Türkân Rado konuştu:

"-- Bu mesele hakkında hiçbir şey söylemiyeceğim!"

Sonra da yürüdü gitti. Gazetecilerin, bir resmini çekmelerine dahi müsaade etmemişti.

Türkân Radonun istifasından sonra, çalışmaları sekteye uğrayan tahkik komisyonuna Hukuk Fakültesi profesörlerinden Kemalettin Birseni tâyin etmek istemişlerdi. Ancak ne vardı ki Kemalettin Birsenin bu vazifeyi kabul etmediği söyleniyordu. Rado gibi Birsenin de, adının siyasi neticeler doğurabilecek bir tahkikata karışmasını istemediği anlaşılıyordu.

Kıbrıs

Bardak taşıran **damla**

Bu haftanın ikinci günü Lefkoşe sokaklarına dökülen binlerce Türk genci "oyunlara kanmıyoruz, taksim istiyoruz!" diye bağırıyorlardı. Gençler geçen yılın sonlarından beri endişe içinde bulunan Kıbrıslı Türklerin endişelerine tercüman olmaktaydılar Adanın akibeti ne olacaktı? Londrada ne dolap hazırlanıyordu? Gazetelerin verdiği kara haberler hakikat miydi? İşte Kıbrısda günler bu kötü haberlerin uyandırdığı üzüntü içinde geçiyordu. Kıbrıs Türk Lisesinin bahçe duvarına yazılan "BOKA" ibaresi, taşmaya hazır bardağa son damlayı ilâve etmişti. Birgün evvel Rumların ismini değiştirdiği "Orman Yolu" na "Adnan Menderes" adını veren Kıbrıslılar, Türk . bayrağının altında toplandılar. Coplu ve tabancalı İngiliz subaylarının ve askerlerinin bayrağı almağa çalışmaları tabiî ki bir netice vermiyecekti.

Selwyn **Lloyd**
Avukata ihtiyacı olan avukat

İyimser Valinin endişeleri

Bu nümayişi, ikinci bir nümayiş dalgası takip etti. İşitilen tek lâf yine "Taksim" di. Kıbrıs sokaklarında gözüken bu manzara iyimser Valinin Londra salonlarında anlattığı, spritüel hikâyelere hiç de benzemiyor du. Ama daha Adaya gelmeden, Kıbrıs plânını cebinde taşıyan Vali, bu içten gelen taksim feryatlarının, "suni ve tertip eseri" olduğunu iddia etmekte devam edecekti. İyimser Valinin doğrusu bu canipten pek endişesi yoktu. Keyfini kaçıran tek hâdise, Ada Rumlarının rahat durup durmıyacağı idi. Zira Mr. Foot, Kıbrıs planım Rumların sakin duracağı nazariyesi üzerine inşa etmişti. Mareşal Harding'in tepeden tırnağa silâhlı askerlerinin yapamadığını tatlı dille yapacağını isbata çalışıyordu.

Son perde

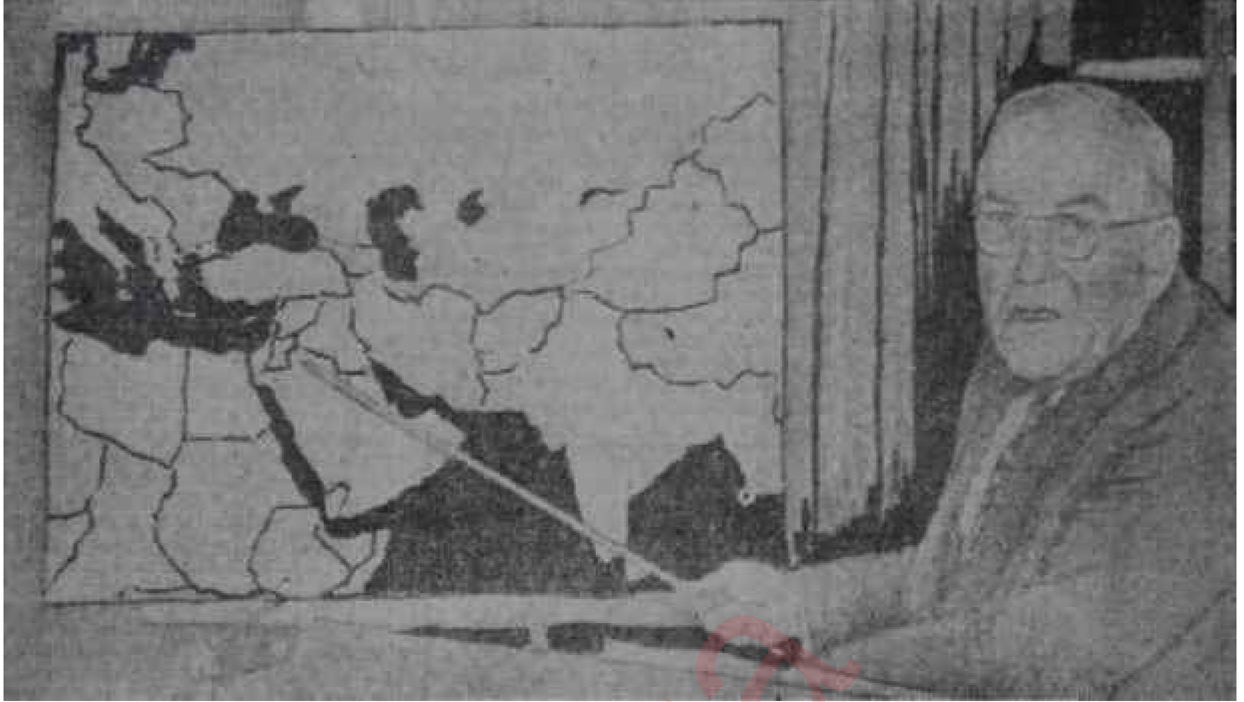
Son dakikada bir aksilik olmazsa Majestelerinin Hükümetinin Kıbrıs plânı artık hazırdı.

Mr. Foot, Londrada plânın son rötüşlarının yapılmasında hazır bulunmuş, ancak ondan sonra vazifesinin başına dönmüştü. Lefkoşe hava meydanında yaptığı diplomatça konuşmasında bile fikrini kabul ettiren muzaffer bir adamın gizli sevinci hissediliyordu. Plânın ilânı, artık gün meselesi idi. Eşref saati gelince ilân edilecekti. Eşref saati henüz çalmadığı için Müstemlekeler Nazırı Lennox Boyd Avam Kamarasındaki Kıbrıs konuşmasını yapmaktan son dakikada vazgeçmişti.

Ankara Konferansından evvel Avam Kamarasında, Kıbrıs için takibedilecek yeni siyasetin açıklanması toplantıma tadım tuzunu kaçıracaktı. Sam Amcanın 46 milyon dolarlık bir hediye ile geldiği Ankaraya Majestelerinin Hükümetinin ölüm haberiyle teşrif etmesi beklenemezdi. Bu, binilen dalı kesmek gibi bir şey olurdu. Ama, Avam Kamarasında geri bırakılması da, ilânı beklenen haberin kötü olduğunu gösteriyordu. Nitekim kötü haberi şimdiden bilen. Cumhuriyet Hükümetinin 2 numaralı diplomatı Londra Büyük Elçisi Muharrem Nuri Birgi bu haftanın ortasında Ankaraya gelecek, Selwyn Lloyd, Dulles ve Menderes arasında yapılacak konuşmalarda hazır bulunacaktı. Kıbrıs piyesinin son perdesi gelecek hafta Ankarada oynanacaktı. İngiltere, Türkiyenin tezi gönül rızasıyla kabul: etmesini istiyordu. Şimdiye kadar bu gayesinde muvaffak olamamıştı. Son kozunu Ankarada kullanacaktı. Majestelerinin Hükümetinin çok güvendiği bu son koz, Mr. Dulles'dan başkası değildi. Avukat Selwyn Lloyd'un avukatlığını, avukat Mr. Dulles yapacaktı. Görülmemiş İktisadi Kalkınmanın görülmemiş döviz ihtiyacı, Sam Amcanın Dışişleri Bakanıma en güvendiği silâhtı. Eti, sütü, buğdayı bile dışarıdan gelen ziraat memleketinin "anlayışlı" davranacağına inanıyordu. Türkiye yeni kurulan "Kalkınma, İkraz Fonu"ndan kredi talep etmişti. Bu talebin yerine getirilip getirilmemesi Mr. Dulles'ın ağzından çıkacak bir çift lâfa bağlıydı. Amerika Dışişleri Bakanı, Ankaradan sonra Atinaya gidecekti. Ayni ikna silâhları orada da kullanılacaktı.

Gelecek haftaki toplantı, Bağdat Paktının değilse bile Kibrisin akıbetini tâyin edecekti. Dananın kuyruğu kopmak üzereydi..

ANKARA KONFERANSI

John Foster Dulles
Kuvvet şurubu

Bağdat Paktı

Basübadelmevt

Uoturtulmuş heybetli gövdesi ve zun ve kalın bacakları üzerine daha az heybetli olmıyan başıyla ihtiyar çınar ağaçlarına benziyen yetmişlik bir adam, bu haftanın son günü Ankarada sabırsızlıkla bekleniyordu. Bu, Ankaraya ilk gelişi değildi. Bundan günü gününe tam 56 ay evvel tatlı bir Mayıs sabahı Ankaralılar aynı adamı, aynı alâkayla karşılamışlardı. Soğuk görünüşlü ihtiyar misafirin o gün Etimesut Hava Meydanında söylediği tatlı sözleri, hafızalarını taze tutanlar bugün bile hatırlıyorlardı. O zamanlar pek ihtiyar gözükmiyen adam, "Büyük bir demokrasinin inkişafında Türk halkının oynadığı rolü çok iyi bilen ve bu meseleyle çok ilgilenen Başkan Eisenhower'in arzusu üzerine memleketinize geldim" diyordu. Üç gün sonra Ankarayı terkederken de "Başkan Eisenhower'e Türk Demokrasisinin kuvvetini anlatacağım" demekten kendini alamıyordu. Birkaç gün sonra Karaşide ise "dahildeki komünist tehlikesini ancak insan haklarını tanıyan bir hükümet sisteminin önliyebileceğini" söylüyordu. O tarihten heri Ankarada köprülerin altından çok su akmıştı. O kadar çok su akmıştı ki mühim misafir, -Amerika Dışileri Bakanı Dulles-komik düşer korkusuyla hava meydanında bu sefer Türk Demokrasisinden bahsetmeye herhalde cesaret edemiyecek, mutad nezaket borcunu başka kelimelerle yerine getirmeye çalışacaktı.

Hareketli bir başkent

Zaten Ankara bu hafta, bir baştan ötekine, hareketli günler geçiriyordu. Bütün oteller doluydu. Geceleri şehrin tanınmış eğlence yerlerinde yabancı simalara rastlanıyordu. İstanbuldan hususî surette celbedilmiş olan güzel tercüman-rehber kızlar misafirlerin memleketimizdeki ikametini imkan nisbetinde istifadeli kılmaya çalışıyorlardı. Gündüzleri kesafet Bakanlıkları geçtikten sonra Kavaklıdereye çıkan yolun" sağ tarafındaki yeni Meclis binasındaydı. Bu bina hakkında çok lâf edilmişti ama, faydası şimdi meydana çıkıyordu. Bağdat Paktının ilk Ankara toplantısı için orası tahsis edilmişti. Doğrusu istenirse böyle bir beynelmilel konferansa uygun başka yer de Başkentte mevcut değildi. Yeni Meclis binasının eksiklerinden zaruri olanlar kısa zamanda ikmal edilmiş, salonlar delegelere açılmıştı. Binanın etrafında, beynelmilel konferansların lâzımı gayri mufariki "sıkı emniyet tedbirleri" dahi alınmıştı. İçeriye hususi kartlarla giriliyor, resmî ve daha çok sivil polisler ortada dört dönüyorlardı. Binada barlar, istirahat mahalleri, gene İstanbuldan hususî surette celbedilmiş cazibeli Basın-Yayın mensuplarının vazife gördüğü enformasyon büroları, hususi servisler kurulmuştu. Delegasyonlara odalar tahsis edilmişti. En yüksek kademedeki toplantının yapılacağı salon ise büyük bir itinayla hazırlanıyordu. Konferans önümüzdeki haftanın başında, Pazartesi günü açılacaktı. Amerikalı müşahidler heyetinin başında Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'ın bulunması top-

Amerikan gözüyle

(New Yorker)

"— Gene şaşırdım.. Tekrar , eder misiniz? Diktatörleri ahbabımız olan memleketler hangileriydi?"

lantıya ayrı bir ehemmiyet veriyordu. Onun kuvvetli şahsiyeti Bağdat Paktı için bir nevi "kuvvet şurubu" yerine geçecekti

İstenmiyen adam

Ankaralılar beş senelik yıpratıcı bir Dışişleri Bakanlığından sonra Dulles'ı, son derece yorgun ve ihtiyar bulacaklardı. Hür dünyanın mesuliyeti, iri gövdesini biraz daha kamburlaştırmıştı. Kocaman çenesinin ağırlığı altında öne kayan başı Dışişleri Bakanını Piza kulesi gibi eğrileştiriyordu. Dünyanın dört kösesinden yağan tenkitler gülmez yüzünü daha da gülmez yapmıştı. Onun her şeye "hayır" demekte Molotofu bile geçtiğini Büyüyenler eksik değildi. Talihsiz Süveyş seferi ve bilhassa Sputnikten sonra, Dulles Amerikanın en nüfuzlu gazetelerinin ve gazetecilerinin de bir numaralı nişan tahtası haline gelmişti. Newsweek, Time, U.S. News gibi sürümü fazla mecmualar, her hafta Dulles'ın istifasının muhakkak olduğunu yazmayı âdet edinmişlerdi. Yardımcısı Herter'in veya General Grurither'in yakında onun yerini alacağını ısrarla söylüyorlardı. Hele son NATO toplantısından beri Dışişleri Bakanının şahsı etrafında dönen tenkit kasırgası müthişti. Sayın Demokrat senatörler, ondan hemen hemen Moskova Radyosundan aktarma kelimelerle bahsediyorlardı. Washington Post "bayağı menfiliği ve zekâ fıkaralığı"nı acı acı tenkit ediyordu. Herald Tribune'un meşhur Stewart Alsop'u kısaca, "Dulles gitmeli" diyordu. James Reston, New York Times'daki köşesinde daha nazik değildi: General Eisenhower askerlerinin güvenini kaybeden bir kumandahin vazifesine son vermekte tereddüt, edemezdi, Dulles da herkesin itimadını kaybetmişti, o halde sahneden çekilmeliydi! Bu amansız münekkitler, Dulles'ın karısının şahsında beklenmedik bir müttefik bulmuşlardı. Mrs. Dulles, gecen yılki bağırsak kanseri ameliyatından beri kocasının istirahata İhtiyacı olduğunu düşünüyordu. İstifasını verip bütün Amerikalı mütekaitler gibi Çiftliğine çekilmeliydi. Dulles karısının ısrarlarına, ne yapması lâzım geldiğini bilen adamların müsamahalı tebessümüyle mukabele ediyordu. Hayır, istifa için vakit daha erkendi; ancak büyük bir diplomatik zaferden sonra çiftliğine dönmeyi düşünebilirdi. Mrs. Dulles bütün gayretlerine rağmen kocasını bir türlü ikna edemiyordu. Fakat bir iki hafta evvel amansız münekkitler, Mrs. Dulles'ın çiftlik hülyalarım az kaldı gerçekleştiriyorlardı. Son tenkit kasırgası Dulles'ı yaralamıştı. Hemen Cumhurbaşkanının yanına koştu, eğer o da münekkitlerin fikrine iştirak ediyorsa çekilmeye hazır olduğunu söyledi. Ike hiç tereddüt etmeden "hayır kalmalısın, sana sonsuz itimadım var" dedi Cumhurbaşkanının Dışişleri Bakanına hakikaten sonsuz itimadı vardı. Bunu her vesileyle tekrarlıyordu Geçen Çarşamba yaptığı basın toplantısında da Dışişleri Bakanım yavrusunu koruyan bir aslan gibi savunmuştu. Dulles, "tanıdığı insanların en zekisi, en istidatlısı"ydı. Ike, "Cumhurbaşkanı olmam dolayısıyla dünyanın en mühim şahsiyetlerini tanıyorum. BU sebeple Dulles'ın kıymetini doğru bir şekilde ölçecek mevkideyim" diyordu Eisenhower Kruçef, Bulganin, Eden, MacMillan, Adenauer, Kral Suud, Nuri Said ve tabiî Menderes gibi bir takım mühim şahsiyetleri tanıyıp değerlendirmek fırsatını bulmuştu. Bu kimseler belki harika insanlardı. Fakat, Amerika Cumhurbaşkanına göre hiçbiri Dulles'la aşık atamazdı.

Halbuki hemen bütün dünyanın Dulles hakkındaki fikri bunun tam tersiydi. Dışişleri Bakam "zekâ fikaralığı ve menfiliği" ile dünya çapında bir şöhret kazanmıştı. Evvelce çocuklarını "Stalin geliyor" diye korkutan Avrupalı anneler, yavrularını terbiye etmek için Dulles'ın şâhsında yeni ve zararsız bir "korkuluk" keşfettiklerinden emindiler. Fakat hayır, ne yapılsa nafileydi. Ferhadı nasıl Şirinden vazgeçirmek hayal ise, Ike'ı da Dışişleri Bakanından ayırmak imkânsızdı. Mizaç itibariyle son derece yumuşak olan Eisenhower bu hususta son derece inatçıydı. Eisenhower'in bu inatçılığı hoş görülebilirdi. Fakat her hususta inatçı Dulles'a ne etrafındakiler, ne dünyanın dört bucağındaki siyaset adamları kolay tahammül edemiyorlardı. Amerikanın son zamanlarda uğradığı bazı diplomatik muvaffakiyetsizliklerden onu mesul tutuyorlardı. Newsweek'e göre, muvaffakiyetsizliğin üç sebebinden biri Dulles'dı!

İşte Dulles Bağdat Paktına kuvvet vermeye, böyle bir zamanda geliyordu.

Sallanan pakt

Doğrusu istenilirse Bağdat Paktı şu sıralarda ayakları üstünde pek zor duruyordu. Pakt, "NATO'nun arapçası" olmaktan bir türlü ileri gidememişti. Merkezi Bağdattaydı, fakat Bağdatta "Bağdat Paktı" lâfı çekinilerek ediliyordu. Şehrin banliyösündeki "Bağdat Evi" adı verilen iki katlı bina, etrafında kopartılan fırtınaya rağmen Bağdat Paktının mevcudiyetinin elle tutulur tek deliliydi. Bağdat Evi, Paktın umumî karargâhıydı. Evin turistik afişlerle dolu bir odasında, Genel Sekreter Avni Halidî oturuyordu. Halidî mevcudiyetinin farkına varılmasından korkan, sessiz bir adamdı. Bir İngiliz gazetecisine göre, isminin *gazetelerde* çıkmasından müthiş çekiniyordu. İngiliz gazetecisi, bütün gayretlerine rağmen Halidîyle iki çift doğru dürüst lâf konuşmaya muvaffak olmamıştı. Paktın askerî gücü de, Genel Sekreteri gibi son derece mütevaziydi. İngilterenin askeri kuvvetleri, Paktı askerî bir varlık haline getirecek kudrette değildi. Birkaç eski "Canberra" bombardıman uçağıyla işler halledilemezdi. Karaşi toplantısında, Amerikalılar askerî komiteye iştirak ettikleri zaman Paktın daha emekleme safhasına bile girmediğini keşfettiler. Organizasyonun ne irtibat vasıtaları vardı, ne lojistik enfrastrüktürü. Sürpriz hücumlara karşı müşterek bir plân hasır-

Dulles 56 ay evvelki ziyarette

Geçmişe mazi derler

lanmamıştı. Tehlikeyi haber Yerecek bir sistem yoktu. Pakt, hattâ tek Ur radar ekranına bile sahip değildi! Amerikanın verdiği 12.5 milyon dolardan sonra, yavaş yavaş bu işlerle meşgul olunmaya' başlanmıştı. Genel Sekreterin tabiriyle Pakt, başlangıç devresinden, yaratma safhasına" henüz geçiyordu. Sam Amca dolar kesesini ve askeri bilgisini cömertçe getirmeye razı olmadıkça bu "yaratma safhası" çok uzun sürebilirdi. Nitekim Pakt üyeleri, Karaşide askeri komiteye katılan Amerikanın nihai jesti de yaparak Pakta girmesini istiyorlardı. Paktın hakikî babası, çocuğunu nihayet resmen tanımalıydı. Sadece Bağdat Paktını değil, bütün dünya meselelerini bir arada düşünmek sorunda olan Dulles, ısrarla istenen bu jesti yapacak mıydı? Hadiselerin şimdiye kadarki seyri, bunun zayıf bir ihtimal olduğunu gösteriyordu.

Gerçi Ankaranın bu hafta sonundaki misafiri kelimenin tam manasıyla "çekirdekten yetişme" bir diplomattı ama, dünya hâdiselerinin onun Dışişleri Bakanlığı zamanında aldığı şekil kendisini böyle bir adımdan evvel hayli düşündürecek mahiyetteydi.

Yedi yaşındaki diplomat

Hakikaten Dulles, çocukluğundan beri ideal bir diplomat olmak için bütün imkânlara sahipti. Birçok diplomat yetiştirmiş zengin ve nüfuzlu bir ailenin evlâdıydı. Küçük John, daha yedi yaşındayken milletlerarası meselelerde rol oynamaya başlamıştı. 1899 yılında Çin-Japon harbinden sonra, bir zamanlar Dışişleri Bakanı olan büyük babası ta nınmış hukukçu General John Foster Çin Hükümetinin müşavirliğini yapmak için Cine davet edilmişti. Cinliler General Foster'in müşavirliğinden son derece memnun kaldılar ve ondan yüksek bir maaşla daimî müşavirliği kabul etmesini rica ettiler. Amerikanın sabık Dışişleri Bakanı tereddütsüz şu cevabı verdi: "Torunuma, birlikte balığa çıkmayı vahdettim, onu üzmek istemem". Torununu balığa götürmek için ayağına gelen nimeti tepen diplomat büyük baba, Dulles'ın hayatında en mühim rolü oynıyacaktı. Onu bir diplomat olarak yetiştirmeyi kafasına koymuştu. Akranlarının Pamuk Prenses hikâyelerinden hoşlandığı bir yaşta küçük John büyük babasının siyasî hatıralarına bayılıyordu. Zaten Ontario Gölü kenarında evleri, . Birleşmiş Milletlerin bir minyatüründen farksızdı. Dünyanın dört bucağından gelmiş, her biri ayrı dil konuşan insanlar evlerinden eksik olmuyordu Bu milletlerarası havanın, Dulles'ın diplomatik istidatlarını geliştirmemesi imkânsızdı. Diplomat büyük babanın istediği de zaten buydu. Onu, biraz dünyayı tanısın diye, liseyi bitirir bitirmez İsviçreye tahsile gönderdi. 19 yaşındayken, İkinci Lahey Sulh Konferansına, büyük babanın kâtibi olarak katıldı. Sonra Princeton Üniversitesini tamamlıyor ve Paris'in meşhur Sorbonne'unda da bir yıl geçirmeyi ihmal etmiyordu. George Washington Üniversitesinde hukuk tahsiliyle bu mükemmel yetişme devresi bitmiş oluyordu.

Dulles - Acheson
İki başlı dış politika

Genç Dulles, çabucak şöhrete erişti. Meşhur bir avukat ve meşhur bir diplomattı. Birinci Dünya Harbinde Panama Kanalı müdafaasını hazırlamak üzere hususi mümessilliğe tâyin edildi. Versailles Sulh Konferansında Amerikan Heyetinin müşaviriydi. Almanyanın harp tazminatına müteallik komisyonda delegeydi. Parlak diplomat Dulles harpten Sonra iş adamlarının diplomatlığım yaptı. Yabancı memleketlerdeki Amerikan yatırımlarının idaresiyle meşgul oluyordu. Ama milletlerarası konferanslarda müşavir veya delege olarak genç Mr. Dulles'ı sık sık görmek kabildi.

1945 senesinde San Francisco'da Birleşmiş Milletler kurulduğu zaman Dulles gayet tabiî konferansa iştirak edenler arasındaydı. Birleşmiş Milletlerin kuruluşunda sonderece faydalı bir rol oynadı. Cumhuriyetçi partiye bağlı olmasına rağmen. Demokrat iktidar bu muvaffak diplomatı Dışişleri müşavirliğine getirmekten çekinmedi. Uzun müddet Acheson'la çalıştı. Demokrat iktidarın Dışişleri Bakanlığı koltuğu beş siyaset adamını eskittiği halde. Dulles'ı kimse koltuğundan kıpırdatmayı düşünmedi. Dışişleri müşaviri bu devre zarfında bir taraftan muhtelif konferanslarda dünya liderlerini tanırken, dünyâ lideri Amerikanın dış siyaseti üzerinde düşünmeyi de ihmal etmiyordu. Japon barışını o hazırladı. Yazdığı bir iki kitap süratle meşhur oldu. O tarihlerde Cumhuriyetçiler Çifti kaybeden, Yalta ve Postdam'da Staline yumuşak davranan Demokratların dış siyasetinin amansız bir münekkidi kesilmişlerdi. Cumhuriyetçilerin değirmenine su getiren doktriner ise Dulles'tı.

Cumhurbaşkanı seçilen Eisenhower'in ilk işi, komünizme karşı mücadele etmesini bilen bu parlak diplomatı Dışişleri Bakanlığına getirmek oluyordu. Dulles, işte nihayet çocukluğundan beri rüyasını gördüğü, büyük babasının mevkiine erişiyordu. Artık Amerikan Dış siyasetini istediği gibi idare edecekti.

250.000 kilometre

Beş yıldan beri Dulles 250 bin kilometre katetti. Yüz gününün otuz beşi seyahatte geçmekteydi. Sayısız başkentte, sayısız müzakereleri yürüttü. Sayısız protokolleri bizzat hazırladı ve imzaladı. Hiç kimseye itimadı yoktu. Her meseleyi en ince teferruatına kadar kendisi inceliyordu. Artık dış siyaset doktrini üzerinde düşünmeye de vakti kalmamıştı. Günbegün hür dünya memleketlerinin lideri Amerikanın siyasetini yürütmeye gayret ediyordu. Dededen miras püriten mizacı ona çalışmaları için gerekli ışığı getiriyordu. Dulles diplomatlık gibi püritenliği de ailesinden tevarüs etmişti. Yeni İngilterenin bu büyük ailesi, diplomatlar kadar misyonerler de yetiştirmişti. Yeni İngilterenin atmosferi bile zaten, son derece püritendi. Bu atmosfer içinde Dulles da insanın tabiat itibariyle kötü olduğuna inanmıştı. İnsan ancak ihtiyari veya cebrî bir disiplin altında doğru yolu bulabilirdi. Bizzat kendi oğlu da, siyah cübbesi

EN İYİ HÂL ÇARESİ

Doğu AVCIOĞLU

Herkesin maksadı **aynı.** Herkes Rusyanın Orta Doğuya girmemesini istiyor. Güzel Peki, Ruslar bu bölgeden nasıl uzak tutulacak? Bu noktada farklı görüşler ortaya çıkmaktadır.

Mr. Dulles bir zamanlar, Rusyayı durdurmak için bir hat çizmenin kâfi geleceğini inanmıştı. Bu meşhur "Kuzey Seddi" fikriydi. Müttefik memleketlerden müteşekkil bir hat. Demir Perde memleketlerini kuşatacaktı. Rusyanın, askerî üstünlüğünden çekindiği Batı' tarafından çizilmiş bir hattı, geçmeye cesaret edemiyeceği sanılıyordu. Balkan Paktı, SEATO, ANZUS ve Bağdat Paktı bu fikrin neticeleridir. Ruslar hakikaten bu hattı aşmadılar; ama kenarından dolaştılar. Bağdat Paktının teşkilinden biraz sonra, Mısırın talebi üzerine ilk Rus silâhları Orta Doğuya girdi.

Bu durum karşısında Mr. Dulles, geçen yıl başından sonra ikinci bir fikir ortaya atmak zorunda kaldı. Bu sefer siyasî hattın yerini siyasî satıh almaktaydı. Yeni doktrin bütün . Orta Doğu memleketlerini bir bayrak altında toplamaya çalışacaktı. Bir elinde ufacık bir dolar kesesi, diğer elinde oyuncak tank ve tayyareler Hususî Elçi Richards, Arap Dünyasına, bu yeni birlik fikrini satmakla vazifelendirildi. Gelgelelim Mısır ve Suriye - Bağdat Paktı gibi Eisenhower Doktrinini de beğenmediler.

Mr. Dulles şimdi bir üçüncü fikri aramaktadır. Ama bu üçüncü fikir bir türlü gelmemektedir. Tabiî, Mısır ve Suriyeyi ikna etmek ümidi henüz terkedilmemiştir. Asuan barajı tekrar sahneye çıkmıştır. Kral Suud herseye rağmen Arap Dünyasını -Irak dahil- antikomünist bir bayrak altında -toplamaya çalışmaktadır, Bağdat Paktı memleketleri de İlk Amerikan fikrini bir türlü unutamamışlardır.

Orta Doğuda komünizme karşı koyabilecek tek varlığın Pakt olduğunu söylemektedirler. Amerikanın katılması Paktı daha da kuvvetlendirecektir. Doğru, fakat Paktı kuvvetlendirmek Mısır ve Suriyeyi şimdiye kadar takip ettikleri yoldan nasıl çevirecektir? Amerika Pakt üyesi olur olmaz iki yaramaz memleket, hemen koşup Bağdat Evinin kapısını mı çalacaklardır? Moskova yolculuklarına paydos mu diyeceklerdir? Yoksa Mısır ve Suriye zorla mı doğru yola getirileceklerdir? Pakt, fiili üyenin resmî üye olmasıyla Alâaddinin sihirli lâmbasına mı kavuşturacaktı?

Eski . fikirlerin, yani Bağdat Paktının ve Elsenhower Doktrininin muvafakiyetsizlikleri ortadadır. Bu iki teşebbüse rağmen, daha doğrusu bu İki teşebbüs yüzünden KMmünist Rusya, müslüman memleketlerin kardeşi haline gelmiştir. O halde herşeyden evvel eski fikirlerin, neden istenen neticeleri vermediğini araştırmak lâzımdır. Orta Doğuya çok iyi tanıyan Glubb Paşanın dediği gibi "Ne Mısır, ne Suriye komünisttir." Peki neden Rusyaya el uzatmaktadırlar?. Cevabı yine Glubb Paşaya bırakalım. "Bu memleketler kendi işlerini her türlü ecnebi müdahalesinden uzak kendileri görmek istiyorlar. Rusyadan askerî ve iktisadî yardım alıyorlar; zira hiç değilse şimdilik Ruslar onlardan mukabilinde birşey talep etmiyorlar." "Suriyelileri, Amerikalılar gibi tehdide kalkışmak ve şunu yapacaksın demek tam manasıyla bir çılgınlıktır; bu hareketler sadece aksi tesir yaratır." Hakikaten şimdiye kadar Amerika ve İngiltere gibi demokrat memleketler, Arap Dünyasında Machlavelli'ye lâyık talebeler gibi hareket etmeye çalıştılar. Bağdat Paktına girmek.için İngilterenin Ürdünü zorlaması, geçen yaz Amerikanın Suriyeye yaptığı tazyikler, tahminler hilâfına, Batının aleyhine netice verdi. Sabri El Assalî, Hâlid El Azım gibi komünist bir rejimi asla arza etmiyen zengin milliyetçiler, Moskovanın uzattığı ele sarılmakta tereddüt göstermediler. Sadece memleketlerinde Ortaçağ düzeninin muhafaza edilmesinde menfaati olanlar. Batı dostu libâsına hüründüler. Bugün Nuri Said ve şeyhleri, maziden kalma Kral Suud, halkın arzusuna rağmen zorla tahtında oturtulan Kral Hüseyin en ileri Demokrasilerin, Orta Doğuyu komünist rejimin pençesine düşmekten kurtarmak için güvendikleri hürriyet âşıkı liderlerdir! İsrail meselesi halledilsin edilmesin bu dostlar sayesinde hükmetmek istiyenler ektiklerinden başka bir şey biçemiyeceklerdi. Bu memleket leri zorla "hak yolu"na getirmenin . mümkün olmadığını şimdiye kadarki tecrübeler göstermektedir. Kaldı ki Sputnikin şımarttığı Rusya, bölgedeki cüretini daha da arttırmıştır. Kafkasyadaki manevralar, bir Rus harp filosunun Lazkiyeyi ziyareti bunun delilleridir. Rusya artık meşhur Altıncı Filo ile boy ölçüşmekten korkmamaktadır.

Bu dorumda herhangi bir Orta Doğu memleketinin Rusyaya sığınması nasıl Önlenebilir? Bu sualin cevabı çok basittir: Bir memleket ancak kendi isterse, Rusyaya sokulmıyacaktır. Zorla güzellik mümkün değil.. Tazyik hiçbir İşe varamamaktadır. Tazyike maruz kalan memleket Rusyaya dönmekte ve Batılılar öfke ve aciz içinde bu hale seyirci kalmaktadırlar. Bir. Dulles'ın "topyekûn misilleme"si, terör muvazenesine erişildiği bir devirde lâfta kalmaktadır. O halde ha memleketlerin gönül rızasıyla, kendiliklerinden Rusyadan vazgeçmesini temin etmek lâzımdır. Böyle bir şey hiç te hayalî değildir. Zira aşırı milliyetçiliğin kasıp kavurduğu Arap memleketlerinin en büyük arzusu kendilerini istedikleri gibi idare etmektir. Ne Nasır, ne Kuvvetli komünizme karşı en ufak bir sempati duymamaktadırlar. Komünizm zaten bu milliyetçi liderlerin menfaatlerine de aykırıdır. Sonra, iktisadî bakımdan da orta Doğu, Batıya muhtaçtır. Avrupa bu bölgenin petrolü olmadan yaşayamaz. Rusyanın petrole ihtiyacı yoktur. Orta Doğunun- bu başlıca ihracat malının tek alıcısı Batıdır. Bu sebeple, kendi istediklerini yapmakta serbest bırakılan Arap memleketleri, Rusyaya değil, Batıya dönmekte gecikmiyeceklerdir. Bu basit hakikat, bugün, Orta Doğuyu tanıyan, hayalperestlikle itham edilemiyecek adamların ağzından işitilmektedir. Dünkü müstemlekeci Glubb Paşanın Orta Doğuyu komünizmden kurtarmak için bulduğu tek formül ' "ticarî temeller üzerine kurulmuş münasebetler"-den ibarettir. 36 sene bölgenin en müessir silâhlı kuvvetlerine kumanda eden Paşa "Bu memleketleri kendi hallerine bırakalım, ancak o-zaman Batıya döneceklerdir" demektedir. Amerikanın eski Lübnan Sefiri, halen Aramco'nun müstahdemlerinden Mr. Minor da farklı düşünmemektedir: "Amerikanın Orta Doğudaki menfaatlerinin petrol ve askeri üsler olduğu her zaman işitilmektedir. Fakat Amerikanın daha büyük menfaati, buradaki milletlerle dost olmaktır. Bu dostluk olmadan istediğimiz egoist şeyler] muhafaza edemeyiz." Orta Doğuda bir gezintiden dönen Madam Roosevelt de "enerjimizi tecavüze mukavemet için tesisler kurmak yerine, bu memleketlerin hakiki ihtiyaçlarına sarfetmeliyiz" demektedir. Beyaz Sarayın bu eski sakini 50-100 senelik iktisadî kalkınma programlarından bahsetmektedir.

Kısacası Batıdan beklenen, eski itiyatlarından vazgeçmesidir. Değişen şartlar, yeni hâl şekillerine ihtiyaç göstermektedir. Orta Doğu petrolünü kaybetmemek ve bölgeyi Rusyanın nüfuzuna düşmekten kurtarmak için, genç milletleri çocuk görmekten vazgeçip onlara büyük adam muamelesi yapmaktan başka çare gözükmemektedir.

Bırakınız istediklerini yapsınlar.. Kendiliklerinden Batıyı seçeceklerdir.

içinde, bu doğru yolu aramakla meşguldü. Bu kötümser düşüncelerin derin izlerini Dulles'ın diplomasisinde bulmak kabildi. İnsanlara, güzel lâflara hiç itimadı yoktu. Yetmiş senelik püriten Dulles'ın zayıf insan iradesine hiç güvenmemesine mukabil, yatım asırlık diplomat ve hukukçu Dulles, bir anlaşmanın altına konan imzaya son derece ehemmiyet veriyordu. Onun Dışişleri Bakanlığı, Amerika için bir pakt imzalama devresi olmuştu. Dünyada iyi ve kötü çarpışıyordu. Amerika hayrı, Rusya şerri temsil ediyordu. Hayrın "manevi tazyik"i altında şer elbet bir gün çökecekti. Ama şerden kurtulmak, için, başı boş memleketlerin, hayır kuvvetlerine bir paktla bağlanması lâzımdı. Pakt yapmayı sevmiyen Hindistan gibi memleketler isin başında, onun için komünizm gibi şerrin ta kendisiydi. Yeryüzünde herşey ya siyah, ya beyazdı. Beyaz olduğunu ispat etmek için de bir memleket beyaz bir kâğıdın altına imzasını koymalıydı. Balkan Paktı, Bağdat Paktı, SEATO ve Amerikanın doğrudan doğruya imzaladığı daha bir sürü anlaşma bu fikrin meyvalarıydı.

Batı medeniyetine hizmet

Eğer dünya ahvali orada kalsaydı, Dulles'ın Amerikayı Bağdat **Paktına** memnuniyetle sokacağından kimse şüphe edemezdi. Hakikaten komünist Rusyayı tecrübeyle tanıyan Türkiye de, biraz farklı sebepler yüzünden de olsa, Dulles gibi düşünüyordu. Komünizm tehlikesine karşı bütün milletler birleşmeliydi, hattâ birleşmeye zorlanmalıydı. Bağdat Paktını genişletmek için, Türkiyenin Orta Doğuda takibettiği sertlik ve tatlı dilden mürekkep siyaset, bu samimî inancın neticesiydi. Dulles da Amerika dış siyasetini başka türlü idare etmiyordu. Doğu ve ' Batının, yani iki blokun dışında yaşanabileceğini iddia etmenin " ahlâksızlık" olduğunu söylüyordu. Birkaç mütevazı sosyal reform yapmak istiyen Guatemala, Dulles'a göre şerrin pençesine düşmüştü. Hürriyet âşıkı Dulles, ufak Guatemala'yı şer yolundan zorla da olsa uzaklaştırmayı kendisine vazife bildi. Tek meziyeti komünizme/düşman olmak olan Franko'nun "Batı medeniyetine yaptığı ideolojik hizmet"ten bahsetmekten çekinmedi. Samimî bir demokrat olduğundan kimsenin şüphe etmiyeceği Dulles faşizmi bile methediyorsa bunun sebebi, her ne pahasına olursa olsun şerle mücadele etmek azminde aranmalıydı. Bağdat Paktı bu azmin muhtelif tezahürlerinden bir tanesiydi. Paktın tohumu Dulles'ın 56 ay evvelki Orta Doğu seyahatinde atılmıştı. Bütün Orta Doğu memleketlerinin nabzını yoklayan Amerika Dışişleri Bakam, bu seyahatten dönüşte, bölgenin bütün, memleketlerim kucaklayan bir pakt için zamanın erken olduğunu düşünerek, Rusyayı güneyden kuşatacak bir "Kuzey Set" fikrini ortaya atmıştı. Bağdat Paktı işte bu fikrin mahsulüydü. Pakt üyeleri, gayet tabiî, "manevî baba"mn da çok geçmeden gelip aile içindeki koltuğuna oturacağını zannediyorlardı.

Dulles ailesiyle beraber

Diplomat ve misyoner yetiştiren kaynak

Fakat hayret... Seneler geçiyor ve Dulles çocuğunu bir türlü resmen tanımaya razı olmuyordu.! Püriten Dulles'ın başında acaba hangi şeytan dolaşıyordu? O zamana kadar son derece iyi anlaşan Ankara Hükümeti ve Amerika, o günden beri karşılıklı sempatinin eksilmemesine rağmen, birbirlerini tamamiyle anlıyamamaya başladılar. Amerikaya ne oluyordu?

Dulles'ın dramı

Dulles'ın nüanssız siyasetinin nuanslar kazanmasi Bandung konferansıyla ilgiliydi. Yeni uyanan Asya ve Afrika memleketlerinin Bandung'ta beliren -ve bizim farkına dahi varamadığımız- askerî paktlar dışında yaşamak azmi, Dulles'ı düşündürmeye başlamıştı. Doğu ve Batı arasındaki mücadelenin akıbetini bu 1.5 milyara yaklaşan insan kütlesi tâyin edecekti. Bu memleketlerin Rusyayı, kendisi gibi, mutlak şer olarak görmedikleri de Dulles'ın gözünden kaçmamıştı. Hattâ Rusyanın bu memleketlerdeki kotası gittikçe yükseliyordu. Bunun sebebi basitti. Kremlindeki liderler, bir taraftan Asya ve Afrika memleketlerinin milliyetçi fikirlerini pohpahlıyarak hislerini, diğer taraftan kayıtsız şartsız iktisadî yardım vâadederek midelerini tatmin etme siyasetini çok iyi beceriyorlardı. İşte o zaman, Pakt sevdalısı Dulles bu pakt düşmanı milliyetçiliği teshiretmek için, Rusya gibi hareket etmenin zaruretini teslim etmek zorunda kaldı. Paktsız yaşamak iddiası, Dulles için artık ahlâksızlık değildi. Artık Nehru Washington'da baş tacı edilebilirdi. En sadık dost Türkiyeye bile cömertçe davranılmazken, nötralist Hindistandan 250 milyon dolar esirgenmiyecekti. Washington'da hava değişmişti.

Gelgelelim, nazariyatta çok basit gözüken 'bu yeni siyaseti yürütmek, son derece zordu Nötralist memleketlere yardım edilmesine kızan sayın Kongre üyelerine meram anlatılsa bile, taahhütlerle bağlı bulunan memleketleri, hususî menfaatlerini umumî menfaat için fedaya razı etmek mümkün olacak mıydı? Meselâ Cezayir işi, Bandung memleketlerinin üzerinde hassasiyetle durduğu bir meseleydi. Amerika, aynı zamanda Fransanın ve Cezayirin dostu olmak mucizesini gösterebilecek miydi? Bağdat Paktı üyesi İngiltereyi talihsiz Süveyş seferinden beri, Arap dünyası düşman olarak görüyordu. Aynı zamanda İngiltere ve Arapları desteklemek kolay mıydı? İsrail meselesi, Arap dünyasının bir numaralı derdiydi. Amerikan halk efkârı İsraili terketmeye asla razı olmıyacaktı. Hem İsrail, hem Araplar nasıl tatmin edilecekti? Bağdat Paktı üyeleri Amerikanın Pakta katılmasını ısrarla istiyorlardı. Amerika sadık dostlarının ileri sürdüğü delillere hissiz kalamazdı. Gelgelelim gerek Nehru, gerek Kral Suud, gerek Nasır Bağdat Paktını hoş karşılamıyorlardı. Bu durumda iki karpuz bir koltuğa nasıl sığdırılabilirdi ki?

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Rusya da zon zamanlarda hiç rahat durmuyordu Bir elinde Sputnik, diğer elinde Ruble, omuzunda sulh güvercini, Mr. K. amansız (bir soğuk harbe girmişti. Bu taarruz sadece nötralist memleketlerde değil, en sadık dostların üzerinde bile izler bırakıyordu. Rusya artık Dışişleri Bakanının "topyekûn misilleme"sinden de korkmaz olmuştu.

Liderlik buhranı

Dulles sakal ve bıyık arasındaydı. Tabiat itibariyle hatırşinas olmamasına rağmen, kimseyi gücendirmemeye çalışıyordu Kimseyi gücendirmemek te tatlıya tuzluya eli-

ni sürmemekle mümkündü Aman şu kızar, aman bu kusar endişelerinin doğurduğu tereddütler bu sebeple son yıllardaki Eisenhower siyasetinin bariz vasfı haline geliyordu. Halbuki Hür Dünyanın en kuvvetli memleketinden beklenen tereddüt değil, liderlikti. Orta Doğuda İsrail - Arap anlaşmazlığı halledilmedikçe sulhu tesis etmeye, komünist sızmasını durdurmaya imkân yoktu. Dulles bunu çok iyi biliyordu. Nadiren çıkabildiği balık avlarının bile, bu meseleler tadını kaçırıyordu. Fakat ne yapabilirdi ki? İki taraftan birini seçmek felâketti, seçmemek yine felâketti Meşimei şebden neler doğacağını beklemekten başka çare yoktu. Dünyanın en kudretli memleketinin dışişleri bakanı aciz içindeydi. Bir ona, bir buna tâviz verrerek, ortalığı yatıştırmaya çalışmaktan başka bir şey yapamıyordu. Arada sırada ümitsizlikten gelen bir cesaretle "fazla enerjik" davrandığı da oluyordu. Nitekim Bağdat Paktına karşı olan tutumunda da tereddütler mevsimsiz ve çıkışlar eksik değildi. Bir taraftan Nehru, Nasır ve bilhassa Suudu tatmine, diğer taraftan sadık dost Bağdat Paktı üyelerini teskine çalışıyordu. Talihsiz Süveyş Seferinden sonra, bir ara Eisenhower doktrini sayesinde Pakt üyeleri ve Pakt üyesi olmıyanlar arasında bir sentez mümkün gibi görünmüştü. Fakat bu ümit uzun ömürlü olmadı. Eisenhower doktrini sadece Kral Suudun dostluğunu ve bu dostluğun yüklediği mecburiyetleri getirdi. Nasırsız, fakat Nasırın milliyetçiliğini yürütmeye çalışan, İngilterenin an'anevı düşmanı Suud Bağdat Paktım, emellerinin önüne dikilmiş bir mania olarak görüyordu Pakttan lâfedilmesini hiç sevmiyordu. Hatta neredeyse, son zamanlarda barıştığı Haşimi hanedanıyla birlikte, Irakı da Paktın dışına götürecekti.

Bu arada Rusyanın cesaretlendirdiği Suriye ve Mısır da boş durmuyorlardı. Dulles, Suriye ve Mısırı kendi safına almaya bir türlü muvaffak olamamıştı. Eisenhower doktrinin muvaffakiyeti için bütün Arap memleketlerinin Rusyadan yüz çevirmeleri zaruriydi. Amerika bunun üzerinedir ki mecburen her türlü "ikna vasıtası"na başvurmak zorunda kaldı. Bu tazyikler beklenenden aksi netice verdi. Az kaldı Ürdün bile tamamiyle elden gidiyordu. Sulhperver Amerika, hiç de Sulhperverâne olmıyan usuller sayesinde son dakikada Ürdünü kurtardı. Hele Suriye, tazyikler altında, Rusyanın kollarına atılmakta tereddüt etmiyordu. Eisenhower doktrini iflâs etmek üzereydi. Dulles, Orta Doğu İşleri Müdürünü acele İstanbula gönderdi. Durum son derece ciddiydi. Fakat Arap memleketlerinin müşterek vetosu karşısında, Dulles sinirlerine hakim oluyor, Orta Doğu plânının muvaffakiyetsizliğine mecburen rıza gösteriyordu. Eisenhower doktrini, Rusyanın Orta Doğuya girmesine mâni olamamıştı.

Ne yapsam?...

Şimdi ne yapmak lâzımdı? Dulles beklemekten başka bir çare göremiyordu. Bağdat Paktı memleketleri, bilhassa Türkiye endişedeydi. Menderes Patisteki son NATO toplantısında, Orta Doğudaki tehlikeli durumun isabetli -İsraile temas eden **nokta hariç- bir** tahlilini yapıyordu. Dulles'ın da bölgenin durumu hakkında düşündükleri, aslında Menderesin düşündüklerinden farklı değildi. Ama iş, birşeyler yapmaya gelince, fikirler ayrılıyordu. Bağdat Paktı üyeleri, komünist ilerlemesini durduracak tek kuvvetin Pakt' olduğunu düşünüyorlardı. O halde Pakt kuvvetlendirilmeliydi. Bunun için de Amerikanın artık Pakta katılması lâzımdı. Talihsiz Süveyş seferinden beri Bağdat Paktı üyeleri bu taleplerini ısrarla tekrarlıyorlardı. Ama komünizme karşı en tesirli mücadele yolunun Bağdat Paktından geçtiğine Dulles bir türlü kanaat getiremiyordu. Bağdat Paktı üyelerinin açıkça değilse bile kulağa söyledikleri kuvvetli bir delilleri daha vardı: Eğer Amerika katılmazsa, Bağdat Paktı çökecekti. Irak Hükümeti son derece müşkül bir durumdaydı. Bağdat Paktı ve Arap tesanüdü arasında bocalıyordu. Suriye buhranı sırasında, istemiye istemiye dostu Türkiyeye karşı Suriyeyi koruyacağını söylemek zorunda kalmıştı. Arap tesanüdü uğruna, petrol borularının Türkiyeden geçmesine bile rızâ göstermemişti. Karaşi toplantısında Türkiyenin Kıbrıs dâvasını destekliyeceğini açıkça söylemesine rağmen, Irak, Birleşmiş Milletlerde "üzüle üzüle" malûm jesti yapmıştı. Müşkül durumdaki Irak Hükümeti, Bağdat Paktı kelimesini ağzına almaktan bile korkar olmuştu. Kalbi Bağdat Paktındaydı, ama ne yapsın, hislerine şimdilik taş basmak zorundaydı. Paktı kurtarmak lâzımdı ki Irakın çökmesi maazallah Batının felâketi olacaktı! Sir Nuri Said Bağdat İstanbul, Londra ve Washington arasında yaptığı müteaddit seyahatler de bu hakikati anlatmaya çalışıyordu. Dulles, bunca muvaffakiyetsizlikten sonra bir de Irakın çökmesine seyirci kalamazdı. Sir Nuri Paşa bin dereden su getirerek, ancak Amerikanın Bağdat Paktına katılmasını tehlikeyi önliyeceğini söylüyordu. Nuri Paşanın vefalı arkadaşı Menderes de, Pariste aynı endişeleri nakletmemiş miydi? Gelgelelim tereddütler şampiyonu Dulles, hâlâ bir türlü karar veremiyordu. Iraksız bir

Gene Amerikan gözüyle

(Chicago Sun Times)

— Beriki hakiki **fındık,** fıstık istiyor

Bağdat Paktı, şüphesiz çok daha iyi işliyecekti. Ama ne İngiltere, ne Amerika Irakın Nasıra doğru kaymasına müsaade edemezlerdi. Dulles çaresiz, "hele bir Ankaradaki toplantıyı görelim" diyordu. Bu arada da Pakta aleyhtar Arap memleketlerine Pakta katılmıyacağı hususunda elaltından teminat veriyordu! Hattâ Pakta katılmayı düşünmediğini bile açıkça söylüyordu. Dulles anlaşılan hâlâ iki tarafı yatıştırma siyasetinden başka çıkar yol görmemekteydi. Üstelik bu arada, Nasırla olan münâsebetler de düzelmeye yüz tutmuştu. İki blok arasında muvazenede kalmaya çalışan Nasır, epeydir muvazenenin Rusya lehine bozulduğunu düşünüyordu. Bu sebeple Washington'a güleryüz göstermeye başlamıştı, İktisadi müeyyidelerle Kahireli diktatörü deviremiyeceğini anlıyan Dulles da, Mısırla olan münasebetleri düzeltmeye arzulu görünüyordu. Nasırı küçük düşürmek gayesiyle Asuan barajını finanse etmekten vazgeçtiğini gürültüyle ilân eden. Dışişleri Bakanı, Asttan Barajına da yeniden ilgi göstermeye başlamıştı. Dünya Bankasının meşhur Mr. Black'inin son zamanlarda Kahireyi iki defa ziyaret . etmesi, hiç şüphe yok, Asuan barajıyla ilgiliydi. Amerikanın Kahire Sefiri, işlerin düzelmeye başladığı bir anda, Bağdat Paktına katılmanın mevsimsizliğini Dulles'a anlatmayı tabiatiyle ihmal etmiyordu

Ama Bağdat Paktı memleketleri de Dulles'ı eninde sonunda ikna etmekten ümitlerini kesmemişlerdi. Ankarada büyük bir taarruz hazırlıyorlardı. Pakt Amerikasız çökecekti. Amerika mutlaka Pakta katılmalıydı. Çökmese bile Pakt Amerikasız kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm. du.

Para, para, para..

Hakikaten bu hafta içinde Ankarada yapılan toplantılar Bağdat Paktının Amerikasız hiç bir mâna ifade etmiyeceğini gösterdi. Yeni Meclis binasına giren pek çok delegenin aklında bir tek şey vardı: Para! Amerikadan nasıl para alırız, İngiltereden nasıl para alırız? O kadar ki, Amerikanın iktisadi komitedeki baş temsilcisi Fletcher Warren "canım, yapacak başka işlerimiz de var" demek zorunda kaldı. Bu zihniyetin, Pakta kuvvet vermediği ortadaydı. Partnerlerin menfaati ayrı görünüyordu. Türkiye ye İranı her şeyden çok "Yardım" alâkadar ediyordu. Pakistanın aklı Hindistanda, Irakınki İsraildeydi. Paktın, kurulmasındaki hakiki sebep "Komünizm tehlikesi" ise görünüşte ön, aslında son plândaydı. Pakt azalarının hususi dertleri de bir türlü bitmiyordu. Iraktan sonra İrandan da tehlike işaretleri gelmeye başlamıştı. Iran Sahi Ordusunu büyütmiye ve mekemmelleştirmeye karar vermişti. Tabii ki bu iş için Ameri kan, yardımına muhtaçtı. Amerika şimdiki 150-200 bin kişilik İran Ordusunun ihtiyaca pek âlâ kâfi geleceğini düşünüyordu. Gelgelelim iş bununla bitmiyordu. En ufak fırsatı kaçırmıyan Rusya, İrana derhal askerî yardım teklif ediyordu. İşler sarpasarabilirdi. Mr. Dulles çaresiz Ankara seyahati sırasında İrana da uğramak zorundaydı.

Gene bu hafta içinde Ankarada konuşulan "Serbest Pazar" lâflarını da ciddiye almanın imkânı yoktu. Bilhassa Türkiye -ki, ekonomik dununu malûmdu_ böyle bir mübadele tarzına nasıl rıza gösterilebilirdi? Nitekim haftanın ortasında kaçakçılıkla mücadele mevzuunda Paktın müslüman dört devleti bir anlaşma imzaladıklarında alaycı diller "Yahu, bir yandan serbest mübadele bölgesi kuralım diyorlar, bir yandan da zaten mevcut böyle bir bölgeyi yok etmeye çalışıyorlar" demekten kendilerini alamadılar.

Kuvvet şurubu

Bununla beraber Amerika Dışişleri Bakam, bazı Pakt üyelerinin kırık maneviyatım kuvvetlendirmek için elinden geleni yapacaktı. Dulles'in toplantıya bizzat katılması, Amerikanın Pakta verdiği ehemmiyetin bir nişanesi olarak takdim edilecekti. Rusya kadar Pakt üyeleri de Amerikanın Orta Doğuyu savunma azminin değişmediğini bir defa daha öğreneceklerdi Ankara komünist emellerini teşhir etmek için en müsait yerdi. Dulles Orta Doğuya Amerikan yardımının arttırılacağım müjdelemeyi de tabiî unutmıyacaktı. Halbuki New York Times'in yanlığına göre, Amerikada, bunun artmıyacağını söylemişti! Sonra Bağdat Paktına katılmamak, ona ehemmiyet vermemek demek değildi. Bilâkis Amerika, Bağdat Paktı, NATO ve SEATO arasında daha sıkı irtibat imkânları tesis etmeye hakikaten taraftardı. Türkiyenin memnuniyetle karşılıyacağı böyle bir işbirliği nasıl bir şekil alacaktı? Her halde NATO ve Bağdat Paktının birleşmesi bahis mevzuu değildi. İşbirliğinin şekli Ankara toplantısında kararlaştırılacaktı. Pakt üyeleri şimdilik bu kadarla yetinmeliydiler.

Glubb Paşanın İhtarı

İşte bitip tükenmiyen ihtilâflar yüzünden çok sevdiği İncili bile okumaya güçlükle vakit bulan Dulles Ankaraya gelirken Orta Doğuda durum hiç te parlak olmıyan böyle bir -manzara arzediyordu. Ruslar Orta Doğuya iyice yerleşmişlerdi. İsrail meselesi, muallâktaydı. Ürdünde asayiş, Amerikan tanklarına rağmen zorla muhafaza ediliyordu. Sir Nuri Said Paşanın otoritesi olmasa, Irak'ın da istikbali kötüydü. Bu durum nasıl düzeltilecekti? Hergün açılan gedikleri tamirle uğraşmaktan, Dulles bu suale bir cevap aramaya vakit bulamıyordu.

Sağdan soldan tenkitler ve yeni fikirler yağmaktaydı. Ne çare ki Dulles bu parlak fikirlerin hiçbirini beğenmiyordu. En son, • hayatının 36 senesini Orta Doğuda geçiren Glubb Paşa dahi akıl vermeden duramamıştı. Meşhur Zafer gazetesinin bile nötralistlikle itham edemiyeceği Glubb Paşanın, 36 yıllık tecrübeden sonra vardığı neticeler son derece düşündürücüydü. "Amerikalılar Orta Doğudan ve bu bölge halkının psikolojisinden katiyyen anlamamaktadırlar. Kullandıkları metodlar hiç yumuşak değil. Arapların kendi işlerim kendi canlarının istediği gibi yapmak arzusuyla yanıp tutuştuklarının farkına bile varamıyorlar. Bizim Süveyşte kuvvete başvurarak işlediğimiz en büyük hatâyı henüz

Dulles Mukaddes Kitabıyla başbaşa
İş Allaha kalınca...

işlemediler. İşlemediler ama, diğer bakımlardan Orta Doğunun hakikî meselelerini bizden çok daha az anlıyorlar." O halde ne yapmalıydı? "Orta Doğuyu bir kaç gün içinde düzenlemek imkânsız. Son on sene zarfında birçok hata işlendi. Hataları tamir için zamana ihtiyaç var. Kabul etmek lâzım ki bölgede Ruslara nazaran durumumuz daha az* müsait. Zira bizim kaybedecek birçok şeyimiz olduğu halde, onların kaybedecek hiçbir şeyi yok. Fakat uzun vâdede Arap. memleketleri Batıyla iyi geçinmek zorundadırlar.' Şu sebeple ki Rusların petrole ihtiyacı olmamasına rağmen, bizim için petrol zarurîdir. Sabır, anlayış ve iyi niyetle, Araplara hakiki menfaatlerinin Batıyla münasebetlerini devamettirmeyi gerektirdiğini anlatabiliriz. Mahsus anlatabiliriz kelimesini kullanıyorum. Zira sindirme yoluyla görüşlerimizi kabul ettirmek hayaldir. Amerikalılar. Arapları daha iyi tanıdıkça, onlarla olan münasebetlerimizin sağlam bir temel üzerinde -yani tamamiyle ticari- istikrar bulacağına inanıyorum."

Mr. Dulles tecrübenin bu sözlerine kulak verecek miydi? Acaba Amerika, yalnız Orta Doğuda değil, dünyanın bir çok bölgesinde kendisine dost görünen bir takım diktatörlükleri -bizzat Amerikalıların karikatürler yaparak alay ettikleri gibi- destekleyecek yerde milletlerin hakikî arzularını anlayacak mıydı? Yoksa diktatörlerle dost olma sevdası yüzünden milletlerin sevgisini kaybetmekte devam edecek miydi? O milletleri bir türlü Amerika gibi rejimlere lâyık saymayacak, onlara o bakımdan yardım etmeyecek miydi?

Bu sualleri sadece diktatörlerin çatık kaşlı idaresi altında yaşamaya mecbur olan demokrasi âşıkları sormuyordu. Amerikalılara verilen talkınla dışarıda yenen salkımı, dünyanın en ileri demokrasisinde yaşayan bir çok vatandaş da anlamıyordu. İçeride ve dışarıda aynı salkımın yenmesini istiyorlardı. Orta Çağdan kalma Kral Suud Amerikada, binbir gece sultanları gibi karşılandığı zaman, memleketine hayran, demokrasiye inanmış bir çok vatandaşı "millî menfaatimiz bunu icabettiri yor, vatanperverler susmalıdır" gibi ihtarlara rağmen, samimi kanaatlarını izhar etmekte tereddüt etmemişlerdi. Hayır, içerde demokrasi, dışarıda dost diktatörler, bu olamazdı. Makyavel bile, bu sahte Makyavelliği beğenmeyecekti. Amerika koltuğunda bir kaç gün daha keyif çatmak için dolar ve mitralyöz isteyen sahte dostlardan Hür Dünya liderine ve demokrasiye hakikaten taraftar insanları ayırmasını öğrenmeliydi.

Kısaca, hür dünyanın liderliği vazifesini, tereddütlerini artık bırakarak yapacak mıydı, yapmayacak mıydı? Yeni Hamlet'in suali işte, buydu. Buna bir ışık, Ankara konferansında tutulacaktı.

Okuyucu mektupları

Emniyet hakkında

192 sayılı AKİS'de Yurtta Olup Bitenler kısmında okuduğum Emniyet başlıklı yazı karşısında doğrusu hayretimden dona kaldım. Bîr zamanlar Lenine karsı olan hayranlıklarını taabbüt derecesine vardıran ve hatta "Sen, çölün gayzına uyup sana inananları kız, kızan ve köle avına çıkarmadın" demek suretiyle Peygamberimizi tezyif ve tahkire yeltenmekten dahi çekinmeyen kimselerin şimdi onu bunu gizli komünistlikle ithama kalkışması cidden pek acıdır:

Onlar ki verir lâf ile dünyaya nizamat
Bin türlü tesseyyüp bulunur hanelerinde

Nesip Ünalan -Bandırma

192 sayınız oldukça dehşetli. Son zamanlarda okuduklarımın en iyisi. "Ey kızıl kin! Zafer sana.. diye sona eren o yazıyı kimin yazdığı meselesi gerçekten çok ilgi çekici. Çok cesurane ortaya attığınız bu mevzuun peşini bırakmazsanız, sık sık tekrar ettiğiniz, gayelerinize uygun hareket eylemiş olacaksınız.

Orhan Argon - limit

Bediüzzaman hakkında

Mecmuanızda Bediüzzamana ait yazıları okudum. Atatürkün bizlere emanet ettiği bu vatanı gerek iç ve gerek dış düşmanlardan korumak boynumuzun borcudur. Hâlâ taassupla bu memleketi idare edeceğim diye direnenlere bu memlekette, bu topraklar üzerinde yer yoktur. Zavallı memleketimiz bunun açısını tarihte çok çekmiştir. Bediüzzaman gibilere ve onun safını tutanlara anlatmalıyız ki bu memlekette onların arzu ettikleri kör taassubun hakimiyeti kurulamıyacaktır artık.

Yılmaz Özdemir -Çarşamba

Ey asil milletimin yeniden zuhur etmiş nuruna alay ve kinle bakan ve hâdiseleri tersinden gören AKİS yazarları! Vicdan ve fikir hürriyeti, laiklik maskesi altında dini söndürmeğe, hiç bir aklı başında mütefekkirin karşısında aksine söz edemediği Kur'an güneşine perde çekmeğe çalışan bedbaht zümreye hizmet ettiğinizi insafla düşünenler hemen kabul ederler. Korkmayınız şimdi perdeler düştü. Kur'an Nurunun azametli hakimiyeti başlıyor. Korkmayınız Risale-i Nuru okumak serbesttir. Okuyanları mesul etmezler. Geçti o devirler. Zulmette boğulmayın. Ebedi saadetten mahrumlar zümresine girmeyin. Yazık size, acıyoruz. Bir kaç sene yaşamak için şeytana hizmet etmeyin.

Ali Yıldız - Urfa

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli-Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?.

- X X X -

Rıza CAN

Demokrasi, "Devlet benim" diyenlerin rejimi değildir. Demokrasi, Küçük Napolyonun zorbalığı değildir. Demokrasi, ağız açtırmıyan, kalem kullandırmıyan, istiklâl cidalini hunharca ezen, Sibirya çöllerini insanlara mezar yapan Kızıl diktatörlerin korkunç idaresi değildir. Demokrasi, her türlü kudreti kendilerinde bulan Mussolini ile Hitlerin hüküm sürdükleri bir rejim değildir. Demokrasi, her şeye "yasak" diyen Abdülhamidin istibdadı değildir. Demokrasi bu rejimlerden hiç biri olmadığına güre nedir?

Demokrasi, hürriyetler rejimidir. Binaenaleyh hürriyetin tarihi Demokrasinin tarihidir. En emin ölçü tarih olduğuna göre biz de. çok uzaklara gitmeden yakın çağ tarihinden alacağımız bir kaç misal ile hürriyet uğrunda yapılmış mücade - lelere temas ettikten sonra, hürriyetin nimetlerinden bahsedeceğiz. Bu nimetleri tahakkuk ettirecek olan milletlerin Demokratik Rejim içinde yaşıyacakları ortaya çıkacaktır

Milyonlarca insanın kanına mal olan 1789 tarihli Fransız İhtilâli insanların kaderini kendi ellerine teslim etmek istemiştir. Bunun için de her şeyden evvel kalblerde hürriyet meşalesini alevlendirmiştir. Bu meşale Napolyon harpleriyle Fransanın dışına götürülmüş ve bütün tazyiklere rağmen insanlar bu meşalenin aydınlığına koşmaktan çekinmemişlerdir. Kalpleri hürriyetin askıyla alevlenen milletler, bir taraftan içeride istibdadı yıkmışlar, diğer taraftan istiklâllerini kazanmışlardır. Avrupayı istilâ etmiş olan Napolyonu yıkan, hürriyete ihaneti değil midir? Uyumuş olan İtalyayı uykusundan uyandırarak, istiklâl mücadelesine sevk eden hürriyet de. ğil midir?

1789 İhtilâli ile başlıyan hürriyet mücadelesi yıllarca devam etti İnsanlar hak ve hukukları ararken sutlarım hürriyet kalesine dayadılar ve halâ da böyledir, işte misalleri:

1848 İhtilâllerinde Liberallerle milliyetçilerin yanında Sosyalistler de yer almıştır; bu ihtilâllerde sosyalizm, işçi meseleleri olarak ortaya çıkmıştır. İşçiler içinde bulundukları kötü durumu ileri sürerek, gerçek hürriyetin henüz tahakkuk etmediğini iddia ediyorlardı. İşçilerin bu **durumu Karl Marx'a bir takım hülyalar kurdururken, demokratik rejim içinde yaşamak istiyen milletler işçinin hak ve hukukunu koruyacak tedbirler almaya başladılar. Bu gün demokratik nizamı kurmuş olan dev letler işçi problemini halletmişlerdir Böylece Bertrand Russell'in dediği gibi Karl Marx'ın: "işçi kitlesinde tehevvür yaratacak şekilde hesap edilmiş" doktrini iflas etmiş ve demokrasi kızıl diktatoryanın istismarından kurtulmuştur.**

Demek oluyor ki, bu günün müeffeh işçisi bu refahım hürriyete, dolayısiyle demokratik rejime borçludur.

Söylediğimiz gibi hürriyet kalesi insanların istinatgahı olmakta devam ediyor. Hindistanın, Tunusun, Fasın İstiklalini temin eden ne atom bombası, ne hidrojen bombası, ne de zırhlı tanklardır. Bu kuvvet, hürriyet aşkının verdiği bir kuvvettir.

Verdiğimiz bu misallerle hürriyetin ulviyetini belirtmeye çalıştık. Bu vesileyle büyük Fransız muharriri Chateaubriand'ın şu sözlerini zikretmeden geçmiyeceğiz: "Hürriyetsiz dünyada hiç bir şey olmadığı fikrindeyim; hayata o kıymet verir; onu müdafaada tek başıma da kalacak olsam hürriyetin haklarını haykırmaktan geri durmıyacağım." Hakikaten herşeyin temeli hürriyet. tir. Siyasi Partilerin mevcudiyeti ve iktidarda bulunan partiden ayrı bir muameleye tabi tutulmamaları, hasmın kendisine düşen vazifeyi yapması, halkın en ufak bir korku duymaksızın istediğini seçmesi, adalet mekanizmasının her türlü şüpheden azade olarak vazifesini yapması ancak hürriyetin varlığı, dolayısiyle demokrasiyle mümkündür.

Demokrasinin kurulması için başlıca hürriyetlere kavuşmak kâfi değildir. 'Gerçek bir demokraside hürriyetlerin teminat altına alınması da lâzımdır. Bu' yapılmadıkça hürriyet, güneşin kapkara bulutlar arasından bir an görünmesine benzer. Hürriyet güneşinden daima faydalanmak isteyen milletler onu koruyacak bir takım tedbirler almışlardır. Montesqieu'nün "Kuvvetler Ayrılığı" doktrini hürriyetlerin gasp edilmesine engel olmak ister. Bu doktrini benimsemiş olan Amerika Birleşik Devletleri Anayasası yasama yetkisini Ayan Meçlisi ile Senatodan ibaret olan Kongreye vermiştir. İcra organı ise halk tarafından seçilen bir Başkandan ibarettir. Kongre tarafından çıkardan kanunlar anayasaya uygun olmadığı takdirde, bunları ilga eden bir yüksek mahkeme vardır. Hülâsa demokratik nizamı kurmuş olan devletlerin başlıca hususiyetleri şöyle sıralanabilir:

1. Yasama görevi iki meclise verilmiştir.

2. Anayasaya aykırı kanunlar çıkarılamaz.

8. Kaza organı tamamen müstakildir.

4. Basın hürriyeti Anayasa teminatı altına alınmıştır.

5. Siyasî Partilere Anayasada yer verilmiş olup. muhalif par. tiler iktidar partisinin istifade ettiği vasıtalardan aynen faydalanırlar.

6. İşçinin hak ve hukuku korunmuştur.

Şimdi bir sual karşısındayız: Acaba insanlar hangi merhaleden son. ra hürriyet uğrunda mücadeleye girişirler ? Her şeyden evvel bu mücadelenin zenginlikle alâkası olmasa gerek. Atina sokaklarında yalınayak dolaşan Sokrates insani düşünceleri uğrunda can verdi. J. J. Rousseau'nun sefaleti onun hürriyet aşkını söndüremedi Napolyon Bonapartı'n kuvvet ve kudreti Madam Stael'in mücadelesini durduramadı. Viktor Hugo'nun sürgünü Üçüncü Napolyonla mücadele etmesine mani olamadı. Amerikalılar istiklâl mücadelesine atıldıkları zaman hiçte zengin değillerdi. Şu halde hürriyet bir terbiye meselesidir. Fert, ailede, mektepte insan olarak yaşamanın şartlarını öğrenirse hürriyetsiz yaşamaya tahammül edemez. Zira insan ancak hür olduğu zaman bir değer taşıyabilir;

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Mecburî bîr çıkış

Geçen haftanın sonunda, Büyük Millet Meclisinin bir odasında kısa. boylu, tıknaz ve dik sesli bir adamın söz almak için sabırsızlandığı görülüyordu. Nihayet söz sırası kendisine geldi. Duyduk duymadık demeyin der gibi bir edayla konuşmaya başladı:

"— Efendim Demokrat Parti İktidarının plânı da vardır, programı da!"

Devâsâ eserler, plânsız programsız nasıl yapılırdı? En yüksek fen adamlarını -yani mühendisleri- dinledikten sonra plâna yok nasıl denirdi? İktidar basının çok söylediği bu lâfları tekrarlıyan telâşlı hatip Konyanın meşhur milletvekili Himmet Ölçmendi. Bir gün evvel konuşan Kasım Güleke cevap veriyordu. Ateşli hatip anlaşılan İnşaat Mühendisleri Odasının yıllık toplantısındaki "çok samimî" konuşmasını (Bak. AKİS - Sayı 193) unutturmak için, bir çıkışın lüzumlu oldunu düşünüyordu. Parlak bir çıkış için. Kasım Gülek ideal bir hedefti. Tecrübeli hatip en büyük bombasını sona saklamıştı: Yabancı sermaye Türkiyeye girmiyordu, biliyor musunuz niçin? Zira Kasım Gülek girmesini istemiyordu da ondan. Ah şu Kasım Gülek yabancı sermayeyi durdurur. Amerikan Hükümetini iktisadî yardımı arttırmaktan caydırırdı. 150 bin dolar maaşlı yârdım elcisi Dewey'in yerini almıya onu bir razı edebilsek işler ne iyi gidecekti...

Kabahat Kimin

Geçen haftanın ortasında New York Ticaret Odasının Hotel Pierre'de verdiği yemekte söz alan cerbezeli sefirimiz Ürgüplü, Himmet Ölçmenin Bütçe Encümeninde yaptığı gibi "plân da vardır, program da!" demiyordu. Evet plânımız yok -zira plansızlığa çatan sadece Kasım Gülek değildi -ve bunun için bizi tenkit ediyorsunuz diyordu. Fakat kabahat kimin? diye ilâve ediyordu. Kabahat Amerikan yardımınındı. Yardım plânsızdı. Hiçbir zaman, ne kadar dolar verileceğini evvelden bilmiyorduk. Sayın Amerikalı iş adamları insaf etsinlerdi. Bu şartlar altında nasıl plân yapılabilirdi? Ne kadar dolar verilirse, bununla mecburen günlük ihtiyaçları karşılamaya çalışıyorduk. Tabiî ki nazik iş adamları, aynı şekilde yardım a'an diğer memleketlerin mükemmel plânları olduğunu, dertli sefire hatırlatmadılar. Ürgüplü de hitabetinden emin bir edayla, sözlerine devam etti: Seyhan barajı için kredi verdiniz, çok güzel. Bir baraj inşa ettik. Çukurovayı su taşması felâketinden kurtardık.. Bundan sonra ovanın sulama tesisatını tamamlıyacaktık. Fakat

Kasım Gülek
Her taşın altında

kredinin ardı kesildi. Çalmadık kapı bırakmadık. Nafile, kredi gelmedi İnşa edilen baraj fayda yerine zarar getirmeye başladı. Zira evvelce taşan sular, hiç değilse tabiî bir şekilde ovayı suluyordu. Şimdi "tabiî sulama" şartlarından bile mahrum kaldık.

Suat Hayri Ürgüplü
Kabahati gelin etmişler de...

Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmak buna derlerdi. Sefir sözlerine şunu da ilâve etmeyi ihmal etmiyordu: "Böyle bir sürü misal sayılabilir." İnşaat mühendisleri kongresinde Konya milletvekili de, cerbezeli Washington sefiri gibi plan ve program örnekleri vermişti. Anlaları artık görülmemiş kalkınmanın görülmemiş hikâyelerini, marifet arzeden müeliflerin ağzından dinliyecektik.

Ticaret

Züğürdün rüyası

Geçen haftanın ortasında, Avrupa İşbirliği Konferansına katılmak için Parise hareket etmeden evvel Dışişleri Bakanı Zorlu gazetecilere tatlı müjdeyi veriyordu. Serbest mübadele bölgesine katılıyorduk. Kuş uçurtulmıyan gümrükler ardına kadar açılacaktı. Maliyeti yüksek, kalitesi düşük mal imâl eden sanayicilerin telâşlanmasına da -zaten telâşlanmıyorlardı, bir sebep yoktu. Dışişleri Bakanı onları da düşünmüştü. Sanayicileri korumak için bir intibak, fonu temin edilecekti. Bu fon sayesinde dış rekabete karşı koyabilirlerdi. Bu haftanın başında Avrupa dönüşü. İktisatçı Bakan biraz daha izahat veriyordu: Türkiye. Yunanistan. İrlanda ve İzlanda -yani iktisadi işbirliğine ayak uyduramıyanlar için "hususî bir rejim" tesis edilecekti. Sonra en mühimi az gelişmiş memleketlere -yani hususi rejime tâbi tutulanlara- ikrazatta bulunmak için bir banka kurulması düşünülüyordu Tabii ki bu bankanın imkânları eninde sonun. da Sam. Amcanın Cömertliğine tâbi olacaktı.

Bunlar güzel şeylerdi. Anlaşılan bu serbest mübadele hususi rejime göre, sımsıkı kapalı gümrüklerle yapılacaktı. Bir zamanlar gümrükleri yarı yarıya açan meşhur liberasyon siyasetine adı karışan Dışişleri Bakanı, doğrusu güzel bir şaka yapıyordu. Ama şaka da olsa böyle tatlı sözler hoşa gidiyordu. Yoksa herkes biliyordu ki siyah pecesine sımsıkı sarılan gümrükler, daha uzun müddet namahreme eteğinin ucunu bile göstermiyecekti.

Milletlerarası Gümrük İdaresine (GATT) sunulan konsültasyon raporunda da tatlı şakalar eksik değildi. Gümrüklerini sıkı sıkıya kapıyan, ithal mallarından aklına esen vergiyi alan, istediği mala imtiyaz tanıyan Türk Hükümetinin, raporda "serbest mübadele sistemi prensiplerine samimiyetle inanmakta ve halen meriyette bulunan dış ticaret rejiminin GATT hükümlerine sadık kalmakta" olduğu söyleniyordu!' Yalan da değildi, kâğıt üzerinde hakikaten liberal bir rejime sahiptik. Fakat bu inceliklerle kim kimi aldatıyordu? İktisadi kalkınma yolunda olan az gelişmiş

bir memleket pek tabiidir ki dış ticaretini ada 'bir kontrol altında bulunduracaktı. 1950 den sonra gümrükleri açmakla büyük bir hatâ işlenmişti. İş işten geçmiş te olsa hatâdan dönmekle isabet edilmişti. Bunda pek unutulacak bir şey yoktu. Ama doğru söyliyenin dokuz köyden kovulacağına inananlara karaya kara beyaza beyaz dedirtmeye imkân yoktu.

Memurlar

İnsan ona derler ki...

Geçen hafta içinde mevcudiyetinden çoktan ümitlerini kestikleri Personel Kanunu tasarısının Meclise getirileceğini işiten memurlar yine de tatlı hayallere kapılmaktan kendilerini alamadılar. D. P. iktidara geldiğinden beri, ortada bu kanunun lafları dolaşıyordu. Bu kanun çilekeş memurları nihayet aydınlığa çıkaracaktı. Enerjik Maliye Bakam 1953 te şöyle diyordu: "Eski iktidardan idareyi devraldığımız zaman Barem mevzuu da perişanlık içindeydi: Beş Barem Kanunu, onun ek ve tâdilleri, çeşitli teşkilat kanunları, onların ek ve tâdilleri, çeşitli zam kanunları.. Hülâsa yekûnu 130 a varan kanunlar. İşte bütün bunlar bu mevzuu karmakarışık bir hale getirmişti. Adı (teadül) kanunları olmakla beraber, tam bir teadülsüzlüğün içine düşülmüştü. Bu mevzuu hükümetimiz esasından halletmek için ele aldı ve tetkikata girişti. Ancak burada karşımıza tahsisat meselesi çıkıyordu. Sadece bir kanun yaparak eski dereceleri aynen muhafaza ve kabul etmek suretiyle ve sağım solunu biraz düzelterek meseleyi halletmeye imkân yoktu."

İşte bunun için Maliye Bakanlığı harem mevzuunu esaslı bir şekilde incelemiş ve hazırlıklarını hemen hemen bitirmişti. Bakan "Bu kanun halen ikmal edilmek üzeredir, üç beş aylık bir mesaiye ihtiyaç vardır." diyordu. Ancak bu üç beş aylık mesai aradan beş sene daha geçmesine rağmen hâlâ tamamlanmamıştı. Personel Kanunu yerinde sayarken. Fiyatlar koşularına devam etmiş, beş aylık ikramiyeyi çoktan yutmuştu.

Bir türlü çıkamıyan Personel Kanunu çıksaydı, maaşlar şöyle olacaktı!

Seri	*Derece*	*Aslî maaş*	*Tutan (brüt)*
	1	*190*	*2000*
A	*2*	*125*	*1800*
	3	*100*	*1500*
	4	*90*	*1200*
	5	*80*	*1000*
B	*6*	*70*	*800*
	7	*60*	*700*
	8	*50*	*600*
	9	*40*	*500*
	10	*35*	*450*
C	*11*	*30*	*400*
	12	*25*	*350*
	13	*20*	*300*
	14	*15*	*250*

İlk bakışta oldukça tatminkâr görünen bu rakamlar hakikat hâlde hiç te yüksek değildi. Zaten fiat yükselmeleri devam ettikçe bu rakkamlar mânâsım kaybediyordu. 1953 ten beri fiatlar yüzde 75 yükselmişti. Yani yukardaki maaş tutarları satın alma güçlerinin dörtte üçünü kaybetmişti. Meselâ hâlen en alt derecede bulunan Ur memurun eline beş ikramiye ile birlikte yuvarlak hesap 190 lira geçmekteydi, yeni kanunla bu miktar 225 liraya çıkıyordu. Demek ki bu kanun çıkarsa 35 lira fazla alacaktı. En üst derecede bulunan bir memurun durumu nisbeten iyileşecekti. Hâlen eline 1100 lira geçen bu yüksek memurun maaşı 441,5 lira artarak 1541,5 olacaktı.

Hayat pahalılığı gözönünde tutulursa, kabul etmek lazımdı ki bu rakamlar çok azdı. Memur maaşları, esasen pek yüksek olmıyan, 1938 seviyesinin aşağısına düşmüştü. Hâlen baremin en alt derecesinde bulunan Ur memura 1938 de sahip olduğu iştira gücünü temin etmek için 380, en üst derecedeki memura 4400 lira net maaş vermek lâzımdı. Eğer yeni ortaya çıkan ihtiyaçlar, mesken fiatlarındaki aşırı artış vesaire nazarı itibara alınırsa, maaş miktarlarım daha da arttırmak gerekecekti.

Buna rağmen, maaşlar bakımından pek mütevazı olan tasarı bir türlü hakikat safhasına intikal etmiyordu. Bu durum tabiî ki meşhur tahsisat meselesiyle ilgiliydi. Memurlar bahis konusu olunca, şu tahsisat

Hasan Polatkan

İnsaf buyrun Hasan Bey!

işi ille de ortaya çıkardı Seçimler arifesinde bol keseden yeni tahsisat bulmasını çok iyi bilen İktidar, memurlar için tahsisat gerekti mi nedense bulamıyordu. Biraz refaha kavuşturmak istediği memurlara şu veya bu isim altında bir tazminat vermeyi tercih ediyordu. Adlî tabip. ler, Meclis doktoru, Başbakanlık doktoru vesaire bu talihli memurlar arasındaydı. Yatırım yapmasını çok seven iktidara, memurlara makûl bir hayat seviyesi temin etmenin en iyi yatırım olduğunu anlatmaya imkân yoktu. Nitekim ümit verici haberlere rağmen, yeni Personel Kanunu tasarısı herhalde bu sene de çıkmıyacaktı. Maliye Bakam, memurlar için bu yıl da beş maaş ikramiyenin muhafaza edileceğim söylemişti. Bu yıl tasarrufa riayetkar bir bütçe yapmaya çalışan Maliye Bakam, elbette ki memur maaşlarını tasarrufa tâbi tutmak gibi bir kolaylıktan vazgeçemiyecekti.

Bununla beraber memurlar önümüzdeki bütçe yılından itibaren bir teselli mükâfatından faydalanacaklardı. Gelir vergisinin asgarî geçim haddi yükseltiliyordu. Bu sebeple memurlar, bu vergiye tabi diğer vatandaşlar gibi, biraz daha az vergi ödiyeceklerdi. Ele gecen maaş tutarlarında 10-20 lira kadar bir yükselme olacaktı.

İskân

Evli evine, köylü köyüne..

"Nasıl ve ne ile geçiniyorsun?" eden, niçin, ne zaman geldin? İstanbulun **yeni** Valisi, meşhur gezintilerinde, -artık yalnız mektep saatlerini oyun salonlarında geçiren çocuklarla uğraşamıyordu. Yurtbilgisi hocası yeni bir meşgale daha bulmuştu. Şu heybesini sırtına vurup, soluğu taşı toprağı bile altından olan şehirde alanlar, geldikleri yere] gönderileceklerdi. Doğrusu çalışkan Vali bu sefer, altından çapanoğlu cıkaçak bir meseleye elini atmıştı. Üç beş çocuğa nasihat vermek, el öptürmek zevkli ve rahat bir işti. Ama iktisadî zaruretlerin köylerinden sök. tüğü yüzbinleri, baba ocağına döndürmek yurtbilgisinin halline kâfi gelmiyeceği çetin bir meseleydi. Bir polis ordusuna ihtiyaç olacaktı. Sonra İstanbulu bir demir perdeyle çevirmek lâzımdı. Bu kimselerin yeniden İstanbula dönmesini önlemek, Suriye hududunda kaçakçılıkla mücadele etmekten daha zordu. Altın şehirden kovulanlar elbette ki başka şehirlere gitmeye çalışacaklardı. Bu şehirlerin de demir perdeler tesis etmesi lâzımdı. Muhtemelen milyonluk bir polis ordusuna ihtiyaç vardı. Bu bir milyon polisi bulmak için, kovulanlara mecburen polis elbisesi giydirilecekti. Mesele böylece mes'ut bir şekilde halledilmiş olacaktı Yalnız kovulanlar polis olduktan sonra kovacakları kimse kalmıyacağına göre ne iş yapacaklardı? İşlerine

son verilirse, ortaya yeniden kovulacak insanlar çıkacaktı. Bu hikâyede **"vay benim** köse sakalım!" demek elbette ki polis tedbirleriye iktisadi meseleleri halletmek istiyenlere düşecekti. **Ama** bu kimseler haksız da değillerdi. Herkes biliyordu ki "İstanbula para kazanmak için değil, para sarfetmek için gelinirdi." Sonra onları kırmıza dipli mumla davet etmemişlerdi ya.. Bir zamanlar işçilerin babası olan sabık Bakan, bir noktayı daha unutuyordu. Bu adamlar kovulursa Belediye ve iş adamları acaba nasıl muvakkat işler için ucuza işçi bulabileceklerdi?

Şaka bertaraf, ortada bütün az gelişmiş memleketlerin halletmeye mecbur olduğu ciddi bir mesele vardı. Meselenin başı nüfusun hızla artmasıydı. Her yıl nüfus **binde** 30 nisbetinde artıyordu. Sıtma, verem vesaire gibi hastalıklarla mücadele edildiğinden ölüm nisbetleri düşmüş, nüfusun çoğalması hızlaşmıştı. Zirai verim, bu nisbette artmadığından toprak fazla nüfusu geçindiremiyordu. Köylerde zaten iktisatçıların "gizli işsizlik" dediği hal mevcuttu, de bir hududu nüfusun aşamazdı, artmasında hiçbir rolü olmıyan, bir sürü insan vardı. Fakat gizli işsizlik de bir hududu aşamazdı, nüfusun artması devam ettikçe heybeyi sırtlayıp yollara revan olmaktan başka çare yoktu. Ziraatın makinalaşması da heybelilerin sayısını elbette arttırıyordu. Diğer taraftan sanayileşme hareketi geçimini temin edemiyen köylülere, kırmızı dipli mumla gönderilen bir davetiyeydi. Yeni kurulan sanayiin iş gücü, büyük ölçüde köylerden geliyordu. Şehirde iş bulabilme imkânlarının köylerde duyulması da bir dereceye kadar bu hareketi teşvik edebilirdi Yalnız gurbete çıkmanın acısı unutulsa bile, heybelilerin şehirlerde yaşadığı hayat herhalde pek tamah edilecek bir şey olmasa gerekti. Şairin dediği gibi "zaruretsiz cihanda kimse gurbet ihtiyar etmez"di. Bu muhaceret zaruriydi, dünyanın her tarafında böyle olmuştu, Türkiye de de böyle olacaktı. Yapılacak iş bu adamları kovmak değil iş imkânlarını ve şehirleri bu yeni şehirlilere göre tanzim etmekti. Yani bu işi memleket çapında plânlamak lâzımdı. Sanayileşmenin ritmini, işçi artış sayısına göre ayarlamak, sanayiin bir iki büyük şehirde toplanmasına mâni olmak, şehirlerin nakliye, elektrik, su, mesken vesaire ihtiyacını nüfus artışına ve muhacerete göre ayarlamak lâzımdı. Gelgelelim bu tedbirler, her işi yasakla halletmeyi seven iktidarın aklına bile gelmemişti. Bu unutkanlığın en büyük delilini gecekondu meselesi teşkil ediyordu

Gecekondular

Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekatanın bir yazılı sorusuna İçtüzüğün tâdilinden beri yazılı sorular moda olmuştu geçen hafta başında İçişleri Bakanının verdiği bir cevap gecekondu meselesinin vahametini açıkça ortaya koyuyordu. Son seçimlerde her köylüye bir ev -karı koca ayrı evde oturacaktı- parolasını benimseyen iktidarın bu rakamlar üzerinde acı acı düşünmesi lazımdı. İstanbulda 230 bin, Ankarada 222.275 vatandaş gecekonduda yaşıyordu. Yani başkentteki her iki kişiden biri gecekonducuydu. Şu muazam mesken inşaatı hikâyeleri demek ki hakikaten hikâyeydi. Zira milyarlar harcanan Ankarada vatandaşların yarısı açıktaydı. Eski çağların ehramları gibi lüks numunesi heybetli binalar dikmekle mesken işi halledilemiyordu. O halde ne yapmak lazımdı? Mesken işi de ancak millî bir plân çerçevesi içinde halledilebilirdi. Kredi imkânları, çimento, tuğla, kiremit, kum, alçı istihsalini, işçi sayısını ve mesken çapında hesaplamaktan başka çâre yoktu. Aksi takdirde 3-500 lira kira ödiyemiyenler, evi olmıyanların gidecekleri yere gideceklerdi. Kooperatiflerin yaptıkları da, ihtiyaca nazaran devede kulaktı ve mesken işi standardize edilmediği için, hovardaca malzeme israfına sebep olmaktaydı.

Medenî Berk
"Herkese bir ev"

Şehircilik mütehassısı Prof. Fehmi Yavuz mesken buhranının halli için alınması gerekli tedbirleri şöyle sıralıyordu: Şimdiye kadar alınan bütün tedbirler, gecekondularla mücadele, kiraların kontrolü, inşaatın teşviki hakkında çıkarılan kanunlar mesken buhranını hafifletmemişti bile. Bazı prensipler milletçe münaşaka ve kabul edilmedikçe tedbirler hiçbir işe yaramıyacaktı. Bu prensiplerin başında şehirleşmenin sürat, vüsat ve istikametinin tâyini geliyordu. Bu meselelere sarih cevaplar getirilmeliydi. Bundan sonra arsa işi geliyordu. Arsa spekülasyonuna son verilmeliydi. Gelgelelim yeni İmar Kanununda bile, belediyelerin arsa spekülasyonu- yapmasını kanunileştiren hükümler vardı. Belediyelere istimlâk ettikleri arazinin bir kısmini bankalara satmak hakkı tanınıyordu! Kredi meselesi, o da büyük bir dertti. Mesken kredisini sosyal meskenler istikametine sevketmek kabil olamamıştı. "Emlâk ve Kredi Bankası kuruluşundaki gayelerden uzaklaştırılarak memleket ölçü ve ihtiyaçlarına göre lüks telâkki edilebilecek inşaatı yapmak veya finanse etmek yoluna" sevkedilmişti. Malzeme işi de ahenkli bir şekilde ayarlanmamıştı. "Makina tuğlası istihsali bugün ihtiyaçtan çok noksandı. Ve yakın bir gelecekte de memleket ihtiyacını karşılayacak bir miktara yükselmesine imkân yoktu." Malzeme istihsalinin arttırılması ve memleketin bütün kaynaklarından istifade edilmesi lâzımdı. Meselâ kerpiç bile bazı meskenlerin inşasında kullanılabilirdi. Hele teşkilât meselesine gelince işler yürekler acısıydı. Memleketimizde mesken davasına sahip çıkacak herhangi bir makam mevcut değildi. Ziraat Bankası, İşçi Sigortaları Kurumu, Emlâk Kredi Bankası, Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğü, bazı büyük belediyeler hiçbir koordinasyon olmadan mesken işiyle meşgul oluyordu. Halbuki memleket ölçüsünde karşılaştığımız mesken dâvasının teknik kontrolü yapı malzemesi sanayiinin kuruluşu ve dağılışı, mesken kredisi, heyelan, sel yangın gibi âfet ve felâketler dolayısıyla derhal müdahalesi gereken haller, köy meskenleri, şehir meskenleri, arsa spekülasyonunun önlenmesi, amme idarelerinin takip edeceği arsa siyaseti, mesken ihtiyacının tesbiti, mülk sahipleri ile amme menfaatinin uzlaştırılması, sanayileşme hareketinin millî menfaatlere en uygun şekilde yürütülmesi, sanayiin kuruluş yerinin kontrolü, muhtemel mevzii ve umumi buhranların tahribatının asgari hadde indirilmesi gibi bir sürü veçheleri vardı. Ancak Başbakanlığa bağlı veya Bakanlık seviyesinde kurulacak merkezî bir teşkilât mesken meselesini bir bütün halinde görebilirdi.

İşte mesken meselesi böyle halledilir ve gecekonduların köküne kibrit suyu sıkılırdı. Yeni kurulan İmar Bakanlığı acaba bu meseleler hakkında ne düşünüyordu? Şimdilik bu Bakanlık seçimlerde işittiğimiz "herkese bir ev" gibi tatlı lâfları tekrarlamakla meşguldü. Mesele bir bütün halinde vazedilip, kullanılacak metodlar belirtilmedikçe, çok duyulan tatlı laflara tabiî ki kimse kulak

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A. B. D.

Bilanço devresi

Amerikada sosyal hayat bu hafta da, Sputnikin gölgesinde devam ediyordu. U.S. News, Newsweek gibi mecmualar sayfalarını iki devin mukayeselerine ayırmışlardı. Newsweek şimdi bir harp olsa Amerika mı, yoksa Rusya mı kazanır sualini soruyordu? Amerika hâlen umumî bir harbi kazanacak durumdaydı. Yani Amerikanın meşhur Stratejik Hava Kuvvetleri, Rusyayı, hasımlarının yapabileceğinden çok daha çabuk, yerle bir edecek kudretteydi. Fakat herhangi bir bölgeye inhisar eden mahdut bir harbi, herhalde Ruslar kazanacaklardı. Rus kara kuvvetleri, Amerikayı fersah fersah geride bırakmıştı. Amerikanın en selahiyetli silâh mütehassısları "istediğimiz parayı verseler de, onlara i beş seneden evvel imkânı yok yetişenleyiz" diyorlardı Umumî bir harp için bile istikbal parlak değildi. Uzun menzilli Rus füzeleri, istikbalde Rusyayı şanslı bir duruma getirebilirdi. General Bradley "zaman aleyhimize çalışıyor, hem de bir Sputnik sür'atiyle" demekten kendini alamıyordu.

Yalnız unutmamak lazımdı ki harp, iki taraf için de intihardı. Bu sebeple" diplomasi en az askerî kuvvet kadar ağır basacaktı. Diplomasi en basit kelimelerle, diğer memleketten istediğini harpsiz almak san'atıydı. Füzeler devrinde diplomasi binbir şekle giriyordu: Propaganda, iktisadî ve teknik yardım, ilmî ve kültürel mübadeleler diplomasinin aldığı yeni şekillerdi. Ruslar, diplomasi savatında da, Amerikalılardan daha fazla muvaffak oluyorlardı. Zira Rusya, bir iki sene içinde Orta Doğuda yerleşiyor, Asya ve Afrikada mevkiini kuvvetlendiriyor ve NATO müttefikleri arasında bile en azından tereddütler uyandırıyordu. Rus propagandası iyi işliyordu. Dulles bile "Ruslar propagandalarını bizden çok daha fazla inkişaf ettirdiler'' diyordu. Newsweek, diplomatik sahada neden Ruslarla aşık atamıyoruz? sualini soruyordu: Amerika diplomatlarını iyi seçmiyordu. En mühim başkentlere bile iç siyaset mülahazalarıyla işten anlamıyan sefirler gönderiliyordu. Halbuki Ruslar en zeki, en iyi yetiştirilmiş, en tecrübeli adamlarını gönderiyorlardı. McCarthy de. Dışişleri Bakanlığının en iyi elemanlarının işten uzaklaştırılmasına sebep olmuştu. Dulles'ın hariçte sevilmemesi de bu muvaffakiyetsizliğin başlıca sebeplerinden biriydi

General Bradley
Sputnik sürati

Gromykoyu da kimse sevmemekteyse de, o henüz Dulles gibi herkesin kullandığı bir nişan tahtası haline gelmemişti. Ama asıl muvaffakiyetsizliğin sebebi, demokrasi ve diktatörlük arasındaki derin farklardan doğuyordu. Amerikan hükümeti bir şey yapmadan evvel, halk efkârının reaksiyonlarını gözönünde bulundurmak zorundaydı. Kremlindeki liderler kimseye hesap vermek mecburiyetinde değillerdi. Meselâ Orta Doğudaki Amerikan diplomatları, memleketlerinde İsraile ne kadar sempati beslendiğim nazarı itibara almak zorunda olmasalar, ne kadar rahat çalışacaklardı! Demokrasi, Rus tehdidine karsı koymaya muktedir miydi? Hâlen bu kudrete sahip değildi. Fakat halk ve liderler, demokrasiyi savunmak gayesi etrafında toplanırsa, demokrasi cephesi, yarışı hiç şüphesiz kazanacak kudretteydi. Newsweek, Amerikalılar için hiç te yürek açıcı olmıyan uzun etüdünü Churohill'in şu sözüyle bitiriyordu: Demokrasi, diğer rejimler istisna edilirse, mevcut siyasi sistemlerin en kötüsüydü.

Brogan'ın ihtarı

Cambridge üniversitesinin dünyaca tanınmış siyasi ilimler profesörü D. W. Brogan'ın son yazısı, Newsweek'in uzun makalesinden daha kötümser fakat daha yapıcıydı. Otuz yıldan beri Birleşik Devletlerin sosyal hayatının bütün veçhelerini inceliyen Brogan, bütün dünya milletlerinin zihinlerini fethetmek için girişilen mücadeleden Amerikanın galip çıkacağı hususunda, ilk defa olarak şüpheye düştüğünü söylüyordu. Daha düne kadar haklı sayılabilecek bir takım inançları ve vehimleri terketmezse, Amerika yenilecekti. İki postüla zihinlerden si-, linmeliydi. Teknik bakımdan üstün olan Amerikanın dünya rekabetini nasıl olsa kazanacağı ve iş adamının her işi kendiliğinden becereceği postülaları, Hür Dünya lideri için en büyük iki tehlikeydi. Bu postülalar gözden geçirilmedikçe, Amerikanın yeni dünya şartlarına ayak' uydurması imkânsızdı.

Mac Carthy
Diplomat bırakmadı

Amerikan halkı, şimdiye kadar son derece milliyetçi bir eğitim ve nabza göre şerbet veren ticarî bir propagandanın tesiri altında, üstünlüğüne o kadar inanmıştı ki, başkalarının şu veya bu üstünlüğünü ancak ihanetle izah ediyordu. Rus muvafakiyetleri, casusların eseriydi. Sputnik bu inancı sarsmıştı. Fakat halk yine de "an'anevî halaskar"-lardan, yani iş adamlarından ve askerlerden medet umuyordu. Halktan farklı düşünmiyen iş adamları ve askerler de kuvvetlerini bir araya toplarlarsa "Allah vergisi üstünlük"-ün kolayca tesis edileceğine inanmaktaydılar. Ancak ne var ki mazideki hatâların itirafı, milyarlarca dolarlık yeni kredi, halkı! ikaz etmek için kampanyalar vesaire meseleyi hal?] letmeye kâfi gelmiyeektı. Amerikalılar inanışlarını değiştirmeliydiler. Öğretim mevzuundaki pragma tik görüş gözden geçirilmeli ve herşeye muktedir sanılan iş adamının neyi yapabileceği, neyi yapamıyacağı tâyin edilmeliydi. Öğretim buhranı bilhassa vahimdi. Öğretime az kredi ayrılmasını telâfi etmek kolaydı. Amerika gibi zengin bir memleket isterse mektep ve profesör sayısını arttırmakta güçlük çekmiyecekti Kaliteyi yükseltmek çok daha zordu. Amerikanın çok sayıda, fakat iyi profesörlere ihtiyacı vardı. O-

rijinal fikirli, şahsiyet sahibi profesör ve araştırcılar papağan hocaların yerini almalıydı. Sonra üniversite tahsilindeki müsavatçı görüş terkedilmeliydi. İyi talebeleri ötekilere benzetmekten vazgeçip, yükseline fırsatı verilmeliydi.

Diğer taraftan iş adamları tahtlarından indirilmeliydi. Fabrikasını iyi işleten bir adamın Amerika için neyin iyi olduğunu mutlaka bilmesi gerekmezdi. Devlet; işlerini yürütmekle bir fabrika idare etmek lirasında dağlar kadar fark vardı. İş adamı, pazar için mâl istihsal etmekten anlardı. Pazarda satılmıyan füze, sun'i peyk imâli pek tabiî ki onûn harcı değildi. İş adamının yapabileceği ve yapamıyacağı iyice ayırdedilmeliydi. Bu değişikliği yapabilmek için de herşeyden evvel şuurlu devlet adamlarına ihtiyaç vardı. Devlet adamları Amerikanın bekasının tehlikede olduğunu -ve hâlen cereyan eden düelloda istedikleri silâhı seçme zamanının geçtiğini öğrenmeliydiler.

Eva Bartok
Suçu sevmek

İngiltere

Talihsiz sansürcübaşı

Bu haftanın başında Amerika büyük dertleriyle uğraşırken, İngiltere de küçük dertleriyle meşguldü. Yeni seçimlerin baharda yapılacağı söyleniyordu. Muhafazakâr Partinin İdarî Başkanı Lord Hailsham, kıtalarına , hazır ol emrini vermişti. Gelgelelim talihsiz Muhafazakâr Parti bir türlü toparlanmıyordu. Maliye Bakanı ve yardımcılarının istifası seçim arifesinde hiç te iyi haberler değildi. Muhafazakârların yaymaya çalıştığı "tam bir anlaşma içinde çalışan kabine' 'inancı, Thorneycroft'un istifasıyla yıkılıyordu.

Muhafazakârların dertleri bu ka-

Lord Hailsham
Hazır ol!

darcık olsaydı mesele yoktu. Ama ne çare ki dertler sayısızdı. Avam Kamarası yakında, Parker Komisyonunun raporunu inceliyecekti. Merkez Bankasının fala haddinin yükseltileceğini iş adamları daha evvel öğrenerek büyük kârlar temin etmişlerdi. Hükümete mensup bir şahsiyetin el altından iş adamlarına haber uçurduğu muhakkaktı. Parker Komisyonu, mesulleri ortaya çıkaracaktı. Bütün İngiltere neticeyi merakla bekliyordu. Bu skandal MacMillan'ın başı dertte hükümetini devirebilirdi

Tory'lerin şansı hükümet dışında da pek parlak değildi. Güzide muhafazakârlar halkın gözünden düşüyorlardı. Güzel Macar tiyatro sanatkârı Eva Bartok'un isimsiz çocuğunun babası nihayet keşfedilmişti. Meçhul baba, Kraliçenin yeğeni Milford Markisinden başkası değildi.

Londranın en şık mahallesi Mayfair'in muhteşem bir apartmanı geçenlerde polis tarafından basılıyordu. Polis burada kumar oynandığım öğrenmişti. Apartmanda hakikaten kumar oynanıyordu ve kumarbazlar Muhafazakâr Partinin temelim teşkil eden en tanınmış ailelere mensup bulunuyorlardı Kumarbazların hemen hemen hepsi, yüksek ailelerin Çocuklarının ismini ihtiva eden "Debrett" te kayıtlıydılar! Rezaletleri hiç sevmiyen İngiliz halkı, Muhafazakârlara rey vermekte herhalde çok tereddüt edecekti.

Son bir skandalin mevzuunu hürmete şayan Lord Chambellan teşkil ediyordu. Tarihî garabetler diyarı İngilterede bu memur, halka gösterilen piyesleri sansürden geçirmekle vazifeliydi. Muhterem Lord son zamanlarda Tennessee Williams'ın "Yanan Damdaki Kedi" piyesini açık saçık bulduğu için oynattırmamıştı. Ama ayni anda Royal Court Theatre, Aristofan'ın Lysistrata'sını sahneye koyuyordu. Zaten açık saçık olan piyes en tuzlu biberli bir şekilde halka sunulmuştu. Bütün münekkitler, bu kadar müstehcen bir piyesin, Londrada ilk defa gösterildiği hususunda ittifak ediyorlardı. Aristofan, Yunanlı ev hanımlarının kocalarım yataklarına kabul etmiyerek Isparta Atina harbini nasıl durdurduklarım anlatıyordu. Sahneye koyan, müellifin ruhunu şâd için olacak, tuzlu biberli sahneleri hakikaten iyi değerlendirmişti. Bu piyesin yanında "Yanan Damdaki Kedi" ağzı süt kokan çocukların seyredeceği masum bir eserdi. Londralılar memnundular, fakat zevahiri kurtarmak için öfkeli görünüyorlardı. Namusu mücessem İngilterede bu rezalet olur muydu? Lord Chambellan uyuyor muydu? İşin aslı aranırsa vazifeşinas lordun hiçbir kabahati yoktu. Tiyatro direktörünün fendi, zavallı Lordu yenmişti. Tarih ve hukuk bilgisi son derece kuvvetli olan direktör, Lord Ohambellanın sansürünün ancak 1736 dan sonra yazılan eserleri ilgilendirdiğini, metinlere başvurarak ispat etmişti. Gelgeldim çok ince hukukî işlere aklı ermiyen halk, gösterdiği hafiflikten dolayı, muhterem sansürcübaşım ayıplıyordu. Fakat içinden, bu eseri Milâttan 400 sene evvel yazdığı için, Aristofan'a dua ettiklerinden hiç şüphe yoktu. Namusu mücessem İngilterede "sexy" Fransız filmlerinin aylarca müşteri bulması bunun deliliydi.

Fransa

Üniversitenin isyanı

Geçen hafta Türkiyede, Damokles'in kılıcı Üniversite üzerinde

Lavrent Schwartz
Üniversitenin isyanı

sallanırken, Fransız Üniversitesinin 160 profesörü adaletsizliğe başkaldırıyorlardı. Hukukçular, fen adamları, riyaziyeciler, edebiyatçılar haksızlığı düzeltmek için mücadeleye katılmakta tereddüt etmemişlerdi. Rektör Sarrailh, "Üniversitenin vazifesi sadece teknisyen yetiştirmek değil, aynı zamanda şuurları da terbiye etmektir. Üniversitenin zaten kendisi bir şuurdur" diyordu.

150 profesörün isyanı Cezayir meselesiyle ilgiliydi. Cezayirdeki zorbalık siyasetini durdurmak için, birlikte mücadele etmeye karar vermişlerdi. "Fransa hakikî misyonunu yeniden bulmalı". Kuzey Afrikanın üç memleketiyle dostça münasebetler kurmalıydı. İlim adamları sevgili talebelerinden çaldıkları zamanı, işte, bu gaye için harcıyacaklardı. İnsan hakları ve adalet, ilimden evvel geliyordu.

Meşhur Sorbonne, daha bir ay evvel yine böyle bir sahneye şahit olmuştu. O gün, Cezayirde paraşütçülerin; tevkif ettiği ve sonra kayıplara karışan genç riyaziyeci Maurice Audin'in tezinin münakaşası yapılıyordu. Kayıp riyaziyecinin tezini savunmayı, bir profesör üzerine almıştı. Hava sen derece ciddî, kederli ve azimliydi. Bütün profesörler ve tanınmış şahsiyetler, tezin dinlenmesinde hazır bulunmayı vazife bilmişlerdi. Ön sıralardan birinde siyah elbiseler içinde genç riyaziyecinin annesi oturuyordu. Dinleyiciler derin bir sessizlik içinde Maurice Audin'in parlak doktora tezini dinlediler. Kara tahtaya ardarda yazılan rakkamlardan birçok dinleyici hiçbir şey anlamıyordu. Ama hepsi tahtayı dolduran alfa ve betalara dikkatle bakıyorlardı. Hepsi büyük bir vazife ifa ettiklerinden emindi. Bu, 'sessizliği nisbetinde tesirli bir protestoydu. Genç , riyaziyeci ölümünden sonra doktor olurken, Üniversitedeki kaynaşmanın bu kadarla kalmıyacağı belliydi. Üniversite isyanı başlamıştı. Profesörler bir Maurice Audin Komitesi teşkil etmekte gecikmediler. Komite, Audin gibi yüzlerce kurbanın hesabım soruyordu. Nobel riyaziye mülakatına kazanan Profesör Laurent Schwartz "Üniversitenin İsyanı" adlı bir makalede, hangi gaye için isyan ettiklerini şöyle anlatıyordu: "Hakikat tanınmalı ve halka duyurulmalıdır. Adalet yerine getirilmeli, suçlular mevkileri ne olursa olsun cezalandırılmalıdır. Bilhassa bu gibi hadiselerin tekerrürü önlenmeli ve demokrasi kurtarılmalıdır." Bu meşhur riyaziyeci ihtisası olmıyan islere de karışıyordu: "Cezayir harbinin son çeyrek saati uzayıp gitmekte.. Fransız iktisadı yıpranıyor, gençliğin maneviyatı kırılıyor ve demokrasi hergün biraz daha kemiriliyor."

Profesör Schwartz acaba siyaset mi yapıyordu, yoksa vazife mi? Ya bu meşhur riyaziyeci başka bir memlekette aynı lâfları söyleseydi?

Hayreddin Erkmen
Vaad, vaad, vaad!

Ümit dünyası

Çalışma Bakanının İstanbulda bulunduğu günlerde Petrol İşçileri Uluslararası Federasyonundan Curtis Hogan da memleketimizde bulunuyordu. Türkiyede zaman zaman petrol bulunduğuna dair haberlerin çıkması yurdun dışında hemen akisler uyandırıyordu Tabiî petrol bulunan bir memlekette de petrol işçilerinin önemi artıyordu. Petrol İşçileri Uluslararası Federasyonu da petrol mıntakası olan Orta - Doğu ile yakından ilgileniyordu. Bundan bir müddet evvel Pakistan petrol işçilerinin haklı isteklerini desteklemek için federasyon bütün dünyadaki petrol işçilerini sempati grevine davet etmişti. Bu arada Türkiyeye de başvurulmuştu. Fakat Türkiyeden verilen cevap pek te sevindirici değildi. Federasyon, Türkiyede -demokrasi â. leminin kuvvetli bekçisinde- grevin yasak olduğunu öğrenmişti. Bu bakımdan Türkiye Petrol İşçileri belki Pakistanlı kardeşlerini desteklemek için grev değil ama dua edebilir yahut mevlût okutabilirlerdi.

Bu durumu öğrenen. Uluslararası Federasyon gerek Türkiyedeki gerekse Orta Doğudaki petrol işçilerinin durumu ile ilgilenmeyi zaruri buldu. İşte bunun içindir ki Federesyon bu bölgedeki, petrol işçilerinin meseleleri ile daha yakından uğraşabilmek maksadile Orta Doğuda bir büro kurmağa karar verdi. Federasyonun, Türkiyeye gönderdiği Hogan'ın da vazifesi, bu büronun nerede açılmasının elverişli olacağı hususunda incelemeler yapmaktan ibaretti.

Türkiye Petrol İşçileri Batı dünyasının en kuvvetli işçi teşekküllerinden biri olan bu Federasyonun Orta Doğu bürosunun memleketimizde açılması için ellerinden gelen gayreti gösterdi. Mister Hogan' ı, büronun Türkiyede açılması hususunda ikna etmek için mümkün olan herşey yapıldı. İşçiler Hogana, Türkiyenin Orta Doğuda en güvenilir memleket olduğunu ve bu sebeple büronun burada açılmasının bu bölgedeki petrol işçileri için gerçekten fayda sağlayacağım etraflı olarak anlattı. Bu Türkiye için büyük bir fırsattı. Çünkü Federasyonun şubesi burada olunca çalışma konuları ile ilgili bir çok faaliyetler ve bu arada konferanslar Türkiyede cereyan edecek ve bu suretle memleket bunda fayda sağlayacaktı.

İşte bunun içindir ki, geçen haftanın sonunda, Türkiye Petrol İşçileri Sendikasının idarecileri, Hogan'ı hava alanında Byruta yolcu e-

ÇALIŞMA

Gecen hafta içinde Çalışma Bakanı tarafından yapılan konuşmalardan, Türk işçi hareketinin 1958 yılı, içindeki çalışma şartlarını anlamak mümkün olmuştur. Çalışma Bakanı bu konuşmalarında işçilere yeni birşeyler vaadetmemiş, sadece partisinin eski vaadlerini -o da eksik olarak- tekrarlamıştır. Fakat sade suya vaadlerin de Türk isçisi için bir kazanç teşkil etmediğini hemen belirtmek isteriz.

Çalışma Bakanlığının, yeni çalışma devresinde ele alacağı işlerin, sadece tasanlar hazırlamaktan ibaret olacağı anlaşılmaktadır. Bunların başında kollektif akitlere ait tasarı ile, sendikalar kanun tasa. tısı ve ücretli izin tasarısı vardır. Kapatılan sendika, birlik ve federasyonların yeni kanuna güre açılmalarının mümkün olup olmadığı sorulduğu zaman. Çalışma Bakanı, yeni tasarının umumi esasları hakkında birşeyler söylemenin mümkün olmadığını bildirmiştir. Sözlerine devam eden Bakan faaliyetten menolunan işçi teşekküllerinin kapatılmayıp feshedilmiş olduklarım belirtmiştir. Bu sözlerden anlaşılacağı üzene ortada henüz tamamlanmış bir Sendikalar Kanunu tasarısı mevcut değildir. Diğer taraftan Çalışma Bakanı bu tasarının yeni gelişmelere ve ihtiyaçlara cevap vermek üzere hazırlandığını bildirmiştir. Bu gelişmelerin ve ihtiyaçların nelerden ibaret olduğunu öğrenmek mümkün olmamıştır Bizce ortada, bir

derken onun yakında hayırlı haberlerle Turkiyeye dönmesini diliyorlardı.

İmar

Sözün doğrusu

Hayrettin Erkmen Kabinede yeniden Çalışma Bakam olarak vazife aldığından beri hernedense ortaya çıkmamıştı. Fakat, son bir iki hafta içinde Hayrettin Erkmen Çalışma Bakanlığım ilgilendiren mevzularla yakından alâkalanmağa başladı. İstanbul Üniversitesinin eski iktisat ve bütçe asistanı Çalışma Bakam olmadan da işçi problemi ile ilgilenmiş bir iktisat doktoru idi. Bunun en güzel örneği de "Müstahdemin teşebbüs idaresine iştiraki"ne dair eseriydi. Fakat İstanbul Üniversitesinin eski asistanı, 1953 yılı Nisanında ilk defa olarak Çalışma Bakanı olduktan sonra Menderes III. kabinesinin düşmesine kadar işçilerin sınai ve ticari teşebbüslerin idaresine iştirakini gerçekleştirmek yolunla herhangi bir adım atmamıştı. Simdi, yeniden Çalışma Bakanlığına getirilen iktisat doktorunun, bu önemli mesele ile -eski tecrübesinden de. faydalanarak ilgilenmeyeceğine dair ortada herhangi bir işaret yoktu. Esasen işçilerin her türlü tabiî, temel hak ve hürriyetleri gerçekleşmemişken, Çalışma Bakanının "teşebbüslerin idaresine işçilerin katılması" meselesi ile ilgilenmesine imkân yoktu. Buna kimse birşey diyemezdi. Ancak, Çalışma Bakanının işçilerin ve halkın karşısına çıkmağa başladığı şu son birkaç haftadanberi verdiği demeçleri dikkatle okuyanlar, onun işçilerin temel hak ve hürriyetleri konusunda da birşeyler yapmağa niyetli olduğuna kanaat getiremezlerdi. Hakikaten Çalışma Bakanı, Kırıkkaleden İstanbula kadar çeşitli fabrikalarda ve işyerlerinde işçilerle ve basınla yaptığı konuşmalarda Demokrat Partinin daha muhalefet yıllarındayken gerçekleştireceğini vaadedip te bir türlü "gün ışığına çıkaramadığı" güzel fikirlerini aradan 12 yıl geçtikten sonra tekrarlamaktan başka birşey yapmıyordu.

Çalışma Bakanının demecini dinleyenleri hayrete düşüren sadece eski fikirlerin tekrarı değildi. Bu demeçte yeni bir nokta daha vardı: İmar Eski Çalışma Bakam Mümtaz Tarhanın İstanbula Vali olduktan sonra yaptığı bir konuşmada dediği gibi "İmar bütün Türkler için millî. kutsal bir dava" olmuştu. Çalışma Bakanının da böyle millî ve kutsal bir dâvada geri kalmasına tabii imkân yoktu. Çalışma Bakanı Hayrettin Erkmen. İstanbulda yaptığı konuşmasında arsalar satınalıp bunların üzerine binalar yaptırmak suretiyle Bakanlığın imar hareketlerine de önem verdiğini belirtiyordu. Aslında Calışma Bakanlığı ile imarın ilgisi yoktu. Arsa alıp bina yaptıran İşçi Sigortaları Kurumu idi. Bu Kurum imâr hareketleri ile uğraşmak için değil, fakat işçi sağlığına hismet etmek için kurulmuştu. Ancak hükümet bir defa imar demişti.Onun için evvelâ imar sonra sağlık gelecekti. Bugüne kadar İşçi Sigortaları Kurumu sözde kendi kuruluş ve hizmet maksatlarına göre istimlâkler yapıyor gayrimenkuller aldığını söylüyordu. Çalışma Bakanı ise hakikati söylüyordu. İşçi Sigortaları Kurumunun paraları imar işlerinde kullanılıyordu ye kullanılacaktı da.

BAKANININ VAADLERİ

Adil AŞÇIOĞLU

gelişme değil bir gerileme vardır. İstanbul Gazeteciler Sendikası muvakkaten kapatılmıştır. İdarecilerin de Sendikanın kapatılmasına sebebiyet veren hareketlerinden dolayı muhakeme edilmediklerine, hattâ suçlandırılmadıklarına göre sendikanın muvakkaten kapatılmasının dahi gerekçesi kalmamaktadır. Birlik veya federasyon şeklindeki diğer işçi teşekülleri de, hep muvakkat- olarak ve çok defa yetkisiz hakimler tararından , kapatılmıştır. Bunları bazı yerlerde sorgu yargıç -ları, bazı yerlerde hukuk mahkemeleri, bazılarında da sulh mahkemeleri kapatmışlardır. Fakat ne tuhaftır ki, bu teşekküllerin de idarecileri suçlandırılmamışlar ve mahkemeye sevkedilmişlerdir. Çünkü hiçbirinin bir kabahati veya suçu yoktur. O halde, idarecileri kabahat veya bir suç işlemeyen sendika kendi kendine mi kanuna aykırılık yapar ve kapatılır? İşte bunu anlamak mümkün değildir.

On yıl boyunca sendika birlik ve federasyonlarının kurulmasına elverişli sayılmış olan 5018 sayılı kanunun bu teşekküllerin kurulma sına engel olduğu, yeni akıl edilmiştir. Fakat eğer kabahat kanunda ise bunu değiştirmek suretiyle, işçi teşekküllerinin faaliyetlerinin devamına imkân vermek mümkündü. Nitekim bir ara Başbakanlığın B. M.*M.* nden 5018 sayılı kanun 8 nci maddesinin tefsirini istediği haberi yayıldı. Fakat bundan da bir sonuç çıkmadı. Sonra Demokrat Partiye yakınlıkları ve hizmetleri ile tanınanlardan medet umuldu. Bunlar, Demokrat Parti ileri gelenlerini kapatılan sendika, birlik ye federasyonların açılması hususunda güya ikna edeceklerdi. Fakat olaylar bunun aksini gösterdi, Simdi do Çalışma Bakanı, bu birlik ve federasyonların yeniden açılması ihtimalini bile ortadan kaldıracak şekilde kesin bir dille konuşuyor. Bakana göre bu teşekküller kapatılmamış, fakat feshedilmiştir. Halbuki kararlar ortadadır. Bu kararların hiçbiri işçi teşekküllerinin feshedildiğini bildirmiyor. Bakanın beyanatı durumu bir hayli aydınlatmıştır. İşçi teşekkülleri birer bahane ile muvakkaten kanatıldıktan sonra aradan uzunca bir zaman geçecek yani mesele unutulacak, arkasından da bunların feshedildiği yeniden açılamayacakları ortaya atılacaktır. İşçiler hiç olmazsa yeni çıkacak kanunla bu teşekküllerin yeniden faaliyete geçebilmeleri imkânı nın sağlanmasını beklerken, Çalışma Bakanı yeni sendikalar kanunu tasarısının birtakım gelişmeler ye ihtiyaçlara göre hazırlandığını söylemiş fakat bu tasarının genel esasları hakkında birşey söyleyememiştir. Böylece ortada bir tasarının dahi mevcut olmadığı, fakat tasarının kapatılan sendika, isçi birlik ve federasyonlarının açılmasına müsaade etmeyecek şekilde hazırlanacağı anlaşılmaktadır.

Bu kanun ayni zamanda bazı isçi liderlerinin takip ettikleri "bekleme politikası"nın hiçbir semere vermediğini ve vermeyeceğini de gösteriyor. Çalışma Bakanı, basına verdiği demeçte işçilerin işverenlerle kollektif mukaveleler yapmalarına imkân verecek bir tasarıdan da bahsetmiştir. Bu da, diğer tasarlar gibi 12 yıldanberi bir türlü "gün ışığına kavuşamamış" talihsiz bir tasarıdır. 12 yıl içinde bir türlü hazırlanmamış olan bir tasan, acaba şimdi nasıl hazırlanacaktır? Yoksa yine yıllarca beklemek m] gerekecektir?

Kollektif mukavelenin müeyyidesi grevdir. Çünkü, işverenin kollaktif mukavele şartlarına uymaması halinde işçiler onu mukaveleye uymağa zorlamak için islerini toplu olarak bırakmakla tehdit etmekten daha tesirli lir silâha sahip değillerdir. Halbuki Çalışma Bakanı yeni gelişmelerden, Türk işçisine itimadın caiz olduğuna kanaat getirildiğinden ve yeni ihtiyaçlardan söz açtığı halde, grev hakkında tek kelime bile söylemeğe yanaşmamıştır. Anlaşılan grev tasarısı da bir türlü hazırlanamamıştır. Belki de yabancı kanunların incelenmesine devam edilecek, bir iki yabancı memlekete daha tetkik seyahatleri yapmak gerekecektir. Fakat grev tasarısı, yine de kanunlaşamıyacaktır.

K A D I N

Terbiye

İhtisasa hürmet

Bir müddettenberi cemiyetimizde çocuklara karşı bir alâka ve kaygı uyanmış bulunmaktadır. İstanbulda okuldan kaçıp eğlence yerlerine dadanan veyahut bu tip disiplinsiz hareketlerde bulunan talebelerle ciddî şekilde meşgul olunmakta, tedbirler aranmaktadır. Maarifçiler olsun tanınmış yazarlar olsun mevzu île yakından ilgili toplantılar yapmakta, yazılar yazmaktadır. Çocuklarımızın bugünkü durumu bizleri memnun etmiyor. Onların gelişmelerini endişe ile takib ediyor ve bunları aile olarak, öğretmen olarak aksettirmeğe uğraşıyoruz. Ancak şikâr yetler ve tedbirleri dinlediğimiz zaman dahi tatmin olamıyoruz çünkü bütün bu sesler ayrı ayrı çıkan karışık bir uğultuya benziyor. Bir tanınmış yazar bu vesile ile, hasretle eskiyi yadediyor, acaba biz bu usullere mi döneceğiz?.. Bir maarifçi sıkı ceza tedbirlerinden söz açıyor. Acaba netice vermeye yeter mi?.. Anne baba ve öğretmenin kulağında kı ceza tedbirlerinden söz açıyor. Acaba bu modern terbiye hakkında bildiklerimiz kâfi mi, yoksa hiç mi birşey bilmiyoruz ?.. Çocuklarımıza yaklaşmak, terbiye sistemimizi islâh etmek istiyoruz ama bunun için hangi yolu seçeceğiz? Ne alâkalı makamların, ne maarifçinin, ne yazarın, ne de ailenin ve öğretmenin bu hususta sarih bir kanaati yok. Bir netice istiyoruz ama bu neticeye götürecek yol hangisidir? Evvelâ bu yolu bulmamız, tedbirleri bu yolda almamız lâzımdır. Bu yolda en büyük yardımcı terbiyeciler ve psikologlar olmalıdır. Maarifçiyi de, yazarı da, aileyi de,. öğretmeni de onlar aydınlatmalıdır. Ancak bu suretle yeni tedbirleri yanlış temeller üzerine oturtmaktan kurtulabiliriz. Bugün birçok memleketlerde okul içi ve okul dışı çocuk problemlerini halletmek, hattâ okul müfredat programlarım yapmak için maarifçiler, aileler ve öğretmenler terbiyeciler, psikologlarla teşriki mesai etmektedirler. Esaslar böylece ihtisasa kıymet verilerek, ihtisastan ve ilimden faydalanarak tespit edilmektedir. Türkiyede iyi terbiyecilerin mevcut olduğu aşikârdır ve bunlar mütemadiyen talebe yetiştirmektedir. Ama bunlardan tam mânası ile istifade edilip edilmediği sorulacak bir sualdir.

İyi bir teşebbüs

Fikirler önce nüveler halinde ortaya atılarak topluluklara sindirilmeye uğraşılır. Memleketimizdeki psi kologlar olsun, "terbiyeciler" olsun zaman zaman konferanslar tertip ederek, hasbıhaller yaparak "yeni ter biye" hakkında bildiklerini ailelere ve öğretmenlere yaymaya çalışmaktadır.

Ancak tertip edilen bu tip konferanslara daha ziyade kimler rağbet eder? Belki biraz meraklı anne -baba, birkaç meraklı öğretmen, fakat çoğunlukla talebeler.. Bunlar hocalarını dinlemeğe giderler ve bir ders daha görmüş olurlar. Çünkü yaşadıkları hayatın haricindeki problemleri insanlar ancak ders diye dinlerler. Üzerinde durmaz, düşünmez içlerine sindiremezler. Fakat bu terbiyecilerin meselâ sık sık Okul - Aile Birliklerinde hasbıhaller yaptıklarım düşünelim. O zaman iş değişecektir. Okul Aile Birliklerinde yalnızca anne - babalar ve öğretmenler vardır. Bu anne babalar içinde Büyük Mecliste kanun teklifinde bulunabilecek milletvekilleri, maarifçiler de mevcuttur. Anne babaların ve öğretmenlerin çoğu her an hakikî çocuk problemleriyle başbaşadırlar. Kafaları ve kalpleri bununla doludur. Bazen çıkmazdadırlar. İlmin sesi onlara yardımcı olabilir. Onlara yeni yollar, yeni imkânlar gösterebilir. Söylenenleri içlerine sindirirler. Öğütleri tatbike hazırdırlar. Vaktiyle mektepte okunmuş nazarî dersler tatbikat zamanı unutulmuşsa da, birkaç konferans, birkaç hasbıhal bunları meydana çıkaracaktır. Bu mevzuda hiçbir fikri olmıyanlar dahi birkaç konferans sonunda kendilerine yeni bir yol çizme lüzumunu duyacaklardır ki, zaten lâzım olan da budur. Ankarada bu güzel işe ilk teşebbüs eden okul Birinci Mimar Kemal ilkokuludur. Geçen haftanın sonunda çok kalabalık bir aile ve öğretmen topluluğu önünde konuşan terbiyeci Şükrü Selçukluoğlu çocuğun şahsiyeti mevzuulu bir konferansla birçok dertlerimize dokunmuştur. Eğer terbiye sistemimizde iyi bir hamle yapmak istiyorsak fikirleri yayacak en münbit memba Okul - Aile Birlikleridir. Birinci Mimar Kemal İlkokulunun bu sahada diğer okullarımıza örnek teşkil etmesi beklenmektedir.

Çocuğun şahsiyeti

Cemiyet ve mensup olduğu memlekete faydalı olabilmesi için çocuğun herşeyden evvel bir şahsiyet olarak yetiştirilmesi lâzımdır. Bunda ailenin ve öğretmenin rolü pek büyüktür hattâ esastır. Eskiden terbiye hukuka dayanırdı ve ceza ile elde edilirdi. Bugünkü terbiye psikolojiye ve tıbba yaklaşmaktadır. Cezanın yerini anlayış ve tahlil almıştır. Meselâ bardak kıran bir çocuğun durumu ele alınacak olursa eskiden ilk akla gelen şey onu cezalandırmaktı. Bugün ilk akla gelen şey bardak kıran çocuğun bunu neden yaptığım araştırmaktır. Acaba çocuğun el teşekkülâtında bir sinir zayıflığı mı vardır, acaba çocuk içine gizlediği birçok menfi hisleri, evdekilere karşı duyduğu hıncı böylece boşaltmakta mıdır?

Yeni terbiyede dayağın yeri yoktur. Dayak ancak dövenin içini boşaltır. Dayak yiyen islâh olmayacak. bilâkis günden güne menfileşecektir.

Şahsiyeti zekâ, mizaç ve karakter husule getirir.

Zekâ

Zekâ, yeni problemler karşısında en uygun ve en elverişli çareyi bulmakla ölçülebilir. İnsanların hepsi aynı zekâ derecesi ile doğmazlar Doğuşta insanların yüzde yirmi si geri zekâlı, yüzde altmışı normal zekâlı ve yine yüzde yirmisi **yüksek** zekâlı olarak dünyaya gelir. **İşte** derece derece zekâya sahip olan bütün bu çocuklar aynı öğretmenin karşısına aynı ödevlerini yapmakla mükellef olarak çıkarılmaktadırlar. Biz

Sokakta çocuklar
Terbiye bir ilimdir

Yağmur Duası

Jale CANDAN

Hiç unutmam, bandan üç sene evvel AKİS'in KADIN sayfalarını hazırlamamı bana teklif ettikleri zaman:

"— Ne yazayım?" diye sormuştum.

"— Ne yazayım diye düşünmeyin, dertlerinizi yazın. Mühim addettiğiniz kadın dâvaları varsa onları yazın, kadın faaliyetlerini destekleyin, tabii modayı da unutmayın" demişlerdi.

Ertesi günü, kalemle kâğıdı elime aldığım zaman hâlâ ne yazayım diye düşünüyordum. Dertlerimiz çoktu. Mühim davalarımız da vardı. Ümitlerimiz, sevinçlerimiz de oluyordu. Ama hangisinden nasıl başlamalıydım? O gün bir arkadaş toplantısına davetli idim. Çalışabilmek için gitmemiştim. Ama birden fikir değiştirdim. Toplantıda o gün hanımları en çok alâkadar eden mevzu benim ilk mevzuum olacaktı. Q günden beri hemen her hafta aynı sistemi takib ederim. Muhitimde, kadın derneklerinde haftanın en çok alâkasını toplıyan mevzu veya fikir etrafında tartışmalar olur. Onları aksettirmeğe çalışırım.

Geçen haftanın mevzuu çamurdu. Yalnız kadın toplantılarında değil heryerde ondan bahsedildiğini duydum. Ankaralı, birçok dertlerini unutmuş hayat pahalılığına, kuyruğa alışmış çamurla uğraşıyor. Büyük bulvarlarda bile çamur patinajı yapmadan yürümek mümkün değil. Yalnız koyu çamur olsa belki buna da alışacağız ama kaldırımlarda, sökülen bazı ağaç kovuklarında öbek öbek sular birikmiş. Bir ihtiyatsız hareket, bir yanlış adım, küçük bir dikkatsizlik çamur banyosu yapmamıza yetiyor. Ara sokakların hali daha da beter. Resmi veya hususî dairelerin merdivenleri bulandığı çamurla sabah sabah insanın bütün çalışma şevkini kıracak kadar berbat. Apartman kapıcıları artık temizlik yapmaktan vazgeçmişler. Her yerde çamur, çamur ve çamur. O kadar ki insan beş dakikalık yere **on dakikada gidebiliyor. Ayakkabı dayandırmak mesele oluyor. Ayakkabıdan da geçtik, ev kadını kapısını temiz tutmak zorunda, buna ise imkân bulamıyor. Hele şu çok güzel adetlerimizden biri olan ayakkabılarımızı çıkarıp eve girmek alışkanlığını terkettiğimizden beri ev kadını çok daha müşkül durumda. Yalnız hemencecik şunu ilâve etmek isterim ki çamurdan şikâyet yağmurdan şikâyet demek değildir. Yağmuru sever hattâ ona "bereket" "rahmet" deriz. Mevsiminde yağmazsa çiftçinin de memleketin de, hali dumandır. Yağmur duasına çıkanları hepimiz duymuşuzdur. Yağmurdan sonra toprak ne güzel kokar, heryer nasıl pırıl pırıldır. Çamurdan şikâyet daha ziyade insanlardan şikâyettir. Kendi kendimizden, ihmallerimizden, bilgisiz ve sistemsiz çalışmalarımızdan ve nihayet şu meşhur gösteriş merakımızdan şikâyettir. Ben bildim bileli Ankara kaldırımsız Başşehirdir.. Dünyanın başka bir yerinde böyle kaldırımları yapılmamış Başşehir var mıdır bilmem ama, Ankara kuruldu kurulalı birçok sokaklarının kaldırımları toprak olarak bırakılmış, döşenmemiştir. Ayrıca yağmur yağınca suları akıtacak tertibat da düşünülmemiştir. Yağmur yağar, bütün kaldırımların çamurunu alır şehrin çukur kısımlarında aşılmaz göller meydana getirir. Son zamanlarda girişilen imar faaliyetlerinden önce basit temizlik kaideleri düşünüleceği yerde caddeler genişletilmiş, ışık irtibatı değiştirilmiş Başşehire görünüşte bir büyük şehir hali vermeğe çalışılmıştır. Ama Ankara gine o kaldırmışız Başşehirdir. Halkı kışın çamurla, yazın toz toprakla becelleşmektedir ve imar dolayısı ile son zamanlarda çamur da, toz da artmış, kaldırımlar büsbütün zedelenmiştir. Modern şehir, herşeyden evvel temiz şehir demektir. Estetik sonra gelmelidir. İşte Ankaralının imardan ilk beklediği budur ama, bu da insana yağmur duasını hatırlatıyor.**

anne, baba öğretmen olarak bütün çocuklardan aynı neticeleri beklemekteyiz. Bu mümkün müdür? İftihar listesine hangi çocukları geçiriyoruz? En parlak not alanları. Halbuki daha çok fazla gayret sarfettikleri halde geri kalan çocuklar daha çok takdire lâyık değil midir? İftihar listeleri ve muhtelif zorlamalarla çocukları birer koşu atı haline getirmek aralarında kötü bir rekabet yaratarak onları haksız ve müsavi şartlar taşımayan yarışlara sokmak gayet tehlikelidir. Çocuklar kendi imkânları dahilinde, kendi kabiliyet ve istidatlarına göre yetiştirilmelidirler. Bu takdirde cemiyet her ferdinden İstifade edecektir. Büyükler ancak küçüklerin inkişafına yardım edebilirler. Yenil insanlar yaratmak onların harcı değildir Ekseri, zorlamalar çok fena neticeler doğurur.

Mizaç

Mizaç, neş'e ile keder arasındaki haldir. Türk milleti ekseriyeti itibariyle neş'eli bir millet sayıla**maz. Halbuki en müşkül ve en ciddi durumlar neş'e ile çok daha çabuk halledilebilecektir. Çocuk fazla gülerse anne baba kızar, çocuk gülerek çalışırsa öğretmen sinirlenir, halbuki insan gülerek daha çabuk öğrenir. Gülmesini bilmiyen çocuklara acımak lazımdır. "Hissi hayata tazyikler koymak" terbiyede en tehlikeli durumlara yol açar.**

Karakter

Hareket tarzının hususiyeti, davranış özelliğidir. Eğer muhtelif karakterli çocukları tanımak mümkün olursa onları karakterlerine göre mesut bir şekilde yetiştirmek onları kazanmak mümkün olur. İçine dönük çocuklar vardır. Bunlar, meselâ sınıfta ekseri arka sıraları tercih ederler. Şuur ve muhayyelderinde meydana getirdikleri şeylerle ilgilenirler. Dalgındırlar. Bazen hocalarının gözlerinin içine baktıkları halde onları dinlemezler. Az konuşurlar. Sevgilerini fazla gösteremezler. Bunlar güzel sanatlarda çok muvaffak olabilirler. İçlerinde büyük matematisyenler de vardır. Bu tiplerin şiddet terbiyesi ile tazyik edilmeleri çok tehlikelidir. Çabuk kırdırlar. Dışa dönük çocuklar sınıfta sık sık parmak kaldırırlar. Atılgan, açık serbest ve hareketlidirler. Bir işte muvaffak olamayınca başka işe atılırlar. Bunlardan iyi iş adamları çıkar.

En makbul tip ikisi ortasındaki tiptir. Bunlar nadir bulunurlar ve hayatta muvaffak olurlar Çocuklar ve insanlar hangi sınıflara ayrılırlarsa ayrılsınlar memlekete faydalı olabilirler. Yeter ki kendi kabiliyetleri ve karakterlerine uygun yetiştirilsinler. Memlekete bir edebiyatçı da lazımdır, bir tüccar da, bir siyaset adamı da...

İntibak

Terbiyede gaye cemiyete intibak eden aktif bir şahsiyet yetiştirebilmektir. Bugünkü . çocuk yarının büyüğüdür. Bugünkü çocuklar memleketin istikbalidir. Şahsiyet sahibi olarak yetişen insan ağzı ve dili, kafası ve kalbi olan insandır. Düşünen düşündüğünü herzaman ve heryerde söyliyebilen, vicdanını herşeye üstün tutan insandır.

Şahsiyetin vasıfları

Çocuk yetiştiren anne ve babaların, öğretmenlerin şahsiyetin vasıfları hakkında bilecekleri birkaç mühim nokta vardır. Evvelâ şahsiyet dinamiktir yani değişir, inkişaf eder. Dünün pısırık talebesi, varının parlak talebesi olabilir. Sınıfta orta dereceli bir çocuk hayatta en yüksek payelere erişebilir. Annelerin ve öğretmenlerin sık sık Edison'un hikâyesini hatırmaları çok faydalı olacaktır. Edison vasat bir talebe imiş, o derece vasatmış ki birgün öğretmeni annesini çağırtarak: "çocuğunuzu okuldan alınız, o okuyamıyacaktır" demiş. Annesi şöyle cevap Vermiş: "çocuğum okuyacaktır, eğer onu okutacak bir öğretmen bulamazsam, bu işi kendim yapacağım. O Edison insanlı-

ğı nura garkeden Edisondur. Churchill, Einstein gibi şöhretler de vasat talebelerdi.

Şahsiyet ayni zamanda aktüeldir de. Her yaşta öğrenilecek şeyler vardır ve bu zamanında yapılmalıdır. Meselâ zamanında yemek pişirmesini öğrenmeyen bir kız ilerde yemek pişirmesini öğrense de bunu zevkle yapamıyacaktır. Nasıl zamanında normal gıdasını alamamış bir çocuk, ilerde bütün ihtimama rağmen bunu tamamile telâfi edemiyecekse zamanında icap eden şeyleri öğrenemiyen çocuk ilerde bunu telâfi edemiyecektir.

Son olarak şahsiyet orjinaldir. Yani, bir çocuk yaradılış ve karakter itibariyle başkasına benzese de, kimseyle kıyas edilemez. Meselâ 2/A sınıfından Ahmet bir tanedir. Dünyada onun tam bir eşi yoktur, olamıyacaktır. Bunun için ailenin ve öğretmenin çocukları tanımaya çalışmaları lâzımdır.

Tedbirler

Zekâ ve karakter testleri ile çocuğu tanımaya çalışmak lâzımdır. Bundan sonra ölçü üzerine, terbiye, ölçü üzerine tedris sistemine gidilebilir.. Ölçü üzerine terbiye ve tedris çocukların kabiliyetlerine, şartlara göre terbiye ve tedris demektir. Çocuklara fazla zorlamalar yapmamak lâzımdır. İftihar listesi gibi zararlı rekabetler yerine onlara faydalı rekabeti, kendi kendileriyle rekabet etmeyi öğretmelidir. Öyle insanlar vardır ki hayata atılmış evlenmişlerdir de hâlâ geceleri rüyalarında imtihana girdiklerini görür, kanter içinde uyanırlar. Öğrenmek bir zevk olmalıdır, bir işkence değil! Bunun için de bütün tazyikleri, zorlamaları ortadan kaldırmak lâzımdır.

Bizdeki öğretim

Programlar ağırdır. Müfredat programı çocuklar ne öğrenebilirler, ne kadar öğrenebilirler, hangi yaşta neleri öğrenmelidirler? Prensibi üzerine kurulmalıdır. Halbuki bizde öğretmenler toplanırlar çocuklara ne öğretelim derler ve kendi kafalarına göre program hazırlarlar. Çocuklar doldurulan makinalar değildir. Bilgiyi onlara bilgi ile vermek lâzımdır Eğitim her bakımdan ruhî seviyeye parelel olmalıdır.

Demokrasinin tohumları

Şükrü Selçukluoğlunun konferansım bir film takib etmişti. Bu filmde, belki yüzlerce çocuk güzel bir şekilde tatil yapıyorlardı. Başlarındaki büyükler ancak zaman zaman ve çok uzaktan görülüyorlar, çocukların işlerine müdahale etmiyorlardı. Çocuklar çalışıyor, oynuyor, kavga ediyor veya birbirilerinin yardımına koşuyorlardı. Bazen çok hassas, bazen yırtıcı bazen müsamahakâr idiler. Tıpkı hayattaki büyükler gibi. Bu hayattan bir sahne idi. Bu sahnede çocuklar beraber yaşamayı öğreniyor ve demokrasinin ilk tohumları atılıyordu.

Erkekler için giyinelim

Erkekler modadan ve bilhassa kadınların giyim zaafından daima alaylı bir şekilde bahsederler. Halbuki, kadının giyinmesini severler Ve iyi giyinmiş bir kadın da daima alâkalarını çeker. Ancak, kadınların "iyi giyinmekten" anladıkları şeyle, erkeklerin "İyi giyinmek"ten anladıkları şey arasında çok fark vardır. Kadınlar için iyi giyinmek ekseri yeni birşeyler dikinmekle kaimdir. Hele biraz da maddi imkânı varsa kadın, pahalı' ve lüks elbiselere merak sarar, en pahalı şapkayı kendisine en çok yakışan bereye tercih eder, şahane kıyafetlere girmeğe çalışır. Oysa ki fazla lüks ve fazla muhteşem bir eda taşıyan elbiseler erkekleri ürkütür hiç değilse gözlerini yıldırır. Bundan başka ekseriyetle şahane kıyafetler, bu kıyafetlere bürünenleri olduklarından yaşlı gösterir. Parası fazla olan bir kadın giyimine fazla para sarfedebilir. Fakat bu fazla parayı işin gösteriş tarafından ziyade kalite için harcamalıdır. İyi bir dikiş, iyi bir kumaş, kıymetli aksesuarlar göze batmaz aksine, bakışları cezbeder. Erkeklerde bu tarz lüks giyimden hoşlanırlar. İşin tuhafı çok para sarfederek sade giyinen kadınların çok para sarfettiklerini ancak kocaları bilir. Erkeklerin hoşuna gitmek için ilk şart giyimde gösterişten kaçınmak ve ihtişam, lüks, para yerine zevki ve göze batmıyan süsü tercih etmektir. Hele maddi imkânları az olan kadınların lükse heveslenmeleri erkek gözünden hiç kaçmaz. Küçük bir terziye ince işler yaptırmak, gündelikçi kıza Dior modellerinin en güçlerini diktirmek, fena malzeme ile en son moda orijinal şapkaları ısmarlamak yüzde yüz değilse bile, yüzde doksan dokuz fena netice verir. Giyimde insanı daha yaşlı gösteren, cazibeyi söndüren ve erkekleri ürküten ihtişamdan kaçınmak lâzımdır. Hele az parayla yapılmak istenen gösteriş gülünç olmaya mahkûmdur.

Göz dolduran bir elbise

Zevki erkeğe ait

Erkeklerin giyimde hoşlanmadıkları hususlardan biri, belki de baş lıcası özentili bir ciddiyet ve modası geçmiş çok klâsik kıyafetlerdir. Bir genç kız, devamlı surette bebe yakalı elbiseler ve klâsik ayakkabılarla dolaşmamalıdır. Bir genç kadın ömrünü mahut nikâhlık siyah tayyörle geçirmemelidir. Erkekler modadan anlamaz görünürler ama demode kıyafetleri de hiç sevmezler. Erkek gözünü okşıyan giyim, modayı ölçülü şekilde takib eden ve buna şahsiyet ilâve eden giyimdir. Meselâ çuval biçimi hüküm sürerken omuzları, göğsü, kalçaları ve beli sıkı sıkı saran kıyafetlerle dolaşmak bakışları fena şekilde çeker. Modadır diye yakışıksız şekilde çuvallara bürünmek te gülünçtür.

Moda bahsi

Erkekler kadının iyi giyinmesini ister ve dolayısı ile kadınla daha çok ilgilenirler ama, modadan ve elbiseden çok bahseden kadından da hoşlanmazlar. Moda bahsi erkek yanında açılmamalıdır.

Moda yalnız elbise demek değildir. Erkekler elbiseden çok başa ayaklara saçlara ve ellere bakarlar. Temiz ve iyi taranmış saçlar, boyalı ayakkabılar, temiz çorap ve temiz eldivenler, temiz bir mendil onlar için en lüks modelden mühimdir.

Kadınlar, kadınlar için giyinmekten vazgeçmelidirler. Kadınlar erkekler için giyinirlerse daha sade, fakat daha cazibeli, daha rahat fakat daha güzel, daha ekonomik fakat daha başarılı şekilde giyinmeği öğrenirler.. Giyim bir kadının gayesi olmamalıdır ama onunla icap ettiği kadar da meşgul olmalı, her mevsim başı gardrobunu gözden geçirerek yeni modellere bakarak ufak tefek ilâveler rötuşlar yapılmalıdır.

Kadınları çatlatmak için giyinen kadınlar çirkinleşirler, erkekler için giyinen kadınların cazibeleri artar, muvaffak olan büyük terzilerin ekseriyetinin erkek oluşu da erkeklerin bu işten anladığına delildir.

C E M İ Y E T

İstanbul Valisi Mümtaz Tarhan Yıldız Polis Okulundaki diploma tevzi merasiminden sonra gazetecilerle görüşürken verdiği beyanat esnasında şöyle dedi: "İstanbuldaki nüfuz saltanatına son verilmiştin Hangi partiden olursa olsun, nereden gelirse gelsin, hiçbir tesir bizi kararlarımızdan döndürmiyecektir." İstanbullular, Valilerinin bu güzel açıklamayı yaparken "hangi partiden olursa olsun" demesine bilhassa memnun olmuşlardır. Böylelikle, uzun zamandanberi memlekette huzur bırakmayan, vatandaşları sindiren ve işleri altüst eden Cumhuriyet Halk Partisi tedhişinden hiç olmazsa İstanbulda kurtulunacağı anlaşılmaktadır.

İzmir Valisi Kemal Hadımlı, Eskişehir Valisi Arif Hikmet Özgen, Sivas Valisi Fahrettin Akutlu ve Antalya Valisi Niyazi Akı uçakla Londraya gittiler. Valilerimizin orada birçok sahada tetkiklerde bulunacakları, Avam Kamarasının bir toplantısını takip edecekleri ve mebuslarla yemek yiyecekleri bildirilmektedir. İktidar çevrelerimizde yokluğu şiddetle hissedilen İngiliz hukuk, kanun ve nizamlarına dair bilfilere böylece kısmen kavuşulacağı ve bu mevzularda hakikate uzaktan akraba dahi olmayan beyanların biraz azalacağı umulur.

Kadınları Koruma Derneği Başkanı Mediha Gezginin teşebbüsüyle Park Otelde toplanan otuz beş hanım "Kadınlar Partisi" kuruluşunu konuştular. Açıklanan programın en mühim iki maddesi: 1) Kadınların! politika hayatında erkeklerden geride kakmamasını temin; 2) Köylü kadınların seviyesini yükseltme. Bu maddelerin ikisi de aydın vatandaşlar tarafından sakat görüldü. . Bir kere birincisine hiç lüzum bulunmadığı, çünkü politika hayatında erkeklerimizden geride kalmanın imkansız olduğu ileri sürüldü; İkincisine gelince, nüfûsumuzun herhangi bir kısmının altına kriko konulmuş gibi yükseltilemiyeceği, köylü kadınların kalkınmasının bütün memleketin gelişmesiyle sıkı sıkı bağlı ve yeni kurulacak bir partinin faaliyet imkânlarının üstünde bir iş oldurğu bildirilmektedir. Teklif: bu hanımefendiler köylü kadınları bıraksalar da, kendilerinin daha yakından taradıkları Hiltonlu kadınların seviyesini yükseltseler!

Hilton Otelinin karşısında faaliyete geçen ve sırf mefruşatı için 700.000 lira sarfedilen **Tüccar** Kulübü geçen hafta polis tarafından basıldığı zaman bir bakara masası, binlerce liralık fiş ve beş kumarbaz tüccar ele geçti. Kulübü idare eden Osman Aktuğ ile eniştesi Selâhaddin Tunç Beyler aleyhine takibata başlandı. Bu hadisenin umumi efkârda uyandırdığı hayreti izah güçtür, zira "sosyete" kulüplerimizde "oyun" oynandığı ve tüccarlarımızın da kumar temayüllerinin bilhassa son yıllarda büyük bir inkişaf kaydettiği herkes tarafından bilinen hakikatlerdendir. İşin asıl garip tarafı, polisin bu baskını yapmak için aldığı tedbirin mahiyetidir. Bildirildiğine göre. baskından evvel bir memura "tüccar süsü verilerek" kulübe girmesi ve üyelerin itimadını kazanıması temin olunmuştur. Dünyanın heryerinde polislerin kalpazan kisvesiyle kalpazanlar arasına, eroinci kisvesiyle eroinciler arasına, casus kisvesiyle casuslar arasına girdiği görülmüştür ama, polisin tüccar kisvesiyle tüccar**lar** arasına girmek mecburiyetinde kaldığı ilk memleket Türkiyedir.

Günseli Başar
Sabık Beğdeş

Eski güzellik kraliçelerimizden Günseli Başar kocası Kutsi **Beğ**deşten ayrıldı. Boşanma sebebinin "ruhî ve fikrî imtizaçsızlık" olduğu bildirildi; fakat tarafların hangi fikirlere **sahip** bulunup ta bağdaştıramadıkları açıklanmadı.

NNew York Tiyatro Tenkidçileri Başkanı Dr. Joseph Shipley karısı ve kızıyla beraber birçok şehirlerimizi dolaştıktan ve oynanmakta olan bütün piyeslerimizi gördükten, sonra İstanbulda sanatseverlerle tanıştı. Dr. Shipley'in bugünkü Türk tiyatrosuna dair söyledikleri hepimizin yüzünü güldürecek mahiyettedir: memleketimizdeki tiyatro faaliyetinin gerek çap, gerek seviye bakımından kendisi için büyük bir sürpriz teşkil ettiğini, gördüğü birçok temsilin kalitesinin Avrupa ve Amerikadakilerin seviyesinden aşağıda olmadığını, bunun Türk kültürünün halihazırdaki durumu için fevkalâde bir not sayılması gerektiğini ve tiyatromuzun bu hakikî kalkınmasının herhalde hükümetçe yüzde yüz desteklendiğini tahmin ettiğini söylemektedir. Tanıştıklarından kimse Dr. Shipley'e Devlet Tiyatrolarımızın faaliyetini geliştirecek olan kanunun hâlâ çıkarılmadığını ve görünüşe bakılırsa idarecilerimizin "Tiyatro olsa da olur, olmasa da!" zihniyetiyle hareket ettiklerini açıklamadı.

Amerikanın meşhur komiği ve televizyon tulûatçısı Milton Berle İstanbuldan geçti. Demokrat Parti nedense bu **büyük** fırsatı kaçırdı: **iyi** maaşlı rahat bir *iş teklifiyle kendi*sini ikna edip parti saflarına katarak memlekette alakoymadı.

Kuyumcu Franguli'nin İstanbuldaki mağazası dünyanın en hâdiseli dükkânı unvanını kazanmağa namzet bulunuyor: Daha evvel bir soygun ve bir katil hâdisesine sahne olan bu mağazada geçen hafta iki bekçi havagazından zehirlenerek koma halinde hastahaneye kaldırıldılar.

Parisin egzistansiyalist şantözlerinden Catherine Sauvage bir hafta müddetle bir gece kulübünde şarkı söyletmek için İstanbula geldi. Egzistansiyalizmin, marangoz atölyelerinde çırılçıplak yakalanmak demek olduğu memleketimizde iyi bilindiğinden Mademoiselle Sauvage'ın gelişi marangoz muhitlerinde alâkayla karşılandı.

"Ölmiyen İnsanlar"
Vincent van Douglas

Sinemacılar

Harika çocuklar

938 yılının bir gününde, radyo stüdyosundaki temsiliyle, Amerikalıların çoğunu Merihlilerin baskınına uğradıkları zannıyla korku ve dehşet 'içinde sokaklara fırlatırken Orson Welles henüz 23 yaşındaydı. İki yıl sonra, ilk defa girdiği sinema stüdyosunda "Citizen Kane - Yurttaş Keyn"i meydana getirerek genç ihtiyar Hollywood sinemacılarım şaşkınlığa uğratan da yine aynı Welles'ti. Böylece ilk defa "sinemanın harika çocuğu" sıfatına hak kazanmıştı. Harika çocuklar çabuk ihtiyarlar, ama Welles öyle değildi. İki yıl önce "Confidential Report - Ölüm Raporu" nu seyredenler, Welles'in kendine mahsus damgasını hemen farketmişlerdi. Ne var ki, Harika çocukların en güç barınacağı yer Hollywood'dur. Nitekim Welles de daha dördüncü filmi "The Lady from Shanghai _ Shanghay'lı Kadın"dan sonra Hollywood'dan göç etmek zorunda kaldı. Fakat Hollywood'da kendi istediği gibi film çevirmek imkânsızlığına karşılık, Avrupada da sermaye temin etmek güçlüğüyle karşılaştı. Oldukça uzun aralıklarla çevirebildiği "Macbeth", "Othello", "Ölüm Raporu" ancak, değerce birbirini tutmıyan filmlerdeki aktörlüğünden edindiği paralarla İngiltere, Fas; İspanya gibi değişik memleketlerde rekor sayılacak kısa zamanlarda meydana getirilmişti.

En iyi elemanlarının Avrupaya göç ettiğini gören Hollywood sinemacıları onları ya yabancı memleketlerde kendi hesaplarına filmler çevirtmeğe, ya da yeniden Hollywood'a çekmeğe çalışıyorlardı. Geçen yıl Welles aktörlük ve rejisörlük teklifleri alarak yeniden Amerikaya döndü. Fakat geçen yıl piyasaya çıkan "Pay the Devil"deki aktörlüğünden sonra beklediği «rejisörlük sırası bir türlü gelmek bilmiyordu. Bunun üzerine Meksikaya geçti. Orada, meşhur Luis Bunuel'in filmlerini finanse eden prodüktör Oscar Danciğer'in yardımıyla yeni bir film çevirdi: "Don Quixote."

Modern Don Quixote

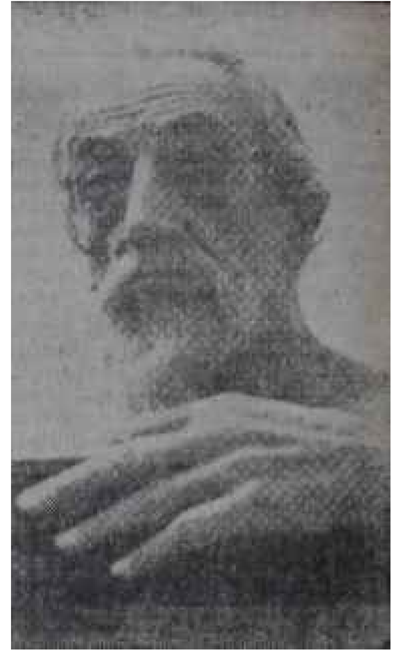
Welles'in "Don Quixote"u bir giriş ile» her biri yirmi yedi dakikalık Uç bölümden meydana gelmektedir. Hikâye Mexico City'de bir otelde başlıyor. Welles bir yanda "Don Quixote"u okurken, öte yanda küçük bir kız ("The Bad Seed - Canavar Tohumu"nun küçük artisti Pat McCormack) oyun oynamaktadır. Bir ara Welles'in yanına sokulan küçük, ona ne okuduğunu sorar; Welles de ona romanı anlatmıya çalışır. Burada bir geriye dönüşle Cervantes'in eserinden seçilen Uç epizot, modern dekorlar içinde " canlanır. Welles'in Don Quixote'u zamanımızda yaşar; bir sinemada film seyreden Don Quixote'un, "kötü" adamın kadın kahramana eziyet edişi üzerine • perdeye saldırması; bir boğa güreşinde meydana atılarak boğayı güreşçinin elinden kurtarmak istemesi; Rosinante'yi "yeldeğirmenleri" ne karşı yeldeğirmeni burada bir enerji santralidir- sürmesi gibi eğlenceli sahnelerle doludur.

Giriş kısmındaki kısa rolü bir yana bırakılırsa Welles filmde rol almamıştır. Sadece filmin açıklayıcısı olarak kendisi görünmeksizin sesi duyulmaktadır. Dulcinea rolündeki küçük P; McCormack'ın yanında Sancho Panza'yı "Ölüm Raporu"nun unutulmaz budala "Zouk"u Akim Tamiroff canlandırıyor. Don Quixote'a gelince Welles bu rolü İspanyol asıllı Francisco Reiguera'ya vermiştir. Yaşlı bir aktör olan ve 1913 ten beri Fransa, İtalya, Ameri» kada filmler çeviren Reiguera, uzun aktörlük tecrübesi yanında, ressamların asırlardır tasarladıkları Don Quixote'a şaşılacak derecede benzemektedir.

Welles'in filmi, şimdi sadece televizyonda gösterilecektir, fakat oradan beyaz perdeye atlamaması için hiçbir sebep yoktur.

"Zafer yolları"

Welles'in Meksikada "Don Quixote'u çevirdiği sıralarda, Holly wood'un yeni harika çocuğu sayılan Stanley Kubrick de Hollywood'da "Paths of Glory _ Zafer Yolları"nı çeviyordu. "Zafer Yolları"' bir savaş filmiydi, ama Hollywood!un klasik savaş filmlerinden apayrı" bir karakter taşıyordu. Savaştan çok, büyük bir savaş düşmanlığım ortaya koyuyordu, hem de bir Hollywood filmi için cüretkârane sayılacak bir atılganlıkla. Nitekim bundan bir ay kadar önce piyasaya çıktığı vakit seyirciler de tenkidciler de alışamadıkları bir eserle karşılaştıklarını hemen anladılar. Kubrick bir kahramanlık hikâyesi değil, savaşın budalaca yönünü ortaya koyuyordu "Zafer Yolları", kendilerine kolay bir şöhret temin etmek için emrindeki insanları fütursuzca ölüme süren komutanları ele almaktaydı: Kubrick, filmine konu olarak zamanında meşhur olan Humphrey Cobb'un aynı isimdeki romanını seçmişti. Cobb'un romanında, batı cephesinde hücuma kalkan bir Fransız birliğinin başından geçenler anlatılmaktaydı. Bu lüzumsuz hücum, kendisine şöhret sağlamak isteyen birlik komutanı -Adolphe Menjou- tarafından teklif edilir; aynı fırsattan kendisine pay çıkarmak istiyen üst komutan tarafından -George McReady- da kabul edilir. Ama daha başlangıçtan başarısızlığa mahkûm olan bir hücumdur. Nitekim birliğin yarısı daha siperlerden çıkarken sapır sapır dökülür. Geri kalanlar tekrar siperlerine sığınırlar. Bu durum üst komutam çileden çıkarır; topçusuna bu siperleri topa tutmasını emreder, ama iki seferinde de topçu subayı tarafından reddedilir. Büsbütün çılgına dönen komutan bu defa birlikten seçilen on kişinin divanıharbe verilmesini ister Araya giren albayın -Kirk Douglas- sayesinde kurbanlar üçe indirilir. Bunlardan biri kura ile seçilmiştir; biri teğemeniyle araları bozuk, olduğu için; sonuncusu "sivil 'hayattaki yaşayışı hoşa gitmediğinden". Bu trajediyi bir ikincisi takib eder: Divanıharp. Bu acayip bir mahkemedir: Bir iddianame mevcut

F. Reiguera "Don Quixote"ta
Modası geçmiyen kahraman

değildir: müdafaa şahidi yoktur; hiçbir zabıt tutulamaz. Zaten verilecek karar önceden bellidir, nitekim üç kurban da kurşuna dizilir. Üçü de istiyerek istemiyerek çılgınca kaprislerin kurbânı olmuşlardır Yalnız, ölümleriyle gerideki yedi kişinin hayatını kurtarmış olurlar. Ama bu durum onları arkadaşları gözünde ölmezi eştirir mi? Hayır. İdamdan birkaç saat sonra birliğin öbür mensupları bir barda kızlarla eğlenmekle meşguldürler...

Kubrick'in savaşın "mutfak" kısmını gösteren filmi seyircide savaşa karşı derin bir iğrenme uyandırıyordu. Üstelik rejisörün, hiçbir duygululuğa kendini kaptırmaksızın şaşılacak bir soğukkanlılık ve ağırbaşlılıkla bu alışılmamış hikâyeyi işlemesi, filmin tesirini bir kat daha artırıyordu. O kadar ki, meselâ "Time" tenkidcinin filme bulduğu tek kusur, konusunun -yani savaş düşmanlığının- "modası geçmiş" bir konu oluşuydu. Anlaşılan "Time" tenkidcisi savaşın modası geçmedikçe savaş düşmanlığının da modası geçmiyeceğini bilmiyordu.

Filmler

"Ölmiyen insanlar"

Amerikan müzikallerinin en başarılı rejisörlerinden olan Vincente Minnelli Van Goghun hayatını filme almak istemiş, Güzel. Üstelik John Houseman gibi, Amerikan prodüktörlerinin en aydınlarından birinin ve Norman Corwin gibi tanınmış bir yazarın yardımlarını sağlamış. Buna rağmen Minnelli'nin filmi, eninde sonunda ortayı aşamıyor.

Sakatlık, orijinal senaryo yerine Irving Stone'un "best-seller"i "Lust for Life Yaşamak İhtirası"nın seçilmesiyle başlıyor Stone'un romanı epey hacimli bir eser. Üstelik hayali bir roman değil, gerçekten yaşamış bir insanın gerçek olaylara uyularak yazılmış hikâyesi. Bundan dolayı Minnelli'nin, kendi eliyle seçtiği bu eserin ana hatlarına uyması bir zaruret haline geliyor. Halbuki bu kadar hacimli bir eserin değil tamamını, yarısını bile normal uzunlukta bir filme sığdırmak imkânsız. Hele seçilen kahraman, Van Gogh gibi, yazdığı yüzlerce mektup, geride bıraktığı sayısız dokümanlarla hayatının hemen hemen bilinmedik yönü kalmamış biri olunca, rejisörün bu kadar bol malzeme karşısında ne yapacağını şaşırması kaçınılmaz bir hâl alıyor.

Bilindiği gibi Van Goghun hayatına istikamet veren olaylar, onaltı yaşındayken, zamanın en meşhur resim satıcısı Goupil'in La Haye şubesinde tezgâhtarlık yapmasiyle başlar. Gerek buradaki tecrübeleri, gerekse iki amcasının ressam oluşu onu İster istemez resimle ilgilenmiye yöneltir. Öte yandan Goupil'in Londra şubesinde çalışırken geçirdiği ilk aşk macerasının çok acı bir şekilde Sona erişi ve Goupil'den çıkarılışı Van Goghun üzerinde yıkıcı bir tesir yapar. Papaz olmaya karar verişinin başlıca sebebi bu iki olaydır. Ama diri de onun için bir kurtuluş yolu olamaz. Zira daha öğrenciyken başansızlığı ile dikkati çeker; Belçikanın en geri, en sefil bölgelerinden Borinage'da güç belâ elde ettiği papazlık, kendisini helâkedercesine yaşayışı netice vermez. Gerek aşk, gerek iş hayatındaki hayal kırıklıkları, onun resme dört elle sarılmasının başlıca sebebidir. Hayattaki başarısızlıklarını ressam olarak kazanacağını ümit ettiği başarılarla gidermek istiyecektir. Ama resme geç başlayışı, ressam arkadaşlariyle geçinmemesi, yalnızlığı, gittikçe sıklaşan ruh buhranları onu kararsızlığa, şüpheye sevekeder; hayatının son günlerine kadar tek bir tablosunu satamamış olması, yaptığı resimlerin değeri hakkında daima belli belirsiz bir şüphe duyuşu onu, oynadığı bu son kumarı da kaybettiği düşüncesine sevkeder ve intihar eder.

K. Douglas "Zafer Yolları"nı çevirirken S. Kubrick'le

Modası geçmiyen konu

Satıhta kalan film

Minnelli'nin filminde ise gerçek Can Goghun ancak soluk bir gölgesi var. Film, Van Goghun Bruxelles'deki papaz seminerinden çıkışıyla başlıyor. Böylelikle ressamın sonraki hayatım şekillendiren sebepler anlaşılmamış olarak kalıyor. Bir kere izah edilmeyen bu durum, filmin sonuna kadar da birbiri ardına yığılarak sürüp gidiyor: Van Goghu papaz olmıya sevke -den nedir? Kadınlarla başarısızlığa uğramasının sebebi nedir? Resme büyük bir ihtirasla sarılmasında rol oynıyan nedir? Uğradığı buhranlar neden ileri geliyor? Resimleriyle hayatı arasındaki bağ nedir?... Bunların hiçbiri yok. Bunun yerine, Hollywood'un yüzlerce filminde rastlanan neurotic bir tip kar--ımıza çıkarılıyor.

Minnelli, bir kere çıkmaza sapınca, filmi elden geldiği kadar kurtarmak için bütün gücüyle eserin dış yönüne sarılmış. Filmin en başarılı -eğer buna başarı denebilirse- yönü burası. Van Goghun yaşadığı yerlerde çevrilen dış sahneler; ressamın konu aldığı manzaralar, modellerle resimlerinin karşılaştırılması; Van Gogh çevresindekilerin -Gauguin, Seurat, Dr. Gachet... bize kalan resimlerine dikkate değer benzeyişleri; dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış Van Gogh koleksiyonlarından alınıp filme katılan röprodüksiyonların bolluğu bu arada sayılabilir. Ama bütün bunlar, bir filmi başarıya eriştirmek için yeter unsurlar değildir. Nitekim bunun dışında kalan ikinci derecede unsurlar da pek tatmin edici sayılamaz. Kırk Douglas, bir Hollândalı ressam değil, çağdaş ve neurotic bir Amerikalıyı canlandırıyor. Anothony Quinn, kandırıcı olmayan bir tipi canlandırırken boşuna harcanıyor. Miklos Rozsa'nın müziği ise ancak ikinci derecede kovboy filmleri için uygun düşebilir. İyi niyetle çalışıldığı hissedilen Metrocular renk işlemi yalnız röprodiksiyon için başarılı, fakat Van Goghun o kadar önem verdiği bu unsurun, dramatik yönden değerlendirilmesi için hiçbir şey yapılamamış.

Konserler

Yaylar ve düdükler

Geçen hafta Pazar günü, Millî Kütüphanede Ankara Müzik Festivalinin beşinci olayı olan oda musikisi konserinin başlama zamanından yarım saat kadar önce, salondaki okuma masalarından birinin üstünde bulunan, radyo alıcısına benzer iki cihazın etrafına toplanmış üç kişi, telâş içinde çalışmaktaydılar Yanlarından geçenler "armonik ve entermodülasyon distorsyonları"ndan bahsedildiğini, yahut "Osilatör çıkışının, amplifikatörün ilk etajını çok yüklemiş olmasının" endişeli bir tonla anlatıldığını duyup bu cihazların ve bu sözlerin bir konserle ne alâkası olabileceğini merak edebilirlerdi. O sırada konseri verecek olan Helikon Kuarteti, aynı salonda son provasını yapmaktaydı. Derken masa üstündeki cihazlardan, tiz bir düdük sesi yükseldi. Fakat kuartet üyelerinden hiç biri "Susturun şunu, görmüyor musunuz? Konsere hazırlanıyoruz" demedi. Biraz sonra Kütüphane memurlarından birinin, dinleyicilerin salona alınacağını bildirmesi üzerine Helikonun dört musikişinası çalgılarını ve notalarını toplayıp içerdeki odalardan birine çekildiler. Masa üstündeki cihazlar ve yanındaki şahıslar yerlerinde kaldılar.

Saat 16 da konser başladı *ye* topluluklarına, müteveffa Helikon derneğinin ismini vermiş dört yaylı saz çalgıcısı -Ulvi Yücelen, Sıtkı Bursalı, Faruk Güvenç ve Nejat Tekebaş- Amerikalı besteci Samuel Barber'in kuartetini Türkiyede ilk defa olarak çaldılar. Fakat hepsinde, bir sonraki önemli olaya hazırlandıklarını belli eden bir heyecan vardı. Barber bitmiş, sıra programdaki ikinci esere gelmişti. 'Viyolonsel, uzun bir notayla icraya başladı. Birden viyolonselin içinden ikinci bir ses çıkmış gibi oldu; uzun bir kaydırma halinde yükseldikçe yükseldi ve nihayet tiz bir notada karar kıldı. Bu ses, az önce holde bekliyen dinleyicilerin duydukları düdük sesiydi. Eserin icrası boyunca aynı ses, yaylı kuarteti ritmik fügürlerine pizzicato'larına, o uzun kaydırmalarıyla, titremeleriyle katıldı. Eser bitince salonda bir alkış tufanı koptu. "Bis" sesleri yükseldi. Bülent Arelin "Ton Jenaratörü ve Yaylı Kuartet için Müzik" adını taşıyan eseri ilk icrasında büyük bir başarı kazanmıştı.

Bir Türk bestecisinin ilk elektronik musiki denemesi sayılabilecek olan bu eserinde Bülent Arel, saf armoniksiz sesler veren bir cihazı, ton jenaratörünü bir musiki aleti olarak kullanmıştı. Arelin istediği tipte bir cihaz memlekette bulunamadığından üç elektronik mühendisi -Sadri Sinman, Nadir Yücel ve Doğan Erden- iki tane radyo frekans osilâtörünün çıkışlarını karıştırmak suretiyle bestecinin isteklerine aşağı yukarı uyân bir 'çalgı" hazırlamışlardı. Fakat cihazı yaparken, böyle bir cihazda neler bulunması gerektiği daha iyi anlaşılmıştı. Meselâ, aletin, piyanonunkini andıran bir klavyesi olmalıydı. Oysa eseri "solo partisini" -musikişinaslığı yanında aynı zamanda bir elektronik mühendisi olan Pertev Apaydının yardımıyla- icra eden besteci Arel, notalarını uydurma bir kadran vasıtasıyla buluyor, ci. hazin frekans ayarı bir kaç dakika içinde zor degişebildiğinden, hem de "solist" henüz bir "ton jenaratör virtüozu" olmadığından, bazen entonasyonun tam tuttulamadığı oluyordu.

Bir sanat eseri olarak Arelin bu

Bülent Arel
Eloktronik romantizm

ilk denemesi, birçok ilk deneme gibi, olgunluktan uzaktı. Çalgı sesi ve elektronik ses gibi birbirinden çok farklı iki malzeme kullanmış olan besteci, bunları bir bütün halinde birleştirememişti. Kuartet partisyonu ayrıca dinlendiğinde kulak, gerçi bir partinin eksikliğini hissediyordu; o partinin nasıl bir şey olabileceği kestirilmese bile, birinci sınıf bir bestecinin tezgâhından çıkmış mükemmel bir eser karşısında bulunulduğu intibaını edinmek mümkündü.

Başarılı senfoni

Oysa, Bülent Arelin bir gün önce üniveriste Konserinde, Robert Lawrence idaresindeki Cumhurbaşkanlığı Orkestrası tarafından çalınan Birinci Senfonisi, dinleyicisine tam bir tatmin olma duygusu yeren, pişmiş, oturmuş bir eserdi. Arel ilk senfonisine son şeklini 1951 yılında vermiş ve o zamandan beri -henüz çalınmamış- iki senfoni daha bestelemişti. Bestecinin senfoni biçimine olan hakimiyetine ve bu biçimin şart, larını gerek çağımızın, *gerekse* kendi şahsiyetinin gereklerine uygun bir şekilde tatbik etmiş olmasına bakılırsa, diğer iki senfonisini de büyült bir ümitle beklemek, hattâ Birinci Senfoninin olgunluğuna bakarak Arele çağımızın ileri gelen senfonicileri arasında bir yer vermek mümkündü. Ancak Arelin bu senfoni hakkındaki sözleri ile uyuşmak biraz güçtü Adı geçen konseri, iyi zevk ve düşünce mahsulü bir konuşmayla takdim eden Prof. Nusret Hızırın dediklerine bakılırsa besteci bu eserini "Eklektik" olarak kabul ediyordu. Gerçi eserde, ustaca orkestralama bakımından Ravel'in ve ritmik karakter bakımından Stravinski'nin tesirleri vardı. Zaten besteci bu tesirleri çağımızın musiki dilinin bir parçası haline gelmiş olarak görüyordu. Bülent Arel ilk senfonisinde, çağımızın musikisinin birbiriyle çatışan, birbirine zıt görüşleri ve dav. ranışları arasında uzlaştırıcı olmak, bilerek veya bilmiyerek bu zıt görüşleri aynı eserde bir araya getirmek gibi bir yol tutmamış olduğuna göre, esere "eklektik" demek yersizdi. Belki Bülent Arel, Ravel ve Stravinski tesiri ile, atonal bir grameri olan, neo . romantik diye sınıflandırılabilecek bir eser yazmış olduğu için senfonisine eklektik sıfatını uygun görmüştü. Fakat bu aslında, zaten birbirleriyle çatışmıyan unsurları şahsiyetinin potasında eritebilmiş ve ortaya, üslûp ve ifade bütünlüğü olan, kendi kendini tamamlamış bir eser çıkarmıştı. Bu bakımdan "eklektik" sıfatı, yersiz bir iftira sayılmalıydı. Bundan başka besteci, "bu eserinde kalb yoktur" diyordu. Herhalde bir çok XX nci Asır bestecisi gibi Bülent Arelde duygulu olmaktan utanıyordu. Oysa Areli bugüne kadar Türk dinleyicisine sunulmuş -ton ienaratörü musikisi dahibütün eserlerine değerini veren taraflarından biri, taşıdığı duygu hamulesiydi Bu eserleri hepsinde olduğu gibi senfonisisinde de kalp ve dimağ, yaratıcı çalışmada, işbirliği etmişlerdi. Herhalde Arelin Birinci Senfonisi, dünya musikisinde Türkiyeye şeref kazandıracak bir eserdi.

Suna Kan solist

Arelin senfonisi yanında Üniversite Konserinin bir özelliği de, dünya ölçüsündeki İki kemancımızdan biri olan Suna Kanın, Mozart Sol Majör Konsertosunun solisti oluşuydu. Zaten, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi salonunun istiabhaddini bir misli aşan bir kalabalıkla dolu olmasında bu ismin tesiri büyüktü. Ancak genç viyolonist; belki de iyi bir gününde olmadığından, kendisinden beklenenleri rahatça veremedi. Tonu. fazlaca kuru ve sertti musikinin akışına kendini serbestçe bırakamıyordu. Herhalde bir kaç yıl

önce, henüz bir öğrenciyken Arikaraya gelip çaldığı Mozart La Majör Konserto daha doyurucuydu. Fakat, ek parça olarak çaldığı Beethoven'in Sol Majör Romansından ve bir Paganini Kaprisinde verdiği sevk, Salı akşamı resitalinin çok daha iyi olabileceği hususunda dinleyicilerine ümit veriyordu.

Konser, Robert Lawrence'in iyi bir Mozart şefi olduğunu düşündüren bir icrayla çalınan "Saraydan Kız Kaçırma" üvertürü ile bitti.

Cemil Sökmen resitali

Devlet Operasının kaabiliyetli tenorlarından Cemil Sökmen geçen Çarşamba gecesi -Festivalin üçüncü konseri olarak- Millî Kütüphanede bir resital verdi. Dinleyicilerin tezahüratı, platformdaki şarkıcının Ankara Operasının genç bir tenoruna değil de, dünyaca meşhur ses sanatçılarına gösterilenler kadar büyüktü,

Cemil Sökmen, kusurlarını muhafaza ediyordu. Platform tavırlarını düzeltmeişti; söylediği parçaların metinlerini iyice ezberlememiş olduğu için yanına kâğıtlar almıştı. Gene bu kağıtları piyanonun üstüne yayıyor, parça aralarında dinleyicilere sırtım çevirip sırası gelen parçanın metnini aramanın hoşa gitmiyen bir görünüş olduğuna aldırmıyordu. Gerçi programındaki parçaları, birbirlerinden müstakil olarak, zevkle seçilmişti. Fakat Cemil Sökmen insicamlı, biçimli bir program meydana getirme mesuliyetine de yan çizmişti.

Genç tenorun sesi çok kere karanlık, çok kere gırtlaktandı. Fakat genel olarak zevkle dinlenen resitali, Cemil Sökmenin, Operamızın eroik tenor ihtiyacım -böyle bir . ihtiyaç hissediliyorsa şayet. karşılayabilecek bir tenor olduğunu gösterebiliyordu. Konserin asıl büyük kusuru refakat piyanisti Dieter Brux'un kaba çalışıydı.

Münakaşasız piyanist

Romadaki Santa Cecilia Konservatuarında öğretmen olduğu, birçok müsabakada başarı kazandığı, birçok memlekette konser verdiği ve "sahibinin sesi" için plâklar yaptığı belirtilen bir İtalyan piyanisti Emma Contestabile, geçen Pazar akşamı Devlet Konservatuarı salonunda bir resital verdi. "Contestabile" İtalyanca "münakaşa götüren" demekti. Fakat konserden çıkanlar -yarısında terkedenler dahi- münakaşasız olarak bir fikirde birleşmişlerdi: Hepsi, sıkıcı bir akşam geçirmiş olduklarını söylüyorlardı.

Oysa Emma Contestabile, teknik kolaylığı olan bir piyanistti. Fakat sanatçı mizacına sahip değildi. Scârlatti'de olsun Schuman veya Casella'da olsun piyanodan aynı donuk rengi çıkarması, bütün eserlere aynı tarafsız ifadeyi vermesi, tahammülü güçleştiren bir biteviyelik doğuruyordu. Tempoları istikrarsız, müsavi olması gereken nota aralıkları ilgi çekici programındaki birçok eserin yapısını ve manasını bozacak derecede müsavatsızdı.

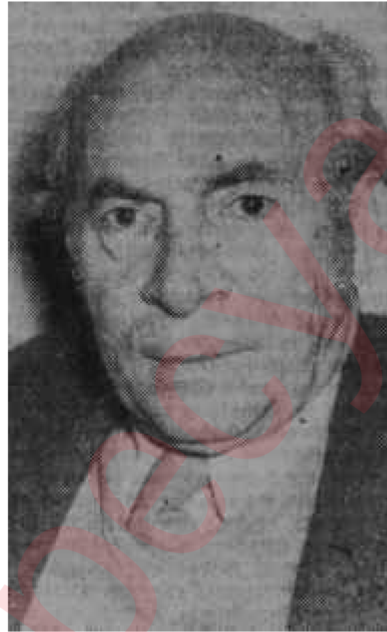
T İ Y A T R O

Devlet Tiyatrosu

Konyadan gelen yazı

Devlet Tiyatrosu Müdürü Ertuğrul Muhsin masasının üzerindeki mektupları birer birer gözden geçiriyordu. Gözüne Konya Valisi tarafından gönderilen bir mektup ilişti. Umum Müdürün yüzünde bir gülümseme belirdi. Demek ki Bölge Tiyatroları tatbikatından olarak Konyada temsil edilen bir telif piyes vilâyette memnunluk yaratmıştı ve şimdi de Konya halkını temsilen Vali kendisine teşekkür ediyordu.

Ama Umum Müdürün sevinci uzun sürmedi. Mektubun daha ilk satırlarını okur okumaz yüzü karıştı. Vali, kendisine teşekkür etmiyordu, aksine Umum Müdürün Konyaya gönderdiği tiyatro sanatkârlarından şikâyet ediyordu. Konya halkını temsil eden Vali, mektubunda bir hanım sanatkârın temsilden sonra oldukça açık bir kıyafetle raksettiğinden bahsediyor ve bunu Devlet Tiyatrosu gibi ciddî bir teşekküle mensup bir sanatkâra yakıştıramadığını kibar bir dille anlatıyordu

Muhsin Ertuğrul
Raks sanattır!

Bir sarışın bomba

Hâdise şöyle olmuştu: Temsil bittikten sonra, bu mesut günü kutlamak üzere topluca bir yere gidilmiş, sanatkârlar Konyalı seyircileriyle birlikte eğlenmeye başlamışlardı. Hafiften çalan caz bir ara coşunca, müziğin ahengine kendini kaptırıp derhal consantrée olan oldukça yeni mezunlardan ve tiyatroda "sarışın bomba" diye bilinen genç bir bayan ortaya çıkıp raksetmeye başlamıştı. Yaptığı raks oldukça açıktı. Oscar Wilde'ın "Salome" sine yakışır tarzda raksediyordu ama, bu durum etraftakiler tarafından başka bir şekilde yorumlanmıştı. Sarışın bayana göre raks, sadece bir sanattı. Ama Vali bunu Konyaya temsil vermek için gelmiş ve ciddi bir teşekkül olarak bilinen Devlet Tiyatrosuna mensup bir sanatkâra pek yakıştıramamıştı.

"Bir tek daha ver..."

Üstelik bu Konyaya gönderilen Devlet Tiyatrosu sanatkârlariyle ilgili tek hâdisede değildi. Meselâ yine Konyada bir gece perdeler nerdeyse açılacaktı ki, baş roldeki bir aktörün henüz tiyatroya gelmediği anlaşıldı. Heyecan ve korku son haddine varmıştı. Rezil olmak işten değildi Gerçi arkadaşları baş aktörü çok yakından biliyorlardı, hususî hayatında biraz haylazdı ama, sanat hayatında son derece cîddi idi. Ama ya o akşam hususî hayatının dozunu biraz fazla kaçırmışsa? Tiyatronun arka kapısında bir araba neşeli neşeli kornasını öttürmeye başlayınca sahnedekilerin yüreğine su serpildi. Baş aktör, geldiğini hep böyle müjdelerdi.

Arabadan, baş aktörle birlikte çok meşhur bir erkek ses sanatkârı indi. Yanlarında iki kişi daha vardı. Bas aktör ile meşhur ses sanatkârı Konyadaki temsilden önce Ankarada bir kaç kadeh içmek istemişlerdi. Baş aktörle meşhur şarkıcı, Ankarada iki tek attıktan sonra, şarkıcının lüks arabasına atlayıp Konya yolunu tutmuşlardı.

Baş aktör büyük bir sevkle oyununu oynadı. Perdeler kapandıktan sonra Devlet Tiyatrosu kadrosunda olmadığı halde, meşhur şarkıcı da sahne arkasına gelmiş ve bu arada hazır bulunan hanım sanatkârlar önünde bir kaç da nükte yapılmıştı.

Ama öbür yandan, sanatlarını icra eden sanatkârlar Türkiye denilen bir memlekette bulunuyorlardı. ve Türkiyenin Konya gibi bir şehrinde Devlet Tiyatrosu gibi her şeyden önce Devleti temsil eden bir müessesenin mümessilleriydiler. Her memleketin bir âdeti vardı. Türkiyede umumiyetle gözler sanatkârların hususî hayatlarına dikiliyordu. Hale Konya gibi şehirlerde klâsik ahlâk, tiyatrodan da önce geliyordu. Kaldı ki bu sanatkârlar, devletin bir memuru gibiydiler. Meselâ içkili dairesine gelen bir memuru âmirleri pek affetmiyorlardı. Ve meselâ sarışın sanatkâr konyada, Devlet Tiyatrosu üyesi olduğu için bulunuyordu. Hareketlerinden bahsedilirken adının yanına bir de Devlet Tiyatrosu Sanatkârı ibaresi ekleniyordu. Üstelik küçük şehirlerde, büyük şehirden gelenlere karşı gözlerin nasıl faltaşı gibi açıldığı da malûmdu.

SPOR

Futbol

Kazanan kim?

Geçen haftanın son günü oynanan Beşiktaş . Galatasaray maçı bitmişti. Fakat Dolmabahçe stadı dakikalardır boşalmıyor, heyecanlı uğultu stadın dışına kadar taşıyordu. Tribünlerin hali de hayli enteresandı. Binlerce meraklı, tutuşturdukları gazeteden meşalelerle ortalığı gündüz gibi aydınlatmış, tezahürat nihayet "Fenerbahçe çok yaşa!.." şekline girmişti. Gerçi o gün Fenerbahçe oynamamıştı. Fakat Galatasaray yenilmişti ya! Sütunlarına maçtan önce büyük tezarüratla san kırmızı bayraklar çekilen tribünün aceleci ve kızgın sakinleri; yumruklarım sallayarak stadı terkediyor ve adeta her yıl Galatasarayın başına gelmesi mukadder olan "inanılmaz yenilgi" ye halâ inanamıyorlardı. Dolmabahçeye ne ümitlerle gelmişlerdi.

Bu maç Galatasaray için muhtemelen son engeldi. Fakat küçük bir engel. Fenerbahçe kötü bir averajla iki puan geride Beşiktaş hiç te göz doldurmayan kadrosuyla karşılarındaydı. Merak edecek ne vardı? Dick gene "fevkalâde" beğenilen çalışmasını yapıyor, takım golf sahasında istirahatini. Türk hamamına uygun kilosunu hergünkü ağır idmanlarında kondisyonunu alıyordu. Ayrı-- ekibin harcadığı kalori "mütehassıslar" tarafından hesaplanmış Galatasaraylı futbolculara bir yemek ve kalori rejimi de konmuştu. Gönüller rahat olabilirdi "Top yuvarlaktır..." tâbirinden artık uzaklaşan usta spor yazarları bile Galâtasarayı favori göstermekten çekinmiyorlardı. Gerçi hâlâ "son gülen iyi güler.." tabirini unutmayanlar vardı. Onlar, geçen sezon sonu Fenerbahçe karşısında uğradıkları ağır yenilgiyi düşünüyor. Adaletin tek golünü hatırlayarak meraklanıyorlardı. Acaba Galatasaraydan başka gülen olacak mıydı? Bu. taraf tutan endişelilerden başka bir de futbol sporunun ilmî taraflarım tetkik eden belki bizim istikrarsız ekiplerimizle uğraşmayan fakat futbolu iyibilen tarafsız ve küçük bir kütle vardı. Onların fikri tamamen başkaydı ve ne "Fenerbahçe çok yaşa.." diye bağıranlarınkine, ne de yumruklarını sallayarak flamalarını toplayanlarınkine uyuyordu. Onlara kalırsa ne Fenerbahçe ne de Galatasaray iyi pir futbol takımı değildi. İki ekipten birinin şampiyon olması muhakkaktı. Esasen bu bir kaide değil miydi? Fakat her iki ekip de iyi değildi. İşte o kadar....

Profesyonel ligde iyi futbol takımı aramak beyhudeydi. Karmakarışık ve şekilsiz oyun tarzları, berbat bir sahaya yamanmaya çalışan kadroları, ferdî değerlerin alacağı başarıya bal bağlayan ölçüsün galibiyet hırs» ları ve nihayet önce , futbolu sonra sahadaki iç ve dış hareket tarzını pek az bilen futbolcuları ile ekipler profesyonel bir lig teşkil etmekten çok uzaktı. Bunlar sadece gazetelerle, koyu renk âşıklarına göre bir lig teşkil ediyorlardı. İşte bu grup Fenerbahçe ve Galatasarayı da bu ayrıma dahil ediyor ve ligde iyi bir futbol ekibinin bulunmadığını sağlam esaslarla iddia ediyordu. Beşiktaş maçını kaybettikten sonra konu elbette Galatasaraydı ve iddia edenlerin bu takıma ait fikirleri de hayli enteresan olacaktı.

Dick'in bilmedikleri

Galatasarayın İngiliz antrenörü George Dick, futbol hayatını Stanley Matthews gibi bir kralın yanında tamamlamış, fevkalâde bir otorite ile sprotmence anlayışa, futbolun beşiği İngiliz takımlarında sahip olmuştu. Ona antrenörlük diploma sını veren memleket İngiltereydi. Bu diyarın dışarda temsile ne kadar ehemmiyet verdiği, futbol antrenörlerini ne zorluklarla tavsiye ettiği düşünülürse Ve eğer George Dick hakikaten İngiliz Futbol Federasyonu tarafından tavsiye edilmişse, modern zihniyet muvacehesinde peşinen iyi bir futbol antrenörüydü. , Esasen bu "Sir" ün daha gelmeden yolladığı telgraflar ve geldikten sonra istedikleri, düşünceyi biraz olsun doğru kılacak mahiyetteydi. Dick, çalıştıracağı futbol takımı için- lüzumlu malzemeyi tam olarak istiyor, unutkanlık ve ihmalden hoşlanmıyor.

İngilterede futbol, bizdeki gibi bir saha gösterişi değil açıkça bir ilimdi. Orada bir futbol ekibini teşkil etmek için çeşitli menajerler adamların şahsî hayâtı, vücut durumları ile meşgul olur. futbolcu küçük yaştan kendini "İngiliz futboluna" hazırlar, ekip kuruluşlarını, yaşama şartlarını, ilmi esaslar içinde hazırlanan grafiklerle inceleyen antrenör takımları müsbet yönlerden ele alırdı. Kulüpler, teknik adamların yardımcısıydı. Seyirci futbola bunları bilerek başlar, gider ye seyreder. Dick'in böyle bir cemiyette yetiştiği hakikatti. Ancak Galatasaraya geldikten sonra problem "Sir" için tamamen başka bir mahiyet almamış mıdır? Dick, her gün idman istediği- zaman futbolcuları bu idmanlar için gereken kaloriyi almadıklarım görmüş, elemanların birinci takımda hatta milli ekiplerde oynadıkları halde "fundemental ilk bilgi" noksanlıkları içinde bulunduklarını ve bu eksiklikle, rini şahsi kabiliyetleri ile örtmeye çalıştıklarını hissetmişti. Dick'in karşılaştığı ve karşılaşacağı çok daha başka problemler de mevcuttu. Futbolcularımız "İntroduction - Giriş" denilen pek mühim esasdan maalesef mahrumdurlar

Bir futbolcumuz, ancak erken yatmakla ve çok yemek yiyerek ayarladığını sandığı- kondisyonunun, bazen psikolojik bozukluklarla, bazen senelerce evvel geçirdiği bir hastalıkla veya aile çevresi ile ne yakın ilgisi olduğunu bilir miydi? Ya menajerler bizim ekiplerde ne is görürlerdi? Bilinir miydi ki İngilterede Matt Busby denilen ihtiyar bir kurt, şöhretli Manchester United'in başarılarında mühim pay kapmıştır? Busby'nin eline aranan ' zeminden, kaideler çerçevesinde yetişmiş futbolcular gelmişti. Disiplinin rolünü bilen ve ihtiyacına inanan bu çocuklar, ilmi çalışmalarına şahit olarak ve tam inandıkları antrenörleri, menajerlerin ve kulüplerin elinde büyük başarıya ulaşmışdeğil midir?

Dick'in karşılaştığı kabiliyetli ve zeki Galatasaraylı futbolcuların büyük eksiklikleri vardı. İyi futbol oynamış adamların herhalde iyi antrenör olacaklarına veya olmaları lâzım geldiğine -son derece tehlikeli bir yol olmasına rağmen- inanan memleketimizde. Galatasaraylı fevkalâde kabiliyetlerin rastgele çalışmalar ve birbirine hiç faydası olmayan çeşitli şekillerle yetiştiği bir hakikattir. Galatasarayın bilinen arkadaşlığı elbette büyük kuvvettir. Fakat görülmüştür ki. bu arkadaşlık veya an'anevi bağlılık dahi, zaman zaman ve tesadüfen iyi futbol oynayan yerli takımlarla modern zihniyet çerçevesindeki yabancı takımlar önünde mağlûp olmuştur. İşte Dick'in gelmeden önce bilmedikleri ve ancak geldikten sonra hayretle . müşahede ettikleri bunlardı.

Türkiye de kurulmuş, sporcu olarak yetişme, futbolcu olarak ihtisas yapma ile ilgili " iyi bir futbol takımı" yoktu ve Dick bu ekiplerin belki de en iyisinin, hiç yoksa arkadaşlık bağlarıyla bağlı olarak kazanmaya giden birinin başına gelmişti. Antrenör Galatasaraya herhangi bir İngiliz ekibine verilen idmanı vermiş, istirahat ve yemekleri tatbik etmiş fakat almak istediği normal neticeleri alamamıştı. Hayret etmememiz gerekirdi. Galatasaray veya herhangi bir ekibimiz bu çalışma ayarında bir yetişme devresi geçirmemişti. Elbette bu idmanı kaldıramaz, şekilleri yadırgardı.

Dick ve Galatasaray kulübü için tutulacak iki yol vardı. Biri eskiye rücu etmek, işig ene futbolumuzun gidişine bırakmak, diğeri ne olursa olsun antrenörün birinci ve gene takım üzerinde yapacağı çalışmaların semeresini bekleyerek, Türk futbolunda örnek adımı atmaktı. Bu çalışmanın güç olduğu muhakkaktı. Fakat iyi bir futbol ve futbol takımını kurmak kolay miydi? Seksen senelik bir, çalışmadan sonra yeniden İngilizler, metod ve disiplinle Jules Rimet kupasını kazanan Almanlar, bertiklerini kaybederek bugün kupadan elenen İtalyanlar önümüzde değil miydi? Galatasaraydan çok şeyler beklemek, idealist olmak, hiç yoksa on yıl sonra belki "birşeyler" olacak futbolumuz için bu yuvadan artık "bir sürüklenmeden" sıyrılmasını istemek hakkımızdır.